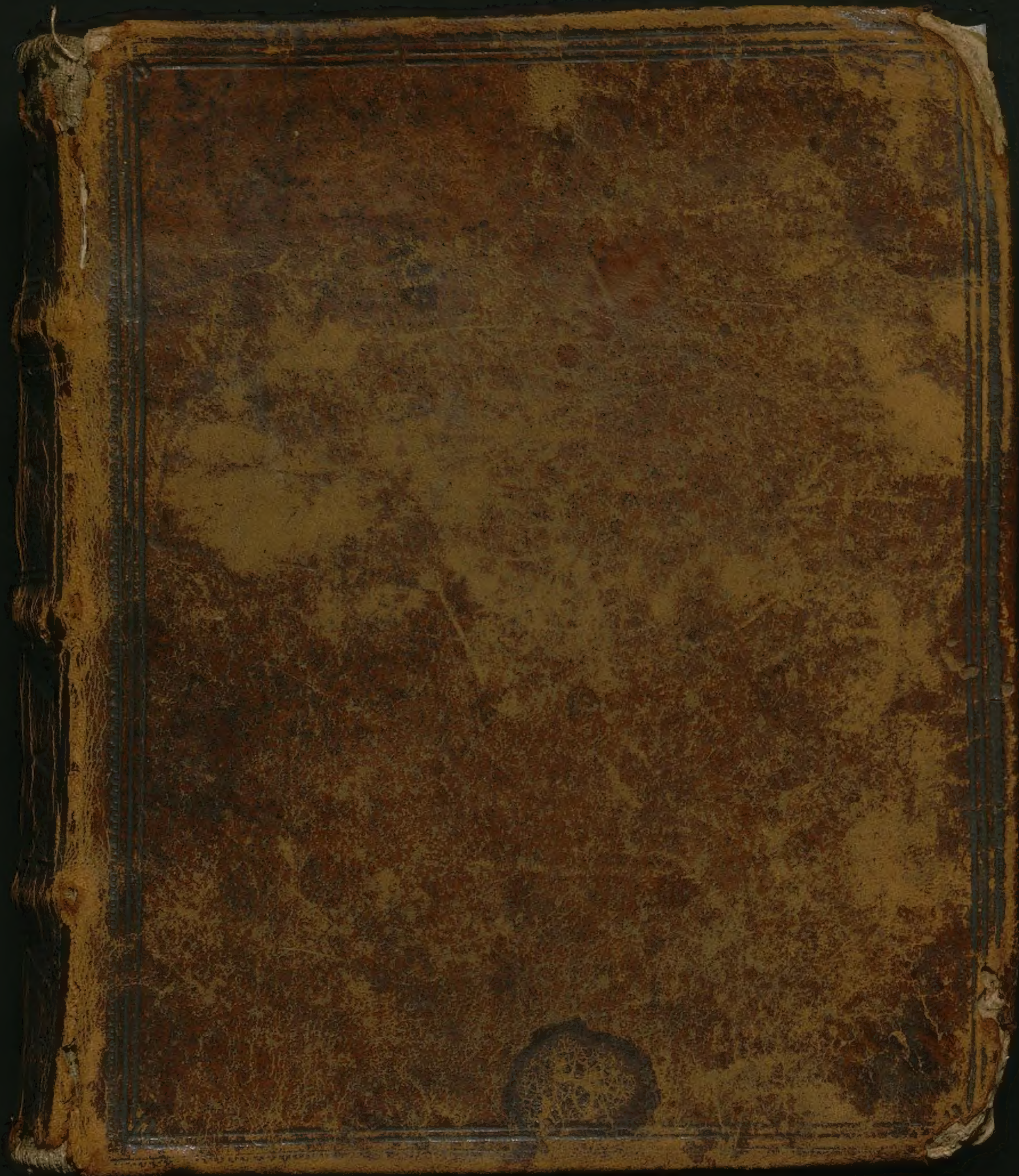
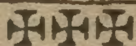

Hic Liber donatus michi
a Gnoso Cygler die 7. augusti
Anno 1773. Antony Dalodylej

DECAS QVÆSTIONVM PVBLICARVM REGNI.

In quibus

ECCLESIASTICA IVRA, ET IMMVNITATES ECCLESIASTICI STATVS ELVCIDANTVR.

Authore ANDREA LIPSKI *á Lipe, I.V.D. Scholastico Cracouien: & Plocen: Custode Gnesnen. Sacræ Reg: Maiest: à Secretis.*

Cum Gratia & Priuilegio S. R. M.

POSNANIÆ,

In Officina Ioannis Wolrabi, Anno MDC. XX. VI.

I. De decimis, & quo iure decimæ in Polonia Ecclesiastico ordini debeantur?
II. Suspensio decimarum ad compositionem inter status, an iuribus Ecclesiastici ordinis derogare possit, necne?
III. De iurisdictione Ecclesiastica, & an causæ decimarum coram sæculari iudice tractari debeant?
IV. De foro Spiritualium, & an Clerici coram Iudice sæculari conueniri debeant?
V. Consuetudo & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam promulgata, vtrum de iure valeant, necne?
VI. Statuta & Constitutiones Regni de Annatis Romanæ Curiæ denegandis, an iuri sint consentaneæ necne?
VII. Vtrum ordo Ecclesiasticus ad onera publica ferenda teneatur, & an subditi illorum, puta Sculteti & Aduocati ad expeditionem bellicam cogi possint?
VIII. An articulus Confæderationis Anno D. 1573. de pace inter dissidentes in religione tenenda, sub Interregno editus, & in volumen Constitutionum Regni insertus, legis vim habeat, necne?
IX. De iure patronatus atque Cortesanis, & an aliquando patroni iure præsentandi priuari possint?
X. De præscriptionibus, & an res seu bona Ecclesiæ præscriptione acquirantur?

QVÆ-

SERENISSIMIS PRINCIPIBVS AC FRATRIBVS.

IOAN: CASIMIRO SECVNDO GENITO,

IOAN: ALBERTO TERTIO GENITO,

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI PRINCIPIS, DOMINI

D. SIGISMVNDI III. POLONIÆ ET SVECIÆ REGIS, &c. &c.

FILIIS

Dominis meis Gratiosissimis S. P.

NOn est sanè, Serenissimi & Excellentissimi Principes, quòd mirum cuiquam videatur, me primum inter omnes tàm graui & arduo negotio tenellam istam ætatem vestram, non solùm præoccupare voluisse, sed vos etiam huic operi meo, in quo seriæ quædā, minusq; ętati vestrę arridentes, de controuersijs inter statum Ecclesiasticum & sæcularem quæstiones cōtinentur, Patronos præ-

cipuos & singulares elegisse. Nam huius mei consilij non aliam fuisse rationē ingenuè profiteor, nisi quòd vnicè id cuperem, vt ab ipsis quasi incunabulis, priscam religionem, quam à Sereniss.: pientissimisq; illis maioribus & parentibus vestris accepistis, & in qua nunc á Sereniss: Regina insigni pietate religioneq; prædita, matre vestra, omni cura & studio educamini, ita imbibatis & addiscatis, vt illius amore inflammati, Ecclesiasticum quoque ordinem, qui Catholicæ Romanæ fidei præest, commendatum habeatis, ac diligatis. A teneris etenim assuescere, multum est vt præclarè dixit ille. Ego sanè, quò amplior est Maiorum vestrorum maiestas & celsitudo, ex quibus prodijsse tot orbis Christiani Monarchas admiramur; quò magis excellens Sernissimorum parentum vestrorum pietas, quò sanctior educatio vestra, quò denique indoles vestra multis prę-stantissimis Dei muneribus adornata, pręclarior est, hoc maiorem atq; certiorem spem animo concipio, futurum vt cum eminentissimorum Maiorum vestrorum, á quibus non prosapiam tantummodò Regiam, sed etiam augusta illa nomina CASIMIRI & IOANNIS ALBERTI fausto omine duçitis, vestigiis incesseritis, eorum laudem atque decus sempiternum, non æquare modò, verum etiam superare possitis. Quam vt vobis largiatur Dominus IESVS sapientiam & gratiam, qua & ipse dum puer esset proficiebat apud Deum & homines, diuinam ipsius bonitatem precor. Viuite igitur incolumes, & in spē Regnorum egregié in omni genere virtutum crescite inclyti HEROES atque magna REGVM propago.

Serenitatum Vestrarum

deuotiss: atque addict: Seruitor.

Andreas Lipski á Lipe I. V. D.
Scholasticus Cracouien: & Plocen:
Custos Gnesnen. S. R. M. Secret.

QVÆSTIONVM PVBLICARVM ANDREÆ LIPSCII DECAS.

QVÆSTIO I.

De Decimis, & quo iure Decimæ in Polonia Ecclesiastico Ordini debeantur.

SVMMARIA.

1 *Decimæ, vtrum sint de præcẽpto necne?*

2. *Decimas iuris diuini, non autem positiui esse probatur.*

3. *Præceptum de Decimis quale fuerit.*

4. *Populus Noui Testamenti ad maiorem perfectionem obligatur, quàm populus veteris testamenti.*

5. *Decimæ authoritate Conciliorum probari possunt.*

6. *Religiosi & alij Prædicatores conscientiam pœnitentibus, & auditoribus de solutione decimarum facere debent.*

7. *Decimas iure gentium deberi, probatur.*

8. *Decimarum antiquissima fundatio á Miecislao, & alijs Regibus Poloniæ, Ordini Ecclesiastico facta.*

9. *Historicorum testimonio standum esse, ostenditur.*

10. *Iaroslai Archiepiscopi Gnesnen: de decimis sententia, authori-*

thoritate Casimiri Regis cõprobata.

11. *Vladislai Iagellonis, & aliorum Regum, Priuilegiorum Ecclesiastici Ordinis confirmatio.*

12. *Ludouici Regis Priuilegium non facit immunem Nobilitatem á solutione decimarum.*

13. *Ius decimarum, Ecclesiasticus Ordo etiam specialibus & particularibus Priuilegijs probare potest.*

14. *Decimarum ius Bullis Pontificum probatur.*

15. *Regalia bona á decimis non sunt libera, multominus Nobilium libera esse debent.*

16. *Ecclesiasticus Ordo, ius decimarum præscriptione longissima acquisitum habet.*

17. *Libri Beneficiorum vnde habeant originem, & quæ illorum sit authoritas.*

18. *Libri Retaxationum quãdo, & quam ob causam conscripti*

19. *Decimæ Ecclesijs seu beneficijs ab Episcopis collatæ sunt.*

20. *Noualium decimæ Episcopis debentur.*

21 *Immunitas á solutione decimarum præscriptione acquiri non potest.*

22. *Excusatio Authoris de prolixitate quæstionis.*

1. DEcimas, + ante legẽ quidem Moysi fuisse sub consilio; at in lege sub præcepto, nulli dubium est: ita enim de his diuinam Maiestatem ordinasse & præcepisse, probatur multis sacræ scripturæ locis. Et primùm Exodi cap. 27. *Decimas & primitias tuas nõ tardabis offerre primogenitũ filiorũ tuorũ dabis mihi, &c.* Et Leuit: cap. vltimo: *Omnes decimæ terræ, siue de pomis arborum, siue de frugibus, Domini sunt, & illi sanctificantur. Non eligetur bonum nec malum, nec cũ altero commutabitur &c.* Item Num: ca: 18. *Filiis autem Leui dedi omnes decimas Israëlis, in possessionem pro ministerio, quo seruiunt*

uiunt mihi in tabernaculo fœderis. Deuter: cap: 14. *Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, qui nascuntur in terra.* Ac deniq; Malach: cap. 3. *Inferte omnem decimam in horreũ meum, & sit cibus in domo mea, & probate me, super hoc dicit Dominus, si non aperuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionem vsq; ad abundatiam. Et increpabo pro vobis deuorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ, nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum.* Vnde satis liquidò constat, decimas ab ipso Diuino numine ideò constitutas esse, vt persoluantur á populo Israel, filiis Leui, pro ministerio in quo deseruiebant ei in tabernaculo, prout in cap: *Decimas,* ibi. *Decimas á populo Sacerdotibus ac Leuitis esse reddendas diuinæ legis sanxit authoritas.* 16 qu: 1. disponitur. Ac proinde *
2. eas esse iuris diuini, & præcepto ad eas soluendas omnes obligari, exploratissimi iuris esse text: in cap: tua 25: ibi. *Neminem potest á solutione decimarum eximere, quæ diuina constitutione debentur.* Et in cap: in aliquibus, 32. ibi. *Illæ quippe decimæ necessarió soluendæ sunt, quæ debentur ex lege diuina, vel loci consuetudine approbata.* tit: de decimis, primitiis, & oblat: apertissimè probant. Nec moueor quorumdam non postremi nominis Theologorum opinione, qui decimas nunc non esse de præcepto, & per consequens, nec iure diuino, sed positiuo humano eas deberi, existimant, idq; ex ea ratione; quòd quemadmodũ ante legem á Moyse datam; decimæ non erant de præcepto, sed tantum de consilio; ita & nunc in lege gratię, cùm videlicet iam veteris illius legis authoritas, morte Christi abolita sit: tum verò, quód non sint renouatæ aliquo præcepto testamenti noui, non aliter eas deberi, nisi de consilio, dicendam esse vi-

detur. Nam quamuis leges Moysi iudiciales & cæremoniales, Christianos obligare non possint: attamen morales, etiam in noua lege necessariò omnes ligant. Præceptum verò illud * de decimis
3. primò & principaliter erat morale, vt potè iure diuino & naturali ratione inductũ, quę dictat necessaria ministranda esse à populo ministrantibus in cultu diuino: *dignus est enim operarius mercede sua.* Matth. cap: 10. Quamuis, quo ad quotam seu determinationem certæ partis, ad iudiciales etiam leges decimæ pertinere videantur, quę etsi obseruari possint, aut non obseruari, si tamen lege aliqua, siue Ecclesiastica, siue seculari, ac multò magis diuina constituantur, ad earum obseruantiam omnes necessariò obligari. S. Th. 2 2. qu: 87. probat. In noua etiam lege Euangelij, ius illud vetus renouatum esse, vel inde dici potest, quod Luc: cap. 11. & Mat: cap: 23. Saluator ipse docet, his verbis: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentha & anetũ, & cyminũ, & reliquistis quæ grauiora sunt legis iudiciũ ac misericordiam, & fidem, hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Qui nimò * cùm populus nouæ 4.
legis obligetur, ad maiorem perfectionem, quàm populus veteris testamenti, iuxta dictum Christi: *Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum &c.* Matt: cap: 5 maximè verò quòd non minoris sit dignitatis ministerium noui testamenti, quòd à Clericis & Sacerdotibus hodie exhibetur populo Christiano, quàm olim fuit ministerium veteris testamenti, teste Apostolo, 2. Cor. 3. Idcirco meritò, & optima ratione dicendum videtur, quòd hoc Dei institu-

tum

tum & præceptum, magis Christianos, quàm Iudeos stri gere debeat Quo argumento sanctos quoq; Patres vsos fuisse, Sancti Clementis, D. Pétri discipuli & successoris exemplum docet, lib. 2. Apost Const: cap: 29. & sequen. Et authoritate S. Hieronymi sermi: 219. de Tempore, comprobatur. *Quod de decimis*, inquit, *primitijsq; dicimus, quæ olim dabuntur á populo sacerdotibus atq; Leuitis, in Ecclesiæ quoque populis intelligitur. quibus præceptio est; non solùm decimas & primitias dare, &c. id qui non fecerit, Deum defraudare & supplantare conuincitur.* Vt interim taceam * de perpetua ab
5. Apostolorum temporibus decimas pendendi consuetudine, vel ipsa sanctorum Conciliorum authoritas diuino iure nixa, idipsum cuiuis satis manifestò declarat. Nam (vt alia breuitatis causa prætercam) in Concilio Moguntinen: tēpore Caroli Magni celebrato cap: 38 sic dicitur. *Admonemus atq; præcipimus, vt decimas de omnibus dari nõnegligatur quia Deus ipse sibi dari constituit.* Ex quibus liquidò cõstat, decimas à Deo, tā in veteri quā in nouo testamēto, ordinatas & imperatas esse, ita vt eas iuris diuini, nõ autē iuris positiui humani, esse necessariò fatendū sit. Ac proinde * ex or- 6.
dinatione Ecclesiastica, si religiosi, aut alij quipiā sacerdotes scientes omittunt facere de hoc præcepto conscientiā sibi cõfitentib9, aut si aliquid dicunt etiam in priuato, quo aliquis retrahatur à solutione decimarum, grauissimè peccant, & pœnam excommunicationis incurunt, de quo est expressus textus in cap: Cupientes. in fin. tit: de pœnis in Clement. Vbi etiam reliosis & aliis prędicatoribus iniungitur, sub obtestatione diuini iudicij, & intermina-

tione maledictionis æternæ, vt quoties prędicabunt, & confessiones audient, conscientiam auditoribus & pœnitentibus de dicimis soluendis facere non omittant. Doceri etiam posset, * Decimas
7. iure gentiũ introductas esse, si quidem ex historiis prophanis constat, populos etiam vera Dei cognitione carẽtes, suis tamen Principibus & Sacerdotibus, decimas quasi debitum quoddam naturale pensitasse, vt videre est apud Plin: lib: 12. cap. 14. & 19. Plutarch: in problem: 17. & in vita Syllæ, Macrob: lib. 3. Satur: ca: 1. & 2. Herod: lib. 1. Cùm enim natura eam notionem insculpserit hominũ mentibus, vt ijs, qui nobis operam & ministerium præstant, præmia debeantur, eadem quoq; admonente facilè possumus iudicare, sacerdotibus, qui in populi gratiam multum studij laborisque impendunt, alimenta esse tribuenda. Et vnde Regib' vectigalia seu tributa, militibus stipendia deberi iudicam'; inde quoq; sacerdotib' decimas esse per soluendas cognoscim', cũ iis veluti subsidiis vitã sustentare debeant. Ac ne quis dubitare, fortè possit, hæc ita se habere, vel ipsi' Abrahami exẽplo, qui sacerdoti Melchisedeco decimas dedisse, memoratur, facilè conuinci põtest. Sed cùm quidam * rerum præsertim pa- 8.
triarum nimis religiosi obseruatores, iura hæc Gentium & Canonica, tanquam exotica & peregrina à maioribus & consuetudinibus huius Regni prorsus aliena esse existiment, vt potè nostris hominibus, Regum suorum Constitutionibus, proprijsq; Statutis & consuetudinibus pro iure vtentibus: idcirco missis hisce, iam necessariò antiquissimorum optimorumq; Principum

cipum & Regum Poloniæ legibus & institutis, decimas Ordini Ecclesiastico esse adscriptas, probandū erit. Ac in primis Miecislaus, suscepto Poloniæ hæreditario Principatu, Anno à Christo nato 965. in fidem Christi sacro baptismatis lauacro initiatus, tanta religionis Christianæ propagandæ cupiditate flagrauit, vt multis statim templis à se ædificatis, censibus, & amplissimis possessionibus, eas locupletauerit; Episcopis institutis, decimas frugûm omnis generis, tàm de suis, quàm suę Nobilitatis adeoq; plebis agris, edicto perpetuo iisdem adscripserit, teste Cromero in vita eiusdem Miecislai, Dlugosso, & alijs. Hanc autem Miecislai piissimi Principis, decimarum ordinationem seu institutionem, cæteri, qui ipsum secuti sunt Reges, non solùm approbârunt; verū etiam, grauissimis pœnis, in eos, qui in pendendis decimis Clero difficiles se præberent, animaduerterunt; quòd Boleslaū cognomento Chroby, (qui anno salutis 997. regni gubernacula suscepit) fecisse, idem Cromerus attestatur his verbis: *Nulla autem in re Boleslaus erat seuerior, quā in conteptu religionis, tēplorū prophanatione, & sacerdotum iniuris atq; contumelijs vindicandis; ad quæ facinora, cū pleriq; Equestris Ordinis homines partim pristinæ impietatis consuetudine, partim licentia militari incitati ferrentur, & decimarum quoq; onus detrectarent, sacerdotesq; pulsarent, in authores quidem pœna capitis animaduertit, cæteros partim verberibus, atq; minis castigauit.* Hæc Cromerus. sed & Dlugosius de eodē Boleslao, hæc memoriæ prodidit: *Nullatenus passus est,* inquit, *decimarum manipularium pro Ecclesiis & ministris Dei in vniuersis Principatibus suo imperio subiectis,*

salutio-

solutionem, aut varietate aliqua diminui, aut indubium aliquatenus reuocari, sed decreuit & mandauit, illam esse perpetuam & perennem, varia vltionis diuinæ flagella filiis, nepotibus, successoribusq́ suis interminans, si per quempiam illorum præfatarum decimarũ contingeret solutionem intercipi, transmutari,
9. *vel rescindi.* At fortè* quis hæc Historica esse dicet, eaq́; minoris fidei & authoritatis esse, studio contradicendi allegabit? Fateor testimoniis historicorum, iisq́ue omni exceptione maioribus ea probari; at proferat ille mihi statutum, aut legem vnam aliquã illius temporis, & tunc sententiæ huius assertor, facilè palmam obtinebit: sed verius est, nullas eo tempore, nedum leges scriptas, sed vix aliquas literas apud gentem nostram extitisse. Nam, vt Cromerus lib: 1. cap: 3. refert, *vix dum sex centi aut septingenti anni sunt, ex quo Slauica siue Bulgarica gens literas vnà cum religione Christiana amplexa est.* Equidem, qui huic tã præclaro atq; illustri Historicorum testimonio fidem abrogare velit, cum gentis quoq́; suæ originem, & res gestas omnes dubias, incertasq́; redditurum existimo. Tali igitur testimonio, hoc est publicis monumentis in primis probatum est, Ecclesiasticum ordinem, ad exigendas decimas ius firmum, perpetuumq́; habere, non artificio aliquo comparatum, sed vnà cum Christi fide fundatum, & ab omnibus Regibus & Principibus cõstantissimè obseruatum. Verùm enim uerò* Boleslai vestigiis insistens 10
Casimirus Magnus, cùm Anno 1369. exorta controuersia in Minori Polonia esset, inter Bodzantam Episcopum Cracouien: & ipsum Casimirum Regem, non de iure decimarum, sed tantum de vecturis, ac modo decimandi; ita de-

mum

mum eam litem, & controuersiam sopiuit, vt eam arbitrio Iaroslai Archiepiscopi Gnesnen: reliquerit, easq; leges Iaroslao censente, summa Senatorum voluntate ediderit, quæ & iura decimarum stabiliunt, & modum earundem persoluendarum præscribunt. Eam verò sanctionē Iarosli non priuata ipsius autoritate, sed iussu & mandato Ipsius Regis promulgatam fuisse, tàm clarum tamq; euidēs est, vt nulla prorsus maiori probatione ea res indigere videatur. Casimirus ipse siquidem eam legem suam, testatur his verbis: *Nos Casimirus Dei gratia Rex Poloniæ, Significamus tenore præsentium, Quomodo cupientes, vt subditi nostri in Regno nostro degentes, præsertim in Regno Poloniæ, & terris cuiuscunq; status & conditionis exista[nt] honestè viuant, alter alterum no[n] lædat, & ius vnicuiq; tribuatur. P[r]æterea de consilio Venerabilis in Christo Patris & Domini Iaroslai, sanctæ Gnæsnen: Ecclesiæ Archiepiscopi nec non Prælatorum, Palatinorū, Bonorum, & vniuersorum Nobilium nostrorum de terra Poloniæ, ad perpetuam rei memoriam statuta edidimus infrascripta, &c.* Quibus verbis sanè declarat Rex Casimirus, prædicta statuta propter concordiam inter status, à se, non à Iaroslao, cū consensu Prælatorum, & omniū Ordinū edita esse. Quod non de alijs statutis intelligi debet, nisi de his, quæ eā præfationem Casimiri Regis sequuntur. Statim enim post hæc verba atq; titulum legis, de sola decimarum ordinatione per Iaroslaum facta ibidē agitur. Vnde satis manifestè constat, prædicta statuta de decimis in volumine legum nostrarum compræhensa, per Iaroslaum quidem iussu Regis congesta, sed per eundē ipsū Regē ac alios Ordines admissa, concessa, & in perpetuum

mulgata esse: & ideò non Iaroslao voluntati Regis morē gerenti, sed ipsi Casimiro Regi adscribi debent. Nihil enim interest verbis, an rebus ipsis & factis, suam voluntatē Princeps declaret; cū reb⁹ magis, quā verbis leges im-
11 ponantur. Sed enim * hanc siue legē siue sanctionē á Iaroslao quidē scriptam, Regis verò Casimiri iussu editā, in veris Regni legib⁹ esse numerandā, illud præterea probare videtur, quod Vladislaus Iagello, hęc atque similia Cleri Priuilegia, in vniuersū lege cū muni Ordinū consensu lata, approbauerit, idq; in Castris propè Czerwiensko, de Anno 1422. in crastino S. Mariæ Magdalenæ. Cuius Priuilegij verba in codice statutorum Regni sub verbo *Priuilegium*, ita se habent: *Vt subditi & indigenæ Regni nostri tam spirituales quám seculares, absq́ vlla ambiguitate iuribus & priuilegiis, quæ illis dudum á nostris prædecessoribus diuæ memoriæ Regibus Poloniæ, & á nobis sunt concessa, securiú vti possent, & potiri, nec aliqua circa eorum continentiam hæsitatione suspendi, omnia & singula priuilegia, iura libertates, & concessiones nostras, quas obtinent sub quacunque forma verborum, in omnibus punctis &c. approbamus, innouamus.* Quod item ex alio priuilegio eiusdem Regis, de libertatibus Regnicolarum, tam spiritualium quám secularium in Iedlna concensso; Cracouiæ verò postmodū, Anno 1433. feria sexta infra octauas Epiphaniæ promulgato, liquido patet. At quid hac in parte clariùs apertiusque esse possit, eiusdem Vladislai Iagellonis Priuilegio, in Conuentione generali Petricouiē. pro festo S. Adalberti Anno 1458 celebrata, concesso, ac postmodum à Casimiro Rege filio ipsius confi-

confirmato, non video? Eius enim priuilegij hæc sunt verba: *Noscat igitur*, inquit Vladislaus Iagello, *tam præsens ætas quàm posteritas futurorum, quód quanquam sacris canonibus salubriter sancitum, & lege humana veiliter sit prouisũ, quod quicunq; Princeps seu Capitaneus, Baro, aut Nobilis Miles aut Vasalus, &c. decimas, (quas sibi Deus in signum viniuersalis Domini pro alimento seruientium reddi censuit) rapuerit, inuaserit, &c.* vbi non solùm contra raptores, occupatores, ac detentores decimarum; sed etiam contra omnes id fieri permittentes, seu ratum habentes, pœnas grauissimas constituit. Quo facto simul etiam ostendit, iura decimarum optimo firmissimoque iure niti, neque á quopiam illis dero-

12 gari potuisse.* Verumenimuerò plenis (vt solent) buccis, personabunt hîc Ecclesiasticorum aduersari, Ludouicum Regem ab omnibus contributionibus, cen bus Regijs, Nobilitatem Polonam antea fecisse immunem; non potuisse ergo Iagellonẽ successorem eius, priuata authoritate Nobilitatem nouis contributionibus onerare. Noua certè, eaq; ridicula consecutio, vt is, cui Dominus censum sibi debitum remittit, propterea etiam aliis diuersa officia prestare non teneatur Ludouicus enim Rex, ab iis tantùm liberam Nobilitatem fecit, á quibus ipsi potestate Regia licuit, à decimis neque liberat, neque liberare quidem potuit, cùm id ad ius diuinum pertineat, & ante eum Miecislai Boleslai, & Casimiri Magni leges extiterint, quibus vniuersi ad decimarum solutionem adstringerentur, prout id superius euidentissimis documentis probatum fuit. Ac proinde cùm neq; ex verbis

 di-

dicti Priuilegij á Ludouico, dati, neq; ex ſententia, abolitio iuris decimarum, vllo modo elici atq; exprimi poſſit; non ex verbis, quia ibi nulla mentio ſpiritualium perſonarum, nullum verbũ tám de dicimis, quám de abrogandis aliquibus legibus
11 inuenitur; non ex ſententia, ſiquidem vera cuiuſlibet ſententiæ ſignificatio, ex rebus earumque cauſis & factis ipſis tum deprehenditur, cũ verba videntur obſcuriora. At illius Priuilegij verba ita ſunt plana & perſpicua, vt ad ſubtiliorem aliquam demonſtrationem decurrere nõ ſit neceſſe. Fraus n. legi fit, vbi id quod fieri noluit, aliquis in eam intrudit: neceſſariò itaq; ſtandum eſt iuribus & priuilegiis ſuperiùs recenſitis, & tenenda eſt vniuerſalis illa Regula, quam Imperatores circa concluſionem ſuarum legum edicere ſolebant hiſce verbis: *Quicquid autem hac lege ſpecialiter non videtur expreſſum, id veterum legum conſtitutionumq́; regalis, omnes relictum intelligant. quod enim non mutatur, cur ſtare probibetur?*

Cæterum non deſunt & alia argumentorum ſeu probationum genera, quibus decimarum æquitas, & antiquus vſus aſſeri & ſtabiliri poſſit.
Ac in primis * quòd vetuſtiſſima extant Priuilegia Eccleſiis quibuſdam ſpecialiter conceſſa, ex quibus conſtat, 13
Ordini Eccleſiaſtico ſtatim cùm ipſa Chriſtiana religione, ius decimas accipiendi fuiſſe tributum. Et quid primò Archiepiſcopũ Gneſnen: decimas habuiſſe, antequam Caſimirus Iuſtus Poloniæ Dux eſſet, ex Priuilegio inſtitutionis vetuſtiſſimæ Abbatiæ Suleiouien: oſtendi poteſt. Boleſlaus enim Pudicus Anno 1202 in diplomate

mate suo, confirmat & recitat diploma aui sui Casimiri Iusti Anni 1176. in quo sub finẽ hæc clausula inuenitur: *Sciendum deniq; quòd Dominus Petrus Gnesnen: Archiepiscopus huius sancti operis coadiutor esse cupiens, diuina instinctione, & in ea ex Fulconis Cracouiensis Episcopi petitione, decimam de Suleiow cum pertinentiis suis, decimã de Lánczno, de Mileiow, & c. contulit fratribus, Ecclesiã quoque de Baldrzików cum decimis, decimam de Stándow, de Pásturow contulit, & sigilli nostri & sui, & Fulconis Episcopi Cracouien: munimine roborauit.* Iste porrò villæ, aut sanè ex his pleræque Casimiri Ducis tunc erant, vti ex eodem Priuilegio colligitur, Archiepiscopus nihilominus in eis decimas possidebat, quas fratribus, petente Fulcone Cracouiensi Episcopo, est elargitus. Hoc idẽ de decimis Cleri reliqui, ex antiquissimo Priuilegio institutionis Abbatiæ Wangrouicensis, á Sbilutho Nobili Polono, coram Miescone Duce facto, colligi potest, in quo hæc clausula sub fine adiicitur: *Et hæ sunt villæ, quarum decimæ attinent B. Petro, Bártodzieie, Słoßyn, Bukowa, Dambrowniki, &c.* Et deinde *Igitur si quis hæc violauerit, anáthema sit.* Casimirus quoque Magnus, in singulari ac præcipuo quodam diplomate, Ecclesiæ, Gnesnen: Cracouiæ Anno 1357. concesso de decimis ita decreuit: *Adiicimus decernentes, quód milites non impediant, nec prohibeant in grandijs villanorum suorum venditionem liberam, decimarum, nẽ propter hoc Deus prouocetur, cũ iuxta ius naturale liberum esse debeat, de re propria disponere prout placet.* Iure ergo naturæ & diuino, si Casimiro credamus, decimæ ad Clerum spectant. Idem etiam ipse Rex Ecclesiæ Cracouiensi, An-

no 1352. Calend: Iulij. Priuilegium (cuius authenticum in Archiuio eiusdem, Ecclesiæ asseruatur) concessit, in quo præcipitur omnibus & singulis colonis & kmethonibus, terras, agros, & prædia quælibet colentibus, in suis vel Baronum & militum & alium quorumcũque villis Polonicalibus seu Theutonicalibus in tota Diœcesii, Crac: vt de cætero, Episcopo & Capitulo, Prælatis & Canonicis Ecclesiæ Cathedralis Crac. & emptoribus decimarum, necnon Abbatibus, Pręposítis, Prioribus, Plebanis Ecclesiarum Collegiatarum, Parochialium Rectoribus, ac alijs quibuslibet Clericis secularibus seu regularibus, exemptis & non exẽptis in dicta Diœcesi commorantibus, decimas frugum suarum cuiuslibet seminis, canapi & lini, tempore messis quolibet anno curribus suis, sine dolo & fraude ad horrea Episcopi & Clericorum, vel alia certa loca villarum, in quibus huiusmodi decimę consistunt, conducere temporibus perpetuis. Constat itidem ex Priuilegio Posnaniæ Anno 1360. dato, eundem Casimirum Regem concordiam iniisse, perpetuo duraturam, consilio Baronum terræ Poloniæ, cũ Iaroslao Gnesnen: Archiepiscopo, de decimis, de Naldratis, de Fertonibus ex terris Maioris Poloniæ & Lancicię, ad Clerum spectantibus. Sed & Vladislai Iagellonis Regis diploma Cracouiensi Ecclesiæ Anno 1433. specialiter datum, expresse probat, illum ius decimarum, nõ tantùm non aboleuisse, sed etiam decreuisse, & statuisse, *vt dum aliquis indigena Regni cuiscunque status & cõdicionis existas, propter raptũ decimarum, & aliarum rerũ Ecclesia*

clesiasticarũ occupatinẽ, &c. sententiá excumunicationis iustè fuerit innodatus, ipsámq; vltra annũ legalẽ pertinaciter sustinuerit; nec curauerit ad gremiũ sanctæ matris Ecclesiæ redire, ex tunc anno huiusmodi elapso, omnia eiusdẽ excommunicati bona mobilia & immobilia, quæ tunuc possederit, debent recipi per locorum Capitaneos, quibus subiacent, & possidenda tã diu per Capitaneos, quousq; per eosdẽ excumunicatos, vel per Capitaneos memoratos, de huiusmodi bonis damna, valor rei & interesse læsis, vel iniuriã passis plenariè exoluantur. Quibus solutis, bona prælibata prædictis excumunicatis, nõ nisi absolutis, erunt restituenda. Quod priuilegiũ postmodũ Casimirus Rex, filius ipsius, Anno 1458. in Conuentione generali Petricouien: feriâ quintâ post festũ S. Georgij celebrata, in omnibus & singulis punctis & conditionibus, de consensu & voluntate Prælatorum, Baronum, & Consiliariorum Regni approbauit, innouauit, & confirmauit; præcipiendo omnibus & singulis, præsentibus & futuris Regni Capitaneis, Tenutarijs, & eorum Vicesgerentibus, vt prefatum priuilegium seu statutum, in omnibus condicionibus teneant, & ad vnguem perpetuò & inuiolabiliter obseruent. Quod si in præmissorum executione dicti Capitanei, Tenutarij, seu eorum Vicesgerẽ: remissi & negligentes fuerint, subiicit eosdem excomunicationum sententiis & censuris Ecclesiasticis, in ipsos per loci ordinarios, eorumque Vicarios & officiales generales fulminandis & promulgandis, tám diu percellẽdis, quousque ad eorum executionẽ curauerint procedere cũ effectu. Testis insuper * est vetustissimæ decimas pendendi in Polonia consuetudinis, 14

Innocen-

Innocentii secundi Pontificis, qui post Christi fidem in Polonia receptam, annum circiter centesimum & trigesimum vixit, Bulla, Anno incarnatiõis Dominicæ 1136 edita, in qua iam Diæceses in Polonia constitutas, & præsertim Gnesnen: cum bonis Ecclesiæ eidem attributis, nominatim commemorat, & decimas manipulares cuiusuis generis, etiã ferri, plumbi, pellium, mellis, &c, quæ ad Ecclesiam Gnesnen: spectabant, & antea persoluebantur recenset ipsasque suo quoque diplomate roborat & confirmat. Quam quidẽ Bullã approbat & se vidisse testatur Casimirus Magnus Rex Poloniæ in suo illo Priuilegio Anni 1357 cuius superius mentio facta est. Atque ita in eorum bonorum & decimarum possessione & vsu ab illo tempore Ecclesia Gnesuen fuit; te testis denique est & alia Eugenii Tertii huius nominis, summi Pontificis Bulla, Anno Domini 1148. edita, & in libro priuilegiorum Ecclesiæ Vladislauien: comprehensa, qua donationem factam Vernero Vladislauiẽsi Episcopo Castri Gdansk in Pomerania cũ decima, tàm annonæ quam omnium eorum, quæ de nauibus soluuntur, ratam legitimamq; decernit. Testes innumeræ aliæ sanctiones & diplomata vetustissimorum Principum Premislai Ducis Poloniæ Anno 1252. item Boleslai in Sochacew Anno 1292. Semouiti, Boleslai alterius Casimiri, aliorumque Masouiæ Ducum Anno 1300. & Ludouici Vngariæ & Poloniæ Regis Budæ 1355. die 24. Ianuarij, aliorumq; Poloniæ Regum recentiorũ, Ecclesijs Poloniæ singulariter concessa, quæ breuitatis studio volens atque lubens præte-

15 præterco. Alterum verò * pro decimarum iure probãdo & asserendo, etiam illud non postremæ authoritatis videtur esse argumentum, quod ex Regum atque Principum Poloniæ desumitur exemplo. Constant omnes qui hactenus vixerunt Reges, decimas ex agris suis Regiis, Ordini Ecclesiastico dependisse, atque etiamnum hunc ipsum optimum Principem, nuncfeliciter regnãtem, in promouendis iuribus decimarum strenuum zelosumque esse: prout in causa mea cum oppidanis Zatoriẽs non ita pridem agitata, singulare specimen Maiestatem ipsius dedisse, decretum in ea causa latum, admodũ claro documento est; cuius, quo perpetua extaret memoria, tenerem hîc adicere operæ pretium visum est.

SIGISMVNDVS Tertius Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samogitiæ, Liuoniæq necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorumq hæreditarius Rex Significamus præsentibus literis nostris, quorum interest vniuersis & singulis, citatos fuisse ad Nos iudiciumq Nostrum literis citationis nostræ secundæ, famatos Proconsulem, Consules, Vice aduocatum & Scabinos, totamq communitatem Oppidi nostri ac incolas suburbij nostri Zathorien. laneorum atq agrorum ciuilium possessores, de officijs ac bonis ipsorum omnibus, ad instantiam Venerabilis Andreæ Lipski Ecclesiæ Metropolitanæ Gnesnensis Custodis necnon Cathedralis Cracouiensis Ecclesiæ Scholastici, Secretarij nostri. Ideo, quòd ipsi in derogationem iurium ac immunitatum Ecclesiæ Cathedralis Cracou. necnon prouentuum ex primæua fundatione diuorum prædecessorũ nostrorum, pro Prælatura Scholasteriæ Cracouien: spectantium, diminutionem, decimam manipula-

rẽ grani omnis & seminis ex agris ciuilibus pro Scolasteria Ecclesia Cathedralis Crac. eiusq; Pralatis antiquitus prouenientem, ac pendi debitam, nec non recensitum actorem vigore iurium concernentem pro annis tribus inclusiuè, ab anno Millesimo sexcentesimo vndecimo, Millesimo sexcentesimo duodecimo; & pro anno Millesimo sexcentesimo decimotertio proximè præterito retinuerunt, & nõ extradiderunt, imó eandẽ temeré ac violenter vsurparunt, absq; receperunt nec eã ad requisitionẽ Actoris & antecessorum illius extradere voluerunt, pro vt citatio præfata taxam mille Marcarum Polonicalium, totidemq; damni continens, latiús de præmissis testatur. In termino itaq; hodierno iudicij relationum nostrarum propriarũ ex appellatione á sententia assessorum Iudicij nostri. per actorem ad Nos interposita, incidente, & huiusq; continuato, partibus præfatis actore personaliter Citata veró per Honoratum Thomam Lypczynski plenipotentem suum coram nobis comparentibus, eumq; termi num attentantibus. Et actore ex sua citatione cõtra citatam proponente, & manipularem decimam á citatis exigente. Citata pars ex tractu certo ex libris Benficiorum descripto, quo prouentus tantũ in specie Ecclesia Parochialis Zatoriensis, nõ autẽ Scholasteria Crac. (cuius ibidẽ obiter tantũ modó mentio facta est) cõtinentur, nõ manipularẽ, sed pecuniariã decimã se præstare debere: Antecess resq; Actoris Scholasticos Cracoui in vsu & possessione manipularis decimæ non fuisse, neque eam á Ciuibus exigisse contendebat, ac in eam rem quietationes plurimorũ annorũ producebat, & ad iuramentum, quód manipularẽ decimã nõ pendebant, prouocabat. Ex aduerso actore ex primæua Regum atq; Principum Poloniæ decimarũ fundatione probante & deducente, quód nimirũ decimæ omnis generis frugũ ab ipso Christianæ religionis in hoc Regno exordio, tam de Regalibus,

galibus, quám de nobiliũ plebeisq; agris Ecclesiastico Ordini adscriptæ atq; applicatæ sunt, ac proinde naturam decimarum à primeua origine & institutione eam esse, vt in manipulis, nõ veró in pecuniarijs repræsententur. Ex libro quoque Beneficiorum, in quo specificè omnes prouentus eiusdem Scholasteriæ recensentur, patere, olim ex Oppido Zathor manipularem decimam præstari solitam fuisse; sed postea per abusum & negligentiam Scholasticorum Crac: in pecuniariam conuersam esse hunc tamen abusum & negligentiam Antecessorum, Ecclesiæ & sibi præiudicare non posse, & præscriptionem longissimi temporis in rebus Ecclesiæ maximè verò in rebus decimarum, quæ á secularibus (cũ sint iuris diuini) possideri minimè possint, locum non habere replicabat, & citatos pro annis præteritis, ac in futurum ad extraditionem decimæ manipularis compelli expetebat. Nos cum Consilarijs nostris lateri nostro assidentibus, audita & bené considerata, partiũ controuersia, eoq; considerato, quód Actor ex libro Beneficiorũ Ecclesiæ Cathedralis Cracou. (cuius semper certa & indubitata apud Nos & Diuos Antecessores nostros habita fuit fides & autoritas) rescriptum coram nobis produxit, ex quo manifestè apparet, Scholasteriæ quidem Cracouien: à primæua fundatione decimam manipularem ex Oppido Zetor attributam, & in prouentus illius relatã fuisse, verúm postea negligentia & abusu possessorem iniquitateq; temporũ in pecuniariã transmutatã esse. Quoniã veró in bonis, reditibus, & iuribus Ecclesiasticis, tũ vel maximè in decimis, quas Deus sibi in signum vniuersalis Dominij pro alimento seruientiũ reddi consuit, neq; abusus antecessorum, neque præscriptio longissimi tẽporis obesse potest; ideo inhærendo vestigijs diuorum antecessorum nostrorum Regũ Poloniæ, qui ab initio introductæ Dei beneficio in Regũ & receptæ fidei ac religionis Catholicæ,

bonis suis Regalibus decimas manipulares Ecclesijs á se nouiter extructis & erectis dicarunt, adscripserunt: decreuimus, pro vt decernimus Citatos Actori nō pecuniariā, sed manipularē decimā praestare teneri, volumusq; vt Citati pro annis quidē praeteritis decimo tertio accurrenti decimo quarto, valorē decimae manipularis Scholastico Crac: praestari debite, corā Actis Castren: Capitaneal: Cracouien: in octo septimanis á data praesentium computando, iuramento duorum è medio sui (quandoquidem Actor illud illis refert) liquident, ibidemq; statim post praestitum iuramentum soluant & numerent, sub poena taxe in citatione expresa, videlicet mille Marcarum Polonicalium; & in posterum liberam decimam manipularem ex omnibus agris, tam oppidanorum, quàm suburbanorum omnium frugum, tam hyemalium, quàm aestiualium, Actori permittant, neq; vllo modo impediant, quinimó in horreum ab Actore in fundo eiusdē Oppidi aßignatū proprijs curribus pro vt moris est in Regno, easdē decimas conuehant, sub eadem poena taxae in citatione apposita. Habent itaq; & habiturae sunt partes terminum, citata praestandi, & decreto nostro praesenti satisfaciendi. Actorea verò illud attentandi coram praefato officio Castrē: Capitaneali Cracouien: in octo vti promissum est septimanis, á data praesentium computando. In defectu veró satisfactionis & solutionis decimae praefatae, coram iudicio Nostro comparendi & attentandi vlteriorem processum, & ad decernē: quod de iure venerit, in duodecim septimanis á data ibidem praesentium computā: quem vtrumque terminum, Nos partibus peremptoriè praefigimus, aßignamus, & conseruamus, praesentis decreti nostri vigore In cuius rei fidem sigillum Regni nostri praesentibus est appressum. Datum Varsouiae, feria sexta post festum S. Luciae Virginis proxima, Anno Domini 1614.

1614. Regnorum Nostrorum Polon: 27. Suetici verò 21. anni.

Quod sanè piissimi Regis atque Principis nostri decretũ, etiamsi de decimis nulla omninò extaret lex, loco legis meritò habendum esset. Est enim omninm gentium, ac in primis Poloniæ consuetudo, vt vbi lex scripta de est, ad exempla maiorum ac Regũ suorum maximè recurratur, ab iisdemq; quid statuendũ, aut sequendum sit, in dubijs & ambiguis petatur. Neque aliquis existimare debet meliori condione, ac maiorib⁹ prærogatiuis bona Nobiliũ, quàm ipsorum Regum esse? cùm omnes, si quæ præcipuè in Regno, prerogatiuæ inueniuntur, vel circa Reges potissimùm sunt, vel eorum beneficio, non nisi ab ijs solis, cæteris conceduntur. Nemo autem alteri concedere quicquam potest, quod ipse non habeat. Quocirca Regibus ipsis talem immunitatem de non pendendis decimis, si bi nunquam arrogantibus, subditi multominùs eam arrogare sibi possunt; vt potè, quod quibuscunq; bonis atque libertatibus fruuntur, eas principaliter non aliundè quã à Principibus obtinent, *Si n.* inquid S. Ambrosius, *filius Dei censum soluit, quis tu tãtus es, qui sibi non putas esse soluendum?* Porrò tertium * de. 16
Validitate decimarum ex ipsa præscriptione firmissimum sumi potest argumentum, siquidem statutis Regni dictantibus, triennali alicuius rei possessione ius quodlibet vsq; adeo firmatur, vt nullo modo in posterum ab eo possessor dimoueri queat, prout id ex statuto Casimiri Magni Visliciæ Anno 1368. cõdito, (quod incipit *De cætero statuimus*, in verbo Præscriptio) liquidò constat; Quoni-

Quoniã verò Ecclesiasicus ordo, non iam trium annorũ spacio, sed tot seculorum, ab ipso Christianæ religionis principio, in pacifica atque continua decimarum extituit possessione, quomodo igitur ius illud decimarum immemorabilis tẽporis præscriptione stabilitum, plurimisq; posterioribus statutis approbatum, conuelli aut infirmari potest? Ad extre-
17 mum, * neq; illud silentio prætereundum esse censeo, quòd in omnibus Cathedralibus Ecclesijs, Codices vetustissimi, iiq; omni exceptione maiores reperiantur, (qui vulgò libri Beneficiorum appellari solent) in quibus omnium & singularum Præbendarum, Canonicatuum, Parochialium, & aliorum beneficiorum, dotes atq; reditus, tam ex decimis quàm ex censibus, aut prædijs seu vllis prouenientes, egregio ordine, optimaq; & indubitata fide connotati reperiuntur. Extat in Basilica quoque Cracouiensi huiusmodi liber, à doctissimo illo viro optimoq; sene Ioanne Dlugosso maiore, Canonico Cracouien: Anno Domini 1448. sanctè & religiosè compositus, atque in charta pergamenea accuratissimè conscriptus; vt ex ipsius styli atq; characteris vetustate, opus illud non nouum, aut artificio aliquo comparatũ, sed ante tot secula literis traditum, quiuis facilè iudicare possit. Causam veró huius operis, hanc fuisse animaduerti, quòd sub Casimiro eius nominis tertio Rege, Polonia bellis Turcicis atque Tartaricis, post cladem dũtaxat illam Varnem: pressa, opem Nicolai V. summi Põtificis implorauerit, atq; ab eodem decimam decimæ ab Ecclesiastico Ordine pendi

soli-

solitæ, in subsidium contra Paganos postulauerit. Vt autem earum decimarum modus & ratio, melius exactiùsque constare posset, à Sbigneo Cardinali Episcopo Cracouien. prædicto Dlugosso id oneris impositum fuit, quo is per modum visitationis generalis, de vsu & possessione earum decimarū, quę & quales singulis beneficijs tunc temporis applicatæ essent, sedulò inquireret, eaq; omnia diligentissimè literis connotata, in Archiuium Ecclesiæ eiusdem referret. Nec est quòd quispiam cauillationibus assuetus, huic vetustissimo operi, ac si nullis authenticis documentis stabilitum sit, fidem & authoritatem demere præsumat. Nam si libris Mercatorum (quæ illi Regesta vocant) maiores nostri tantam fidem adhiberi voluerunt, vt debitum in illis connotatum, siue Nobilis, siuē alius quispiam, nulla ratione negare posit, (prout id ex cōstitutione Sigismundi Regis, Anno 1540. lata, quæ sub titulo Mercatores, in volumine statutorum continetur, liquidò constat) cur augustissimo huic operi, non à priuato quopiam leuioris sortis homine, sed a viro nobilissimo, omniq́ue fide dignissimo, composito, tanto maior fides atque authoritas præstari non debeat? An maior est fides alicuius circūforanei, quàm sacerdotis, an aliquod recentium chartarum hinc inde varijs mendis atq; expunctionibus adspersarum, quàm libri vetustate conspicui, atq; perpetua veneratione digni, maior authoritas esse debet? Pudeat nobilem virum talia cogitasse nedum proloqui; maximè verò, quòd Dlugossius rem non nouam, neq; arbitrio

bitrio suo, sed iussu & mandato sui superioris, diligenti inquisitione præmissa, quæ cuiq; Ecclesiæ seu Præbendæ tunc temporis applicatæ fuerant decimę, recensuerit.
18 Neque minor *proculdubiò librorum quoque Retaxationum fides & autoritas esse debet; nam & hi non in fauorem Cleri, sed pro vsu & commodo Regipub: conscripti esse censentur. Cùm enim pro defensione Reipub: (vt verbis statuti loquar) & tuendis finibus Christianorum ab incursione infidelium, & liberatione captiuorum de potestate ferocissimæ gentis Tartaricæ, contributio illa in singula capita, (quæ in iure Capitatio appelari solet) in Conuentione Regni Bidgostiæ, Anno 1520. scisceretur; Ordo quoque Ecclesiasticus, eam pientissimi Regis Sigismundi primi, defendendæ patriæ curam & sollicitudinem egregiam, pro modulo suo promouere cupiens, facilè, huic cõtributioni assensum suum præbuit. Ac proinde vt eó diligentior huiusmodi contributionis axactio fieret, placuit eidem, præuijs iuramentis beneficiatorum, nouam omnium beneficiorum Ecclesiasticorum taxam seu descriptionem instituere, quò nimirũ qui singulis beneficiis accesserunt tum qui successu temporis ab illis abstracti sunt prouentus, liquidò constaret. Nemo autem præsumitur voluisse tunc temporis augere beneficiorum suorum reditus, siquidem tantò maior contributio illi soluenda erat, quánto ampliora & pinguiora beneficia possideret; quemadmodum neque seculares fundorum suorum auctionem fieri libenter patiuntur, quinimò, quando publicè aliquid contribuendum

dum illis est, mox ad Regesta seu quietationes Anni 1578. tanquam ad sacram anchorā confugere solent. Vnde neq; illud quenquam mouere potest, quōd aliquando libri Beneficiorum cum libris Retaxationum non conueniant nam non nouum, neque inusitatum est in rebus humanis quòd dominia rerum tractu temporis mutentur, aut in alios transferantur variis atq; diuersis modis, ita vt quod optimo iure huic vel illi hodie competebat, cras in bonis vel dominio sit alterius. Cuius rei exempla, non solū in Actis terrestribus, sed etiam in Tribunalis Regni, passim obuia sunt; non tamen ob istiusmodi mutationem & varietatem, Actis pnblicis vitium falsitatis obiici aut imputari potest. Cæterū iura * decimarum, non (vt falsò quidam autumant) à nobilitate, aut priuatis quibusdam personis Clero, præsertim inferioris Ordinis sacerdotibus primò & principaliter attributa & fundata esse; sed ex primæua illa Regum atque Principum Poloniæ (de quibus supra fusiùs dictum est) fundatione, Episcopis huius Regni facta, dependere, atque ab ipsis postmodum cæteris Ecclesiis, pro arbitrio suo vel ad postulationem fundatorum Ecclesiarum, donata atque applicata fuisse, claro admodum testimonio Cromeri probari videtur; qui de Miecislao verba faciens, ita de his quoque memoriæ prodidit: *Decimas* inquit, *omnis generis frugum, de suis frugum iuxta ac Nobilitatis plebisq́ agris, edicto perpetuo Episcopis adscribit. Inde autem inferioris ordinis Sacerdotibus, & ministris Ecclesiasticis, Prælatis videlicet (vt vocantur) Canonicis & Parochis, in sua,cuiusq́ Diœcesi, certæ*

D portio-

tiones Episcoporum arbitrio iure sempiterno decisæ & attributæ sūt, vt essent y socij, consiliarij, & administri ipsorum, in propaganda ac tuenda religione cultuq diuino. Hæc Cromerus. Quamuis inficiari non possimus, ab Episcopis, etiam ipsis & aliis Clericis atque Nobilibus, Ecclesiis & Monasteriis diuersis, non decimas tantum sed bona quoque patrimonialia interdum attributa donataque fuisse; cuius rei si quispiam fortè de ea dubitaret, multa præclara possent adferri testimonia; nunc verò vnicum saltem diploma, illudque admodum singulare eò quòd priscam illam redoleat religionem & pietatem, hîc inserere sufficiat.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Quia nos, qui dispensatores Ecclesiæ sumus, ampliús cæteris donis debemus, & quod plura de donis eius ipso largiente accepimus, eó sanè vigilatius nobis curandum est, vt quæ nostræ tutelæ credita sunt, sic studeamus procurare, vt quando messis diuina aduenerit, fructum nostri laboris mereamur percipere. Honestū ac beatum esse constat votum imò sanctum & laudabile patet esse cōmercium, dare sua transitoria, & recipere pro his æterna, terrena sibi displicere, & cælestia possidere. Huius itaq tam sanctæ negotiationis amore, ego Ioannes Polonicorum Archiepiscopus, superna inspirante gratia, meduliter agnoscens decorem domus Domini, & locum habitationis gloriæ suæ diligens, simulq in libro vitæ cum iustis conscribi cupiens, patrimonij mei liberam portionem, villas scilicet has, Rachocino, Porok, Lisśakowo, Luncino, Rákowo, Tarsowa, Chorewa, cum decimis suis: præterea Episcopus bonæ memoriæ Mauritius, qui eandem Ecclesiam consecrauit, & Rádosth successor suus, decimas super villas has addiderant sub anathemate, Ośárowice, Prencżláwe, Conary, Michowe

chowo, Bechlowo, Borowa, Procopa, Lunowo, omnium bonorum largitori Domino ad gloriam & laudem, eiusq; genitrici, necnon decimam villæ, quæ vocatur Hoßyce Beato Adalberto ad honorẽ, cum intimæ deuotionis humilitate concredidi, & exinde in vna conscriptarum villarũ Brisinik, videlicet domicilium D. fieri dotari, inuestiri, cum deuoti desiderij puritate institui. Pro cuius domicilij spiritualiter disponenda gubernatione, pro continuanda ibi diuinæ seruitutis administratione, pro statuenda etiam ibidem Regularis ac spiritualis disciplinæ religione, viros quosdam spirituales, militantes Domino sub regula Beati Benedicti in Ordine sancto Cisterciensiũ, á quo sequestrata est omnis iniquitas, vel prorsus relegata impietas, prout potui reuerenter aduocaui, suscepi, dilexi, locaui. Quibus in eodem Bryßynek loco spiritualiter degentibus, villas particulatas cũ rẽditibus earum vniuersis, in vsũ liberrimum ex tunc & inperpetuum, quasi pauperibus Christi, pauper ipse, sine vlla contradictione delegaui. Quas ergo oblationes nostræ deuotionis, pias & vt speramus Domino acceptas, ac in membrana literis signari voluimus, ad notitiam successorum nostrorum, vt inuiolabile obtineant per succedentia tempora, ceram ipsi imprimi præcipimus insignitam sigillo nostræ dignitatis, & auctoritate Domini Nostri IESV CHRISTI necnon & præcipuorum Apostolorum Petri ac Pauli, ac Domini nostri Romanæ sedis Episcopi, & omnium Orthodoxorum Patrum, & nostri banni sententia eis consumationem illibatam indicimus, ne quisquam vel magnificentiæ homo, vel potentiæ, præsumat supradicta donaria aliqua ratione alienare ab Ecclesia, cui donata à nobis tanta auctoritate constant. Si quis autem in tantam mentis suæ cæcitatem ciciderit, vt post hanc nostram confirmationem adeo terribilem prædictam oblationem quocunque modo inquietare præsum-

pſerit, ſciat, ſe cum Iuda proditore Domini noſtri Ieſu Chriſti ſententiam æternæ damnationis ſubiturum, niſi fortè pœnitentia ductus, cuncta ablata legaliter Ecclesiæ reſtituat quam læſit, cum omni compeſatione Canonica. Obſeruatoribus verò, ac amatoribus huius noſtri inſtituti, ſit Domini pax & gaudium cum omnibus Sanctis, nunc & per infinita ſecula. Facta autem eſt hæc oblatio, ſiue donatio noſtræ humilitatis Anno Domini Millesimo Centeſimo Quinquageſimó quarto, primæ ſedis Pontificatus regimen tenente, Domino digno ac verè Beato Eugenio; necnon Boleſlao Meſcone, Henrico germanis fratribus, Principatum in Polonia tenentibus, multis aſtantibus Nobilibus, quorum hæc ſunt nomina: Ego Ioannes Archiepiſcopus, & Clemens frater meus. Domini Iáczo, Michora, Miechislaus, Martinus Zbiluth, Nicolaus Tribunus Comes Bogemelucium.

20 Sed & illud * huic rei non exiguo argumento eſſe poteſt, quod etiamnum de noualibus per progreſſum faciendis, decima ſoli Epiſcopo non autem illi qui ex antiquis agris decimam percipit, debeatur: iuxta præſcriptũ ſtatutorum Regni, de quo vide tit: de decimis. Cui adſtipulantur hac in parte etiã ſtatuta prouincialia, vſusq; & praxis huius Regni. Vnde neceſſariò dicendum videtur, eas decimas, quas nũc quilibet beneficiatus poſſidet vel quas ſibi deberi authoritate libri beneficiorum comprobat, antiquitus a ſuperioribus Epiſcopis illi applicatas atque dõatas fuiſſe, vt iam neceſſe non ſit, de titulo ſeu donatione huius vel illius decimæ curioſiùs inquirere; ſatis eſt; iam abundè probatũ fuiſſe omnes Regnicolas ad præſtationem decimarum Epiſcopis obligatos eſſe, nec quenquam ab iis immunem fieri poſſe. Si

itaque

itaque quispiam huic vel illi sacerdoti detrectet concedere ius decimandi, vtique necessariò ad Episcopum illa pertinebit; qui cúm iuri suo derogari patiatur, nō est cur Nobilem, seu quempiam alium iuri decimandi obnoxiū id afficere debeat? Ac pro-
21 inde * neque illud multùm attendi debet, quod plerīq; nescio quam præscriptionē Ecclesiastico Ordini obiicere solent, ac si ob longam intermissionem iuris decimandi, iure suo priuari debeat, ipsi verò ius illud sibi acquirant? Equidem nihil eò absurdiùs, nihilque inconuenientiùs dici posse puto, si quidem laicus, spiritualia (quale est ius decimarū) possidere non potest; sine possessione verò nemo præscribit. Quinimò, neque libertatem à solutione decimarū, præscriptione aut consuetudine, aut alio quopiam modo laicus consequi potest; idque ob eam rationem, quia ius diuinum aut naturale per consuetudinem & per consequens per præscriptionem tolli nō potest, etiamsi mille anni transierint, secundùm Ioannem Andr. in cap: 2 de Præbend. lib: 6 per text. in cap: *Causam*, extra de præscriptionibus. Quod eò minus locū habere debet, si per vim & iniuriam (sicut plerumq; apud nos fieri solet) huiusmodi iura decimarum ab Ecclesiis abstrahantur. Atque hæc de iure decimarum Ecclesiastico Ordini, diuino & naturali iure debitarum, statutis atque priuilegiis Regū & Principium Poloniæ adscriptarum, vsu denique & præscriptione tot seculorum roboratarum, dicta sufffficiant.

Quodsi * quispiam fortè 22
prolixitatis in hoc tractatu pertæsus, metas instituti

mei me excessisse redarguat, is non frustra me huic labori, mihi alioquin etiam multum operoso tantum insudasse sciat velim. Cùm n. tot Aduersarios Ordinis Ecclesiastici, tot impugnatores iuris decimarum tot deniq; Cleri accusatores, qui graues minime que tolerandas exactiones, atque insolitá quædam sibi á Clero imponi onera temerè queritantur, in hoc Regno reperiri animaduerterem; cum verò, qui scripto aliquo in lucē edito, æquissimam hanc Ordinis Ecclesiastici causā defenderet, neminem (præter Anonymum quendam) esse scirem; optimo pietatis atq; iusticiæ zelo ductus, hunc laborem necessariò subeundum mihi eaque omnia paulò altiùs repetenda esse duxi, vt nimirum hac ratione, vel ii saltem, qui non odio in clerum, sed fortassis quadam ignorantiæ culpa laborant, re meliùs intellecta, causę huius æquitatem compertā exploratamque habeant atque in posterum huiusmodi querelis, accusationibusque Cleri abstineant. Nam alioquin, qui diuinæ legis sanctitatem aut nesciendo omittunt, aut negligendo violant & offendunt, sacrilegium committūt leg: 1 Cod: de crimine sacrilegij.

QVÆSTIO II.

Suspensio decimarum ad cōpositionem inter status, an iuribus Ecclesiastici Ordinis derogare possit, necne?

SVMMARIA.

1. *Constitutiones Anni 1578 & Anni 1581. an derogent iuribus Ecclesiæ antiquis*
2. *Compositione definito iniqua, &*

& á vero sensu aliena.

3. *Legum antiquarum abrogandarum modus.*
4. *Obiectio, quód stante compositionis termino, decimas repetendi non videatur facultas esse concessa.*
5. *Terminorum prorogandorum in praxi duplex modus.*
6. *Suspensio decimarum, post peracta prima Comitia Regni meritó expirare debuerat.*
7. *Absurdum quale foret, si cōpositio de decimis, arbitrio decimas debentium committeretur.*
8. *Constitutionis Anni 1581 verba quid in se contineant.*
9. *Recessu anni 1588 compositioni faciendæ proximè sequētia Comitia assignantur.*
10. *Compositioni tacita Status secularis dissimulatione, videtur esse renunciatum.*
11. *Constitutiones recentiores de compositione facienda, cur suum non fuerint sortitæ effectum?*
12. *Protestatio Ecclesiasticorum quòd non per illos steterit, quo minus compositionis negotium ad effectum deduceretur.*

ETiam illud vulgò iactare quidam solent; Constitutionem nouam compositionis inter status faciendæ, á Stephano Rege in conuentione generali Varsouiensi, Anno Domini 1578 promulgatā, atque postmodum ab eodem Rege Anno 1581 repetitam, antiquis Ecclesiæ iuribus derogasse, atque ita illis legum vinculis se iam solutos esse; siquidem posteriora in iure, ligant. Eam verò compositionis posteriorem legē nec nō obligatoriam esse, nec iudicialem, imò vim omnem superiorum in ea materia, legum legali obligatione ac necessitate exutam, in solum consēsum & liberum arbitriū partium esse translatam, vel ipsius compositionis natura declarat, quá decimarum actiones, ab omni 1.

ab omni

ab omni foro & iūdiciis ſunt excluſæ. Vnde concludunt, omni iure atque aditu ad repetendas decimas ordinem Eccleſiaſticum iſtis legibus recentioribus, non ſolùm penitus eſſe priuatum, ſed neceſſariò expectandum illi eſſe huius compoſitionis exitum. At nè quiſpiam forté tā ſpecioſa eorum, qui multum ſibi arrogant libertatis argumentatione in errorē manifeſtiſſimum inducatur; tam conſtitutionem ſuperius cōmemoratam, quam ipſius verbi cōpoſitionis vim & interpretationem, penitiús cognoſcere operæ pretium eſt.

2. Puto * quemlibet mediocris etiam iudicii hominem facilè perſpicere poſſe, quam ſit iniqua, & à vero ſenſu aliena, eiuſmodi compoſitionis definitio, ex ſolis verborum aucupiis concinnata. Illis ēim cōſtitutionibus quid aliud præſcriptum eſt, niſi vt exequutio decretorum de decimis, ex bonis hęreditariis Nobilium, (iure cuiuslibet in eo ſtatu prout nunc eſt permanente) transferatur ad cōpoſitionem in proximo Conuentu perficiendam. Quoniam igitur Conſtitutiones prædictæ, differunt tantum modo, & ſuſpendunt decimarum cauſas & actiones in aliud cōmodius tempus, idque inſuper tali caucione adhibita, nè videlicet tali prorogatione termini, ius alicuius partis de ſuo moueatur ſtatu; id circò non video, quâ fronte eas iuribus Eccleſiaſticis derogare, vel de authoritate veterum legum detrahere, aut denique aliquid noui ſtatuere voluiſſe, quiſpiam affirmare audeat?

Leges * ſiquidē non alio, 3 quā quo conſtitúuntur modo, ideſt per verba apertā, plana, expreſſa, rem & ſententiam explicantia, & non per

per ſubtiliores aliquas interpretationes abrogari ſolent. Vnde conſequens eſt, poſteriores leges eatenus derogare prioribus, quatenus priores contraria lege poſteriori ſpecialiter & nominatim abrogatæ fuerint. Quæ quidem ſententia, eleganter explicatur priuilegio confirmationis Stephani Regis in Conuētione generali Coronationis ipſius, Anno 1576. factæ, cuius is eſt tenor: *Quoniam* inquit, *Anteceſſores noſtri ſuarum conſtitutionum á fundamento confirmationis iurium initium ſumebant, nè per nouas ſanctiones vetera loco ſuo moueri videantur, ideo nos nolentes ea in dubium vocari, veſtigijs anteceſſorum noſtrorum inſiſtentes, omnia iura, priuilegia, confirmamus, approbamus, &c.*

4. At ſagacior * fortè quiſpiam etiam illud hic obiiciet; quòd etſi expreſſè his legibus ſublatum non ſit iuſ repetendarum decimarum, cúm tamen ſtante eo compoſitionis termino, rem proſequi licere non ſit permiſſum, pro vetito id eſſe habendum. Facilius admodum, eaq; per ſe plana ad hæc ſolutio dari poteſt. Si n. alicui vetera eaq; integra conſtant iura, quid in promouendis illis noua conceſſione opus eſt? Non nouum ſanè eiuſmodi prorogandorum terminorum ſeu ſuſpenſionum modum, quin nimó inter priuatos quoque vſitatiſsimum eſſe, praxis continua docet.

Quod * ex ſtatuto Sigiſmundi Regis anni 1523. ſub litera *Termini*, euidentiſsimé liquet; vbi duo genera harū ſuſpenſionum præſcripta habemus; Vnum, cùm Iudex competens motu proprio ex certis reſpectibus, cauſam inter partes litigantes ad aliud iudiciorum tempus differt. Alterum, cúm de conſenſu & voluntate partium, itidem 5.

transfertur terminus in aliud tempus. Quo vtroq; casu, id potissimum edici solet, nè ius partium lædatur, sed saluum integrumq; permaneat. Ac proinde, sicut in priuatis terminorum prorogationib᾽, elapso tempore dilationis, ad prosequendam continuandámque causam, sine præiudicio iuris sui partes admittuntur; ita quoque in hac publica (vti asseritur) decimarum suspensione, non est cur Ecclesiasticus ordo, de noua aliqua ius suum prosequendi facultate, nimiùm anxius sollicitusuè esse debeat?

Verumenimuerò *postquã
6 prima Regni Comitia compositioni huic assignata, post illam Regis Stephani Constitutionẽ preterierant, suspeusionem istam iam penitùs exspirasse quis dubitare potest? Id enim cúm ex ratione apertissima, tùm ex verbis ipsius constitutionis plenissimé ostenditur. Ratio est, quia alioquin absurdissimũ id foret, si non proxima Comitia, sed incertum compositionis tempus ea suspensio relinqueretnr, ita nimirum, vt nisi finita quandocunque compositione, Clero ad iustitiam aditus patere debeat.

Hoc enim * ex eo seque- 7
retur, quòd cùm ea compositio, illorum qui iuri decimarum sunt obnoxij, consensum & voluntatem necessariò requirat, possent ipsi in perpetuum dissentire, nè cõpositio illa effectum sortiretur, atque ita ius decimarũ, vel per indirectum eluderetur, vel penitus aboleretur. Quo quid alieniùs, quiduè absurdiùs dici potest? Quis enim rerum suarum tàm prodigus esse censebitur, qui rei debitæ solutionem, arbitrio sui debitoris committere velit? alioquin idem fortè eue-

nitot

niret illi, quod cuidam, eligendi stipitis in quo strangularetur, facultatem ipsi facinoroso tribuenti, accidisse memoratur.

8. Quantum * verò attinet dictæ Constitutinnis Anni 1581. ipsa verba, neminem esse arbitror, qui in alium sensum ea retorquere possit, quàm quòd ad proxima Comitia referantur; cùm expressè ibi dicatur. *Exequutionem decretorum de decimis ex bonis Nobilium, ad alterum Conuentum suspendimus, vbi etiam compositio fieri debet, sine præiudicio vtriusq; partis.* Quod si illa verba ad alterum Conuentũ, nõ de proximo; sed de tertio, quarto, quinto, aut deinceps in infinitum accipienda forent; vereor nè contra vulgatissima & certissima iura id fieret, quæ omnes & singulos actus prima vice terminari, & infinitatem in iure apprimè vitandam esse præscribunt. Sed & illud huic interpretationi, quod ibidem adiicitur: *in quo Conuentu fieri debet etiam composito*, optimè conuenit. Nam si ad compositionem quandocunque futuram, & non ad certum Cõuentum fieret ista suspensio, nihil certè adiiceret hæc ipsa clausula. Sic dictio *etiam* quã vulgó constat alterius rei esse implicatiuam, minimè quadraret. Ac multó etiam minus quadrarent vltima illius constitutionis verba, *sine præiudicio vtriusq; partis.* Nemo enim existimabit vnquam, absq; Cleri præiudicio fieri posse, vt suspensio solutionis decimarum, pro debitorum arbitrio in infinitum protrahatur.

9. Sed esto sané * quod illa verba *ad alterum Contentum*, in contextu dictæ Constitutionis, non de proximo, sed remotiore aliquo Conuentu intelligi oporteat, quid iam

Cōſtitutioni ſeu receſſui (vt vulgò vocant) Anni 1588. in Coronatione Sereniſs: mōderni Regis promulgato, obijci qneat, non video? vbi expreſſè & notinatim id caueatur, quòd compoſitio toties nominata, in proximè ſequētibus Comitijs determinari debuerit. Licet verò Comitia ſequenti ſtatim anno, puta 1589. Varſouiæ celebra fuerint, nullum tamen ea cōpoſito nedum exitum habuit, ſed neque vlla ab iſtis ſuſpenſionis ſepius commemoratæ aſſertoribus, eius rei facta fuit mentio.

10 Vnde neceſſario * dicendū videtur, illos hac ſua tacita diſſimulatione, huis iuris beneficio pro ſe (vt illi exiſtimant) introducto renunciaſſe, atque eo facto, finitam ſublatamq; iam penitùs eſſe dictam ſuſpenſionem, agnouiſſe. Atqui certè ſatis hoc eſſe deberet, vt nè amplius in poſterum Ordini Eccleſiaſtico obiectaretur hæc ſuſpenſio, vtq; iam tandem iuriſdictio Eccleſiaſtica reaſſumeretur, & Capitanei officij ſui memores, ſententias illorum præſertim pro decimis latas exequerentur; ſed neſcio qua ratione, hoc Lernæi iſtius monſtri caput, iurrs atque iuſtitiæ telo, toties præciſum atque iugulatum, tam facile reuiuiſcat.

11 Nam *& recentioribus aliquod Comitiis, ma maximæ verò Anni 1607. item Anni 1609. eandem cantilenam de compoſitione repetitam fuiſſe liquido conſtat; vbi non iam proxima Comitia, (quemadmodum in anterioribus legibus fieri ſolebat) ſed certum atq; determinatum tempus, putá dies Diuo Martino Epiſcopo & Confeſſori ſacratus, eiuſdem anni, perficiendæ huius compoſitionis cauſa, authoritate publica præſcriptus fuit.

Etſi

Etsi verò Clerus huius Regni, pro tempore dieque assignato, Varsouiam (vbi negotium hoc tractari debuerat) frequens admodum cõfluxisset; attamen secularis status vel culpâ vel negligẽtiâ id euenit, quò re infecta (præmissa tamen prius ab Ecclesiasticis solenni protestatione) inde discessum sit.

12. Eius verò * protestationis, (nè cui res hæc ignota esse videatur) exemplum, consultò hîc adiicere volui, cuius is est tenor: *Coram Officio & Actis præsentibus Castrn: Capitaneal: Varsouien. constituti personaliter Illustrissimi & Reuerendissimi Domini, Petrus Tylicki Episcopus Cracouien. Albertus Báránowski Episcopus Vladisluien: & Pomeraniæ; Laurentius Gębicki Episcopus Culmensis: necnon Reuerendi Nicolaus Pacz Episcopus Metonien: Suffraganeus Vilnen. Michael Maliśowski Abbas Sanctæ Crucis, Stanislaus Romiszowski Abbas Paradisien. Franciscus Lipski, Adamus Nowodworski Canonici Gnesnen. Albertus Báránowski de Báránow Præpositus Rościelnen. Albertus Drwalewski Custos Curzelouiensis. Valentinus Wárgocki Decanus Leopolien. Hieronymus Reczâysky Archidiaconus Cracouiensis. Nicolaus Dobroćieski, Andreas Lipski Cananici Cracouien. Paulus Sczerbic Præpositus Sandomirien. Ioannes Albertus Grochocki Præpositus Vladislauien. Baltazar Miaskowski Archidiaconus Pomeraniæ, Nicolaus Iąsinski Cantor Vilnen. Ioannes Gorski Archidiaconus Pultouien. Melchior Eliasowić Parochus Crosnẽ. Mednicen: Diæcesis; suo, & aliorum ex omnibus Diæcesibus, ad negotium infrascriptum deputatorum nomine, solenniter protestati sunt. Quia ipsi, nè Constitutioni Conuentus generalis Varsouien. proximè præteriti citra tamen approbationem quarundam Constitutionum in ijsdem Comitijs in præiudicium,*

Ordinis Ecclesiastici, inuitis, imò inscijs & non consentientibus Senatoribus eiusdem Oodinis vniuersis latarum) defuisse viderentur, quâ vtriq; statui, tam videlicet spirituali, quàm seculari, sancitū est, vt spirituales quidem ex Diœcesibus suis, seculares veró ex Palatinatibus deputatos suos, in pari numero, Varsouiam profesto Sancti Martini proxime præterito mittant, ad tractandum negotium compositionis inter status spiritualem & secularem, iam inde á multis annis motum, & aliquoties diuersis temporicus tractatum; nouissimè autem, modo quo supra dictum est, pro die & tempore superius expresis institutum. Habitis primùm per omnes Diœcesis Synodis, indicta etiam Synodo generali Prouinciali Petrciouien. non parcendo molestijs & sumptibus, his vndique periculosis temporibus, huc Varsouiam in pleno ex parte sua numero conuenerunt, paratiq; fuerunt ad omnia, quæcunque ad complanandas differentias vtrinq; inter status spiritualem & secularē exortas, retinendamq; charitatem fraternam, & Reipublicæ tranquilitatem spectare viderētur. Sed cúm iam rem ipsam aggredi instituerent: animaduerterentq; magnā partem deputatorum secularium, tam ex Senatorio, quàm Equestri ordine ex præcipuis Palatinatibus, quos potissimùm hoc negotiū compositionis concernere videbatur, desiderari: ita vt qui præsentes aderant, obstante maioris partis absentia, nihil sè posse in eo negotio tractare, iudicarent. Ordoque spiritualis videret, ad eam cōpositionem totam fere partem, cum qua negotium compositionis tractandum erat, abesse. Magno cum animi dolore á re toties tentata supersedere coacti sunt Quapropter quemadmodum in consensu cōmuni coram ijs, qui præsents aderant protestati sunt, ita iterum atque iterum, coram Officio præsenti solenniter protestatur, tam suo, quàm totius Ordinis Ecclesiastici Regni Poloniæ, & Magni Duca-

earum Lithuaniæ nomine, quòd non per illos stetit; quominus præmissa effectum suum sortita fuerint, sed per eos, qui ex Ordine seculari ad tractandum negotium præfatũ non conuenerunt; præcauendo hac in re indemnitati iuris sui, quòd hìc & vbiq; quolibet loco & tempore, coram quibuscunque instantijs & iudicijs, saluum & integrum esse volunt. Quæ quidem protestatio ad Acta præsentia suscepta est. Actum &c.

Hinc itaque facilè iudicari potest, cuius culpa id acciderit, quominus dictæ compositioni finis impositus fuerit; Ecclesiasticis certé, vel ob eam causam adscribi ea culpa non potest: siquidem & si huic compositioni, (quę de rebus tantùm controuersis ac dubiis, non autem de certis, & iusto atque proprio iure ad aliquem pertinentibus regulariter fieri solet) legibusque de ea sancitis nunquam consenserint, quinimò expresse & solenni ritu contradixerint; attamen fraternæ charitatis cum Statu & Ordine seculari conseruandæ causâ, etiam hac in parte illi hanc gratiam præstare cupiebant, si non tot variis artibus simulatæ huius compositionis negotium, toties elusum fuisset. Quare, vt hanc totam disputationem de compositione, eiusque prole genuina suspẽsione concludam, nihil ma-
gis sacris præceptis atque in- 12
stitutis, Regniq; legibus consentaneum, nihil rectæ rationi conducibilius, nihil deniq; Christiano homine dignius esse existimo: quám vt decimæ, quibus iure debentur, sine fastidio, atq; scrupulosis istiusmodi quæstionibus õissis, dependantur. In quo, si nõ duros nec difficiles nos præberemus, & affluentiâ omnium rerum ipsi abundaremꝰ, & Clerꝰ á talibus vexationibus immunis, Dei mini-

sterio

ſterio vocationiq; ſuæ impē ſius vocaret *Maiores ēim noſtri* inquit ſanctus Auguſtinus *ideò copijs omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæſari cenſum redebant; modo autem, quia diſceſſit deuotio Dei, accedit indictio fiſci. Noluimus partiri cum Deo decimas, modò autē totum tollitur.*

QVÆSTIO III.

De Iuriſdictione Eccleſiaſtica, & an cauſæ de decimis corám ſeculari Iudice tractari debeant?

SVMMARIA.

1. *Clericus poteſt conuenire laicū coram Iudice Eccleſiaſtico.*
2. *Decimarum cauſæ ad forum ſpirituale pertinet.*
3. *De decimis quatenus agitur in re petitorio, cenſentur pro re ſpirituali, ſecus, quando agitur poſſeſſorio.*
4. *In Regno cauſas de decimis ſoli Iudices ſeculares cognoſcunt.*
5. *Iuriſdictio Eccleſiaſtica quomodo olim Ordini ſacro conſtabat*
6. *Statutum Sigiſmundi Regis anni 1543. abrogatam ſit, necne?*
7. *Adnotatio compilatoris Statutorum Regni, de obrogatione Statuti Anni 1543. quomodo intelligenda ſit?*
8. *Conſtitutiones quædam Statuto Herborti adiectæ, non vſq; adeò receptæ ſunt.*
9. *Inhibitio Sigiſmundi Auguſti Regis, Anni 1565. exequutionem decretorum de decimis prolatorum, impediuiſſe videtur.*
10. *Modus atque forma condendarum legum in Polonia.*
11. *Inhibitioni Sigiſmundi Auguſti Regis, ordinem Eccleſiaſticum cōtradixiſſe, probatur.*
12. *Authoris concluſio, quód ob iuriſdictionem Eccleſiaſticam impeditam grauiſſimis ſceleribus feneſtra aperiatur.*

Regu-

1. Regulariter * Clericus potest conuenire laicũ coram Iudice Ecclsiastico, quando agitur de re Ecclesiæ vel Clerici; per textum in cap. *Si Clericus* 5. tit: de foro competenti. Ratio est, quia ex mala detentione, quæ in dubio præsumitur, ex quo res est Ecclesiæ, pro sacrilegio censeri debet; prout in cap. *Cùm sit.* 8. in verbis: *In fauorem Ecclesiæ est introductum, vt malefactores suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum rectores, possint sub quo voluerint Iudice conuenire*: tit: de for. comp: disponitur. Sacrilegium verò crimen esse Ecclsiasticum cap. in Canonibus 57 caus. 16. q. 1. probatur.

2. Ac proinde, * quia decimæ sunt res spirituales, & redditus Ecclesiæ, per textum in cap: *Tua* in verbis: *Porrò, cum laicis nulla sit de spiritualibus condendi vel disponendi facultas, imperialis concessio, quantumcunq, fiat generaliter, neminem potest à solutione decemarum eximere, quæ diuina constitutione debetur*, tit: de dicimis, primitiis, & oblat: iure merito decimarum cotrouersiæ, ad forũ spirituale, seu ad Ecclesiasticum Iudicem, pertinere debent, siue reus sit clericus, siuè laicus, per textum in cap: *Dispendiosam.* Clement. de Iudic: & in cap. *Literas.* de iuram: calum: & tot tit: de decimis Fallit enim illa regula, quod Actor sequi debeat forum rei cap: *Cum sit*. 8. tit: de foro competendi.

Quod tamen * eatenus verũ esse dicendũ videtur, quatenus de iure, (an videlicet decimæ debeantur) non autẽ de facto, quæstio est. Nã si controuersia incidat, de tardata vel prorsus de negata solutione decimarũ, de eo Iudex quoq; laicus rectè cognoscere potest, quia decimas nõ esse solu- 3.

 tas

tas, quæstio meri facti est, per tex: in l. asseruatio Cod. de non nunrat: pecun. Et ita communiter D. D. tenent, id que ex anthoritate glossæ, in cap: *Literas*. de iuram: calum: quæ asserit, possessionē etiam quarumcunq; rerum spiritualium, non esse spirituale quid, sed temporale; quia licet respectu Ecclesiæ agatur non tamen de iure spirituali quæstio est, sed tantū, super factó quæritur, an talis vel talis Clericus fuerit in possessione percipiendi decimas: argum: cap: fin: tit: de iudic.

4 Cæterùm apud nos * in Regno, hoc præsertim rerum statu, quo ferè status Ecclesiastici deterior conditio facta videtur, licet summo quodam iure, causæ de decimis vtroque casu, tam videlicet in petitorio, quam in possesorio, coram secularibus Iudicibus agitari soleant: id tamē contra iura Regni, perpetuamque consuetudinem fieri certissimum est.

Olim siquidem * iudiciū de dicimis, sicuti & de alijs ad religionem pertinentibus causis, nulli allij, præterquam Ecclesiasticò Ordini competiisse clara & admodum euidenti Regis Sigismundi lege, Cracouiæ, Anno Domini 1543. (quæ in Statuto Herborti, sub verbo; *Spiritualis*, extat) sancita, sufficientissimé probatur. En ipsa legis verba clara & perspicuna. *In primis*, inquid Sgismundus Rex *ad spirituale iudicium pertinet iudicare differentias religionis, hæreses widelicet, schismata blasphemmias contra Deum, & Apostasias, pro decimis, septem Sacramentis Ecclesiæ, veneficijs, Sacrilegijs, & Simonia, &c.* Quinimò vt præfecti arcium (quos nostri Capitaneos vocant) decreta seu censuras Ecclesiasticas, eo nomine contra vsurpatores seu detento-

per-

perres decimarũ promulgatas, omnino exequi tenerentur, iam olim Vladislaum Iagellonem Cracouiæ Anno 1433. & post modum Casimirum filium ipsius Petricouiæ Anno 1458. statuisse, expressa Statuti verba declarant: quæ sic se habent: *Nos igitur* inquit Vladislaus, *qui intensis desideriis prædecessorum nostrorum exemplo, tanquam tutor & conseruator iurium, libertatum, & priuilegiorum in Ecclesia, personarumq; sibi subiectarum, propagationem libertatis Ecclsiasticæ ex debito affectamus, ad executionem debitam statutorum huiusmodi procedere cupientes; (cum frustra conderentur leges, nisi executioni debitæ demandorentur, ex quo etiam, quos timor Dei & mucro spiritualis á malo non reuocat, pæna temporalis debet coercere) præsenti nostro Regio decreto, de cõsilio & vnanimi Prælatorum & Baronũ nostrorũ voto, scientia & assensu, volum⁹ decernim⁹ & firmissime & irrefragabiliter perpetuó obseruari pollicemur, statuimusq; & ordinamus, per præsentes: vt dum aliquis indigena Regni nostri, cuiuscunq; status & conditionis existat, propter raptũ decimarum; vel aliorum rerum Ecclesiasticarum occupationem, aut ratione excessuum quorumcũq; siue etiam in contumatiam, de non parend iuri, & mandatis Sanctæ Ecclesiæ, sententia excommunicationis iustè fuerit innodatus, ipsaq; vltra annum legalem, pertinaciter sustinuerit nec curauerit ad gremiũ S. Matris Eccl: redire, & pro excessu debitã emendã exhibere: extunt Anno huiusmodi elapso, omnia bona eiusdem excommunicati, mobilia & immobilia, quæ tunc possideret, debent recipi per locorũ Capitaneos, quibus subiacent, & apprehendi, tenenda & possidenda tã diu per Capitaneos huiusmodi, quousque per eosdem excommunicatos, vel Capitaneos memoratos, de huiusmodi bonis, damna vel valor rei ips s læsis vel iniuriam passis, plenarie exoluantur. Quibus solutis, bona præ*

na præ libata præfatis excommunicatis, non nisi absolutis, decernimus vicæ versa restituēda per Capitaneos prænotatos. Mandamus igitur omnibus & singulis Regni nostri Capitaneis, & Vicæsgerentibus eorundē, quatenus ad cōpescendā taliū excommunicatorum pertinatiam, duritiam, & temeritatem præmißa nostra saluberima decreta executioni debitæ debeant demandari per petuò & in æuum, totiens, quotiens per prælatos, aliasq́ personas tam Eccesiasticas, quàm Seculares, super hoc fuerint requisiti & moniti. Quod si præfati Capitanei, Tenutariiq́ nostri, aut loca tenentes eorundem, pro tempore existētes in executione præmißorum tardi fuerint. vel negligentes; extūc ipsos omnes, pro huiusmodi negligētia per loci ordinarios iaculo anathematis indulgemus feriendos. Alexander quoque Rex expreſſé teſtatur, ſe ad informationem ſubditorum ſuorū, ſpiritualium & ſecularium, deciſionem de corpore iuris, & de libris Eccleſiæ Doctorum, ſuper ſtatuto Prouinciali Gueſnen: de raptu decimarum, & inuaſioue bonorum, tum & violctione perſonarum Eccleſiaſticarum, per Venerabilem Nicolaum Kotficz Archidiaconum Poſnanien: & Canonicum Gneſnen: collectam, Priuilegijs communibus adſcripſiſſe; prout id in ſtatuto, ſub litera *Spiritualis* videre eſt. Quid quæſo his ſanctionibus poteſt extare liquidiùs & euidētiùs? & ne quis minus legitimas eas appellare poſſit, ipſi Principes omnium Ordinum conſenſu latas eſſe aſſeuerant, atque etiam in librum ſtatutorum relatas, vt cæteras omnes, ita & has quoque vniuerſi Ordines ſuo ſuffragio comprobarunt. Extat etiam apud Dlugoſium, clariſſimū & vetuſtiſſimum huius rei teſtimonium, cuius in quæſtione præcedenti facta eſt mentio

tio. Cùm ẽim tempore Boleſlai Regis, Anno videlicet, 1022 Nobiles quidam, decimarum pendendarum conſuetudini refragarentur, nec Eccleſias frequentarent, (verba ſunt Dlugoſſi (miniſtros & ſacerdotes de eorum Eccleſiis pellerent: Boleſlaus Rex, gliſcentem conſpirationem in ipſo ſuo exortu, extinxit, nemine eum impediente, quin adiuuantibus potiùs vniuerſis, authores illi. (inquit idẽ) miſſis militibus comprehẽdit, & capita conſpirationis, partim capitali ſupplicio extinxit, partim verberibus mulctauit. Ex his omnibus liquet Ordinem Eccleſiaſticum ſine omni controuerſia, iuriſdictionem ſuam, maximè veró. in cauſis decimarum, iam inde á tempore ſuſceptæ religionis exercuiſſe. Cuius rei ex vetuſtiſſimis Poloniæ Regum, & aliorun Principum priuilegiis; tum ex munimentis, Actisq́; publicis, plurima poſſent adferri teſtimonia; quæ breuitatis ſtudio lubens prætereo. Equidem * non ignoro, ſciolos quoſdam abrogationẽm dictorum iurium & Conſtitutionum, præſertim verò illius Statuti Sigiſmundi Regis Anni 1543. allegare, eoque argumento, tanquam validiſſimâ aliquâ machinâ, iura & priuilegia, atque adeò iuſtiſſimam hanc Ordinis Eccleſiaſtici cauſam expugnare, & penitus conuellere velle. Statutum (inquiunt illi) Sigiſmundi Regis Anni 1543. abrogatum eſſe conſtat, per filium ipſius Sigiſmundum Auguſtum Regem, idq́; Conſtitutione Anni 1550. per ea verba: *Ad petitionem Nunciorum Minoris Poloniæ, Statutum Anni 1543. in ſuo robore reſeruamus ad alium Conuentum, quouſq́; aliquid meliús iure communi ſtatuamus.* Demirari certè ſatis nequeo,

iſtos talia comminiſci, quaſi verò hoc pacto abrogari ſoleant leges, per ea nimirum verba, *in robore conſeruamus*: quin potiùs, iſtis verbis Conſtitutiones prædictæ, tanquam denuo latæ, ac reuera confirmatæ, cenſeri debent. Ea enim verba ex generali confirmatione, rurſum per Sigiſmundum Auguſtum in Conuentione generali Petricouien: eodem Anno 1550. facta, excerpta eſſe videntur. Quod autem attinet, vltima eiuſdē conſtitutionis verba, *quousq; aliquid melius ſtatuamus.* Nec iſta dici poſſunt abrogatoria. Neque enim talis eſt abrogandæ vnius alicuius legis forma, ſed omnium optimarum legum conditio, vt tam diu valeant & obſeruentur, donec meliores atque vtiliores inuentæ fuerint, quæ quoniam in hac materia, nec meliores, nec deteriores aliquæ ſunt poſterius latæ, ideò priores iure merito in ſuo robore permanere debēt; non enim temeritate hominū, dignitas legum amittitur.

Verùm * adhuc, prædictas Conſtitutiones eſſe abrogatas iidem contendunt; quòd in libro Statutórum ab Herborto digeſtorum, in calce ipſius libri, ſeu potiùs in charta extrema libro applicata, per Authorem, vel (vt quidam exiſtimant) Typographum, in admonitionib⁹ ad Lectorem, circa ipſum vale, annotata ſint hæc verba: *Porró quanquam Conſtitutiones Anni Domini 1543. abrogatæ ſint, non tamen eas ſupprimendas eſſe putauimus: propterea, quód aliquando latæ fuerant: tandē vale, operæ noſtræ nō ingratus.* O validam & perquam grauem probationem Typographum vel vt hoc etiam ipſis concedamus, authorē ipſū extra codicē Statutorū, quinimò extra margines libri titulo & ca-

& capite nullo, nulla; allega-
ta authoritate, ex solo rumo-
re, seu potiùs opiniōe aliqua,
fixisse vel refixisse legem qui
etiamsi millies annotasset, la-
tam vel abrogatam esse ali-
quam legem, non autem ex-
pressisset, è quo Rēge, quo
tempore, quo in loco lata,
vel abrogata esset; tale scri-
ptum tanquam priuatum, &
nullo fundamento nixum,
nullam quoque authoritatē
acquirere posset. Non enim
authoris censura, neque typi
imponunt, nomen legibus,
sed legittima authoritas Re-
gia, & consensus omniū Or-
dinum: sola efficiens est legū
causa. Hæc illis vim & au-
thoritatem plenam tribuunt,
etiamsi non typis excusæ, sed
manu scriptæ leges fuerint.
8. Cuius sanè * rei, etiam illud
non postremum argumentū
esse potest, quod in libris Sta
tutorum eiusdem authoris,
nouiter Zamoscij Anno 1597
excusis, ad calcem libri, post
ipsam conclusionem statuto-
rum ab authore factam, sin-
gulares quædam leges, á Ma-
gnifico viro Domino Ioanne
Felicæ Herborto, dicti âu-
thoris filio, in publicem pro-
latæ, huic eidem codici Statu-
torum adiectæ adscriptæque
sint; quæ etsi ex vereribus (
vti ibidem asseritur) legum
codicibus excerptæ, tempus,
locum, & authoritatem Re-
gum adscriptam habeant, Re-
gnicolisq́ apprimè vtiles, &
necessariæ videantur; attamē
quia exrra volumen ipsarum
legum, atq; adeò extra corp⁹
dictorum Statutorū adiectæ
sunt, paruam, aut omninò
nullam in iudiciorum subsel-
liis, fidem, authoritatemque
illis dari videmus. Quantó i-
gitur minoris, vel potiús nul-
lius authoritatis esse debent
eá, quæ in extrema charta,
etiam post adiectionem reper
tarum legum, incertum ab au-
thorene,

authorêne, an à calcographo adſcripta ſunt. Sed his ad-
9 huc* fortè non contenti, iſti ordinis Eccleſiaſtici ſuggillatores, inhibitionem Sigiſmũdi Auguſti Regis, Anno 1567 Petricouiæ editam, quâ ille vetuiſſe viſus eſt, ne decreta iudicii ſpiritualis, Capitanei exequerentur, audacter & cũ tripudio quodam obiicient? At ſimul fateantur neceſſe eſt hanc ſiue inhibitionẽ, ſiue Cõſtitutionem potiùs dici malunt, legibus Regni, priuilegiis Cleri, adeoque iudiciorũ iuribus, repugnare, nullamq́ vim habere, ad leges antiquas ſanctè atque religioſè latas abrogandas. Si enim edictum illud Sigiſmundi Regis inhibitio eſt, prout reuera (ſiquidem ius & iuſtitiam, in grauamen & præiudicium quærẽtium fieri prohibet) rectè eo nomine appellari poteſt, illã ex diametro repugnare Caſimiri, Ioannis Alberti, Alexandri, & Sigiſmundi Regũ, atque adeò ipſius Sigiſmundi Auguſti legibus, de inhibitionibus in iudiciis non admittẽdis promulgatis. quæ in Statuto, ſub verbo *Inhibitio*, recenſentur. Vnde etiam tùm, cùm eſſe ceperat, nullius roboris nulliusuè momenti eam fuiſſe, & nunc quoq́ue inualidã eſſe, quis dubitare poteſt? Quod ſi mutato edicti ſeu mandati huius nomine proprio & conuenienti, non inhibitionem, ſed conſtitutionem magis appellare lubeat, non video qua ratione nomen authoritâtemq́ue publicæ legis ea ſortiri poſſit? Si quidem* 10
antiquiſſimis huius Regni moribus, modus atque forma condendarum legum, ea præſcripta ſit, vt nonniſi, illæ, quæ de conſenſu omnium Ordinum, tam videlicet Spiritualium, quàm Secularium conſtitutæ ſunt, vim legis habeant, & pro iuſtis at-

atque

atque legitimis Constitutionibus reputentur. Longum esset singularum legum verba & sententias adducere, minusque necessarium videtur; sunt enim sub vno eodemque titulo, in codice Statutorum, sub verbo *Constitutio*, comprehensa; vnum saltim illud Alexandri Regis decretum, in Radom: Anno 1505. latum, probando eius rei causa, hic adijcere lubet, cuius hæc sunt verba: *Quoniam iura communia & Constitutiones publicæ, non vnũ sed communem populum afficiunt, itaq; in hac Radomiensi Conuentione, cum vniuersis Regni nostri Prælatis, Consiliarijs, Baronibus, & Nuncijs terrarum, æquum & rationabile censuimus, ac etiam statuimus, vt deinceps futuris perpetuis temporibus, nihil noui constitui debeat, per nos, & successores nostros sine communi Consiliariorum, Nũtiouum terrestrium consensu, quod fieret in præiudicium grauamenq; Reipublicæ, & damnum atq; incõmodum cuiuslibet priuatum, ad innouationemq; iuris communis, & publicæ libertatis.* Quod itidem Sigismundus primus Rex, Anno 1538. Petricouiæ cõprobat his verbis: *Constitutiones nouas, non nisi cum Consiliariorum (putæ spiritualium & secularium) ac Nunciorum terrestrium consensu, secũdũ Statutũ Alexandri faciemus.* 11.

Eius* verò inhibitionis, (nã legis nomen vix meretur,) vnum tantum modò ordinẽ, nempè secularem, authorem & suffragatorem extitisse, vel ex ipsius inhibitionis cõtextu perspici potest; Ecclesiasticos verò (puta Episcopos) non modò publicè eidẽ contradixisse: verum etiam de grauamine, (vt loqui solemus) protestatione solenniter præmissa, vim videlicet Ordini suo inferri, omnes ex Senatu discessisse. Extat siquidem in Archiuio Ecclesiæ Graconiensis eius rei diploma,

ma, ſub inſcriptio manus propriæ & ſigillo eiuſdẽ Regis. Cuius tenorem hic inſerendũ cenſui.

Sigiſmundus Auguſtus Dei gratia, Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſsiæ, Pruſſiæ, Maſouiæ, Samogitiæ, &c. Dominus & hæres. Significamus tenore præſentium quorum intereſt, vniuerſis & ſingulis, præſentibus & futuris, harum notitiam habituris. Quomodo coſtituti perſonaliter coram nobis in præſentia Senatorum, ac Nũciorum Terreſtrium in moderna Conuẽtione Generali Petricouien: congregatorum, Reuerendiſsimi in Chriſto Patres Domini, Dni Iacobus Vchanski Dei gratia Archiepiſcpus Gneſnen: Legatus natus, & Regni Pololoniæ Primas, Philipus Padniewski Cracouien: Nicolaus Wolski Vladislauien: Adã Konarski Poſnanien: Albertus Starozrzebski Chelmen: Dionyſius Seczygniowski Camenecen: Epiſcopi, nomine ſuo, & aliorum Reuerendiſſi: Dominorum Epiſcoporum abſentium, ac totius ſtatus Eccleſiaſtici & Spiritualis Regni noſtri, productis & exhibitis factis & inſcriptis, certis ſuis ſcriptis, & ſolennibus proteſtationibus etiam verbo ibidem factis, & inhæren: ſuis prioribus proteſtationibus, ante biennium; videlicet Anno Domini Milleſimo Quingẽteſimo Sexageſimo Tertio, ſolenniter, publicè, & per expreſſum proteſtati ſunt, & dixerunt Quòd quantum in ipſis ſitum eſt, nequaquam conſentire poſſunt, neq́ conſentiunt in ea placida, Conſtitutionem, Decreta, ſeu declarationem quæcunque in præiudicium Eccleſiarum Dei, & ſtatus Spiritualis in hac Conuentione generali quomodolibet ſtatuuntur contra iura & libertates Eccleſiaſticas, ſacris Canonibus munitas, & in derogationem libertatum, & immunitatum Eccleſiaſticarum totius prouinciæ, & omnium Eccleſiarum Regni, literis. Priuilegiis Statutis, Conſtitutionibus, & indultis, per olim Sereniſſimos Principes, & Domino

Duces & Reges Poloniæ, Ecclesiis ipsis, & personis earum legitimè cõcessarum, per eosdem Duces & Reges, tum vsum continuum ab antiquo approbatarum, quibus publicé & legitimé cautum & prouisum est nullas videlicet debere fieri in eodẽ Regno Constitutiones, placida, & Ordinationes, nisi de omnium Consiliariorum consensu & voluntate, & etiam, quod nullus status in alterum, libertatibus, & immunitatibus gaudentem, in eam libero Regno potest de iure quicquam noui, præsertim contra immunitatem & libertatem alterius constituere & laudare, nouasq; leges & Statuta condere, per quod alter status grauari, & in suis libertatibus opprimi posset: & præsertim, quod contra fidei Catholicæ, & Ecclesiæ Sanctæ Ordinationem & institutum fieret alias nihilominus Senatoribus, nec nõ terrarum Nunciis, præsertim Catholicis repugnantibus, renitentibus, consensumq; suum præfatis Constitutionibus & Ordinationibus, Religioni, Iurisdictioni, libertatibus, ac immunitatibus Ecclesiasticis contrariis, denegantibus, immó suadentibus & postulantibus, iura & libertates Ecclesiasticas, & omnes dignitates in vigore & robore suo conseruari. Et insuper protestantibus, quod nihil omninó Catholicæ Religioni, & iurisdictioni, ac libertatibus & immunitatibus Status Spiritualis derogare velint, per quascunque Constitutiones, seu Ordinationes. Intelligentesq; & animaduertentes supradicti Reuerend. Domini Archiepiscopi, & Episcopi, in præsenti Conuentione nonnulla Statuta & Constitutiones & placita, ad nonnullorum Senatorum & Nunciorum status secularis instantiam, contra religionem, iurisdictionem, immunitates Ecclesiasticas ordinisq; sui & Ecclesiarum fieri & laudari: presertim de, & super executione Processuum á foro Spirituali ad Capitaneos loci remitti solitorum & roboratione seu Confirmatione

Confir-

confirmatione Constitutionis Piotrco: ante biennium editæ. Quæ quidem Constitutiones in eam vim sunt factæ, vt nulla executio per loci Capitaneos, Processuum remissorum & remittendorum ad Capitaneos locorum fieret amplius, manifestè cōtra iura, libertates, & immunitates Ecclesiasticas, necnon contra Priuilegia & Statuta Regni, immô etiam contra dictam Constitutionem ante biennium editam, prout ex collatione istarum, vt vocāt, Constitutionum manifestè apparet, ipsas esse inter se contrarias, & pugnare (quod aiunt) ex Diametro. Quamuis alij audeant affirmare, quod nihil noui hîc statuatur, sed idem, quod ante biennium, nisi quód hæc moderna Constitutio sit prioris declaratio, Cum tamen manifestum sit, non esse vnam & eandem rem, neq; declarationem Constitutionis ante biennium factæ, sed est noua Constitutio biennali planè contraria, & hoc in eô; quód in biennali Constitutione continetur: quód Nuncij Terrestres noluerunt intrare in aliquas disputationes cū Dominis Spiritualibus. Hîc veró in ista constitutione noua, statum Spiritualem implicant seu ingerūt; cum tamen nedum sententiati, sed nec vocati, nec auditi fuerint Spirituales, neq; terminum vllum hactenus coram Maiestate Regia habuerint; manifesti veró iuris est, præsertim in Polonia, neminem cuiuscunq; conditionis, nè Iudæum quidem, extra terminum condemnari legitimè posse. Præterea quod etiam ante biennium factum est, nomine Constitutionis vocari non potest, sed tantum nomine mandati: quod in illa Constitutione non extat scriptum Statuimus, constituimus, vel aliud simile, sed tantúm Mandamus; neque vllo verbo meminit Constitutionis. Et insuper quód tantum ex consensu Dominorum sæcularium Consiliorum, ante bienniū Regia Maiestas id factum seu Mandatum scribi iussit; vnde apparet ad hæc nunquam consensise Consiliarios Spirituales, quemadmodum protestabantur de præiudicio

ctio & grauamine contra præfatum Mandatum. Postremò quia planū est, tám ipsum mandatum biennale, quod Constitutionem vocant, quám Statutum Iagellonis in Iedlna folio 50. ad quod se ipsum mandatum refert, nihil de Spiritualibus continere, tantum de Maiestate Regia & subditis, in quibus vtiq; sunt tam spirituales quám seculares ideó iusto iudicio nihil Processibus iuris Spiritualis obesse ac derogare potuit sicut ipsum Statutum Iagellonis, ita hoc mandatum biennale, vocatum Constitutionis nomine, quod sese ad ipsum Statutum Iagellonis duobus in locis refert planissime. Quis igitur non videat manifestam iniuriam, maximum præiudicium & violationem, seu confractionem libertatum, iurium, & immunitatum status Spiritualis, & quód sine ipsorum consensu hæc ita fiant, tám ante biennium, quám etiam nunc; primi vtique status in Consilio Regni, & exinde etiam iurium statui Spirituali concessorū, & diu laudatorum, tám in Concilijs generalibus seu Oecumenicis, quàm per Imperatores Christianos, & Duces ac Reges Poloniæ collatis omnibus Spiritualibus, & præsertim Ecclesijs & Ecclesiasticis personis in Regno Poloniæ: & quidē non modo de decimarum, & aliarum rerum Spiritualibus annexarum, sed etiam de merè Spiritualium iurisdictione talis & moderna Constitutio facta est, quæ omnem iurisdictionem Spiritualem tollit, & nihilum redigit, idq; apertè cōtra Statuta Regni & Priuilegia Ecclesiastica atq; Spiritualia prouocabant, & ea ostendebant, ex quo iam nulla executio in Castro de Brachio Regali sequitur. Quod quidem officium Castrense, sicuti est, etiam vocatur Brachium seculare seu Regale, & ob id corā dicta Sacra Maiestate Regia & Consiliarijs secularibus, ac Terrarum Nuncijs pro tunc in Conuentione generali congregatis solenniter, & expresse protestati sunt, quód quam tua in ipsis situm est, nequaquam consentire possunt, neq; consentiunt

in ea placita & Constitutiones, quæcunq; in præiudicium Ecclesiarum Dei in hac Conuentione generali quomodolibet statuuntur, contra iura, libertates Ecclesiasticas, olim sacris Canonibus munitas, & per Illustrissimos Duces & Hæredes Regni, necnon Serenissimos Reges Poloniæ, Ecclesiis & Ecclesiasticis personis legitimè & benignè concessas, vti præmissum est corã dicta Regia Maiestate exhibitis, & demonstratis, petieruntq; submisse dicti Reuerendissimi Domini se circa Priuilegia, immunitates, Constitutiones Ecclesiarum Regni conseruari eaq; executioni debitæ demandari: & nè in formam Cõstitutionũ & ordinationũ eadẽ placita & Constitutione seu ordinatione spretacta Ecclesiæ, & statui Ecclesiastico præiudiciales in quibuscunque rebus referantur, neque Ecclesias Dei, ac earum ministros afficere quouis modo permittat. Ex hoc Constitutiones & Statuta Conuentionalia non possunt nec debent, etiam de iure Regni statui & laudari, nisi de mutuo, & omnium consensu tám spiritualium, quám Secularium Consiliariorum. Ideò subiacere non tenentur cum vniuerso suo Clero talibus Constitutionibus seu Ordinationibus, quæ non fuerint, prout non sunt, omnes de consensu tam Spiritualium quam Secularium Consiliariorum profectæ & constitutæ. immo vt supra scriptum est, per alios Dominos Consiliarios & Nuncios Terrestres, præsertim Catholicos reprobatæ vti præiudiciales religioni, Ecclesiæ Dei, ac iurisdictioni Ecclesiasticæ, & iuribus ac Priuilegiis, nec non libertatibus & immunitatibus status spiritualis præiudiciales & nociuæ, Et ob id iterum, atq; iterum, omnibus quibus melius efficaciusq; debuerunt, protestati sunt, se cum vniuerso Clero, talibus Constitutionibus immunitati Ecclesiasticæ contrariis nolle subiacere. Et ea protestatione solenni facta, petierunt à nobis prædicti Reuerendissi-

uerendissimi Domini hanc protestationem ipsis per nos pro religione, iurisdictione, immunitate & libertate Ecclesiastica, statusq; spiritualis consignari, & de remedio iustitiæ Ecclesiis Dei, ac Ecclesiasticis personis in Regno nostro prouideri, ac ipsos cum eorum Ecclesiis & uniuerso Clero in iuribus, libertatibus, & immunitatibus Ecclesiasticis conseruari & manuteneri. Nos veró volentes vnicuiq; quod suum est reddere, & agnoscentes nos æqué Spiritualibus ac Secularibus iura & priuiligia, immunitates ac libertates confirmasse, tám literis quam iureiurando nostro: ideoq; ea inuiolabiliter conseruare, & manutenere debere, & protestationem ipsorũ Reuerendissimorum Dominorum consignari iussimus: adhæren: simul protestationibus in facie nostra factis, tám Consiliariorum, quam Nunciorum Terrestrium. præsertim Catholicorum, qui sarta tecta iura Ecclesiastica omnia & personarum Ecclesiasticarum esse voluerunt, & postularunt: Et ipsos, inprimis veró Ecclesias omnes, in iuribus & libertatibus & immunitatibus earundem plenissimé conseruan: ac manuten: duximus, prout conseruamus & manutenere volumus, & conseruari, ac manuteneri per successores nostros perpetuis temporibus & in æuum decernimus, in nullo præiudican: neque derogant: præfatis iuribus, libertatibus & immunitatibus omnium Ecclesiarum, in Dominiis nostris consistencium, & personarum Ecclesiasticarum. In cuius rei fidem & euidens testimonium manu nostra subscripsimus, & sigillum nostrum appendi iussimus. Datum Petricouiæ in Generali Regni Conuentione die Sabbatho ante Dominicam Palmorum Anno Domini Millesimo Quingẽtesimo Sexagesimo Quinto, Regni nostri Trigesimo Sexto Præsẽtibus Magnificis, Generosis, & Venerabilibus Spitkone Iordan de Zakliczyn Cracouien: ac Przemislien: Camionecenq; Capitaneo, Stanislao de Tarnow Sandomirien: ac Syra-

dien:

dien: Ostrzeßouienq; Capitaneo, Ioanne de Slußewo Brzesten: Koninen: Miedzirzecensiq; Capitaneo Ioanne Krocowski Iuniwladislauien: Ioanne de Dambrouica Lublinen: & Casimirien: Rohatinenq; Capitaneo, Andrea Stepski de Gulczewo: Rauen: & Capitaneo Plocē Palatinis; Stanislao Myßkowski de Mirow Sandomirien: Cracouien Generali, Rathnenq; Capitaneo, Georgio Konarski Calissien: Ioanne Thomicki Gnesnen: Ioanne Luctomirski Siradien: ac Lancicien: Radomienq; Capitaneo, Iacobo Lasoczki Lancicien: Raphaële Dzialynski Bresten: & Brodnicen: Capitaneo. Floriano Zebrzydowskj Lublinen: ac Sandecen: Capitaneo, Anselmo Gostomskj Plocen: & Capitaneo Rauen: Stanislao Wolskj Rauen: Curiæ nostræ Marsalco, & Capitaneo Krzepicen: Stanislao Sobek à Suleiow Sandecen: Regni nostri Thesaurario ac Malogoscen: Capitaneo, Sebastiano de Miles Vislicen: & Capitaneo Brzesten: Casparo Zebrzydowskj Rogoznen: Ioan Sirakowskj Landen. Curiæ nostræ Referendario, & Przedecen: Capitaneo, Ioanne Tarlo Malogoscen: & Capitaneo Pilznen. Francisco Rusocki Naklen: Alberto Czarnkowskj Santocen. Castellanis: Valentino Dēbinskj Regnj nostri Cācellario, ac Lubomlien: Capitaneo, Petro Myßkowskj Regnj nostri Vicecancellario, Decano Cracouien: Gnesnen: Plocen: Lancicien: Varßauienq; Præposito, Stanislao Karnkowskj Secretario Maiore & Curiæ nostræ Referendario, Cantore Gnesnen: Scholast. Lancicien: Iacobo Paczynski Decano Vladislauien: Præposito Crusuicen: & Andrea Przerembski Gnesnensi Cracouiensiq; Cānonicorū & Nunciis Baronib⁹, ac aliis plurimis fide dignis circa præmissa existentibus.

Sigismundus Augustus Rex.

His itaque tot & tantis legum grauissimis authoritatibus, benè perpēsis, necessariò fatendum est, eam qualemcū-

cunq;

cunque inhibitionem, nullius debere esse momenti atq; ponderis ad Ecclesiasticam iurisdictionem, vel imminuendam, vel infirmandam

12 Equidem multò satiùs. consultiusque agi existimarem, si pristina illa sacro ordini cōstaret authoritas & iurisdictio Non enim grassarentur inter homines, tot immania scelera, puta, blasphemiæ, sacrilegia, hæreses, & his similia, quibus grauissimè offenditur diuina bonitas, nimirū, si brachium seculare suum Ordini Ecclesiastico præstaret officium; alioquin verendum, est né aliquando diuina vltione infligente pœnas, eó licentiæ deueniatur, vt diuina humanaque iura violentur ac perturbentur omnia Quod nè accidat, secularis potestatis est prouidere. Hoc enim illi onus diuina lege incumbit vt, quæ iudices Ecclesiastici diuino numini aduersari, pænisq; digna censuerint, ea ipsi seuerè vindicent. Reges enim atque eadem ratione cæteri Magistratus Policiti, Ecclesiæ nutricij sunt; Esaiæ Cap. 49. Debent ergo illi seruire, eamq; tueri ac defendere, ac veluti terrenum Regnum,(vt diuus Gregorius inquit)cælesti debet famulari.

QVÆSTIO IV.

De foro Spiritualium, & an Clerici apud Iudicem secularem conueniri debeant?

SVMMARIA

1. *Clerici á Iudice laico, iudicari non possunt.*
2. *Clerici in criminalibus causis, quando coram Iudice Ecclesiastico forum sortiuntur.*
3. *Clericis iure præsertim nouo, fori Priuilegium concessum.*
4. *Clerici fori Priuilegio renunciare non possunt.*

5. *Fori priuilegium Clerici, nũ in causis tantummodó persona libus sortiantur.*
6. *Ecclesiasticus Ordo in Polonia, passim in omnibus rea. libus causis foro seculari subest.*
7. *Spirituales in quibus causis, iuxta dispotionem Statutorũ Regni, coram Iudice seculari cõueniri possunt*
8. *Ecclesiasticos in Regno etiam in personalibus fortum habere in Iudicio seculari, quidã contendunt.*
9. *Statuti Vladislai Regis, Annis 4 2 2. plana & perspicua interpretatio.*
10. *Iura Canonica, quanta apud omnes authoritatis esse debent.*
11. *Iudiciorum diuersa subsellia in Regno Poloniæ.*
12. *Appellationes ad Curiam Romanam an probiberi possint?*

1. CLericos, * coram Iudice laico regulariter conueniri non posse, sed coram suo Iudice Ecclesiastico, tám à sui ordinis huminibus, puta Clericis, quàm à laicis conueniendos esse, iura non solùm Canonica, sed Ciuilia quoq; attestantur. Et iure quidem Canonico claré admodum ea de re disponitur. in cap: *Nullus* 2. ibi *Nullus Iudicium, neq; Presbyterum, neq; Diaconum, aut Clericum vllum, aut minores Ecclesiæ, sine permissu Pontificis per se distringere aut condemnare præsumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui iniuriam irrugare dignoscitur, tàm diu sit sequestratus, quousq; reatũ suũ cognoscat & emendet,* tit: de foro compete. Quod non * solum in Ciuili- 2. bus, sed in criminalibus quoque causis, (non obstante in contrarium consuetudine) obseruari, patet ex textu in cap. *Clerici* 8 ibi: *Cum Imperator dicat, quód leges non dedignãtur sacros Canones imitari, in quibus generaliter traditur, vt de omni cri-*

crimine Clericus debeat corã Ecclesiastico iudice cõueniri, nõ debet in hac parte Canonibus ex aliqua consuetudine præiudicium generi, tit. de Iudiciis. Quamuis alioquin, ob crimen aliquod commissum, depositionis, atque excommunicationis, ac deniq; anathematis pæna. (si nimirum inculpatus de crimine incorrigibilis appareat) subsequuta, Clericus per Iudicem secularem comprimendus sit. per text: in cap *Cum non ab homine* 8. in verbis *Quod si depositus incorrigibilis fuerit. excommunicari debet. deinde cõtumacia crescente, anathematis mucrone feriri; postmodum vero si in profundum malorum veniens cõtempserit quum* Ecclesia *non habeat vltra quid faciat, nè possit esse vltra perditio plurimorum, per secularẽ cõprimendus est potestatem* &c dicto tit: de iudiciis Neq; tamen etiam hoc casu, tenetur Iudex Ecclesiasticus taliter depositum ... e Iudici seculari, sed ipse Iudex secularis debet eum comprehẽdere, per text: in cap: *Etsi Clerici* 4. ibi *Sed non debet quemlibet depositum tradere Iudici seculari pro suis excessibus, cùm sit suo functus officio, nec duplici debeat ipsũ contritione conterrere.* dicto titulo de Iudiciis.

3. Iure quoque * Ciuili, præsertim nouo Iustinianeo, hanc fori prærogatiuam, clericis in vniuersum concessam attributamq; esse, pluribus eiusdẽ iuris legibus, probari potest. sed breuitatis studio cæteris omissis, vnam saltem Imperatoris Friderici constitutionẽ, quæ habetur in auth: *Statuimus* Cod. de Epis: & Cleric hic adiicere lubet. *Statuimus*, inquit Imperator, *vt nullus Ecclesiasticam personam in criminali quæstione, vel Ciuili, trahere ad Iudicium seculare præsumat, contra Constitutiones Imperiales, & Canónicas sanctiones: Quod si actor fecerit, á suo iure cadat, iudicatũ*

 non tene-

non teneat, & Iudex extunc potestate iudicandi priuetur. Eandem Iustiniani quoque Imperatoris hac de re fuisse sententiã, apertissimè liquet, idque ex textu in auth: *Clericus* ibi. *Clericus quoque in lite pulsatus pecuniaria causa, prius apud Episcopum conueniatur, per quem sine damno causa decidatur.* Cod. de Episcop. & Cleric. Quibus itidem adstipulatur, alia eiusdem Imp. nouella Constitutio, cuius hæc sunt verba: *Causa, quæ fit cum Monacho, vel cum muliere qualibet in Monasterio cõsistente, nõ apud Iudicem Ciuilem ventiletur, sed apud Episcopum, qui de personæ præsentia, quod conuenit, statuet, siue per Abbatem, vel Antistitem vel per alios hoc fieri debeat, qui secundum legẽ rẽ dispatõ, & sacras regulas, salua debita personæ reuerẽtia* auth: *Causa* Cod: eod. Et reuera, (vt cum imperatore Iustiniano loquar) indignum est, sacerdotes & religiosos viros turbulenta obseruatione prætorij vacare, vbi neq; eis beatitudinis honor debitus reseruetur, neque Oratorum adfluens in defensionib' copia, præstari queat.

Ac proinde, etiamsi Clericus iurisdictionem secularis Iudicis prorogare vellet, nequaquam id ei permisum est. 4. Ratio, quia cùm hoc beneficium seu priuilegium fori nõ sit personale, sed toti Ordini Ecclesiastico publicè indultum, renunciatio seu prorogatio istiusmodi, siue expressa, siue tacita, absque consensu superioris facta, nullius est momenti: de quo expressus textus in cap. *Si diligenti,* 12 § fin. ibi. *Manifestè patet, quód non solum inuiti, sed etiam voluntarii: pacisci non possunt, vt secularia iudicia subeant, cùm non sit hoc beneficium personale, cui renunciari valeat: sed potius toti Collegio Ecclésiastico sit publicè indultum, cui, priuatorum pacto, derogari non potest;* tit: de foro compet.

compet. Pro quo facit etiam textus, in cap. *Significasti.* 18 in verbis: *inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod licet priuatorum consensus, eum qui iurisdictioni præesse dignoscitur, suum possit iudicem constituere; Clerici tamen in Iudicem non suum, (nisi fortè sit persona Ecclesiastica, & Episcopi Diacesani voluntas accedat,) consentire non possunt.* tit: eodem.
5. Cæterum hæc * fori priuilegia, etsi in personalibus tãtum, non autem in realibus causis, clericis esse concessa hac ratione quidam concludant: quòd in actione reali, persona non censeatur obligata, per textum §. omninò, Instit. de actionibus: & sic non trahatur in iudicium seculare persana Ecclesiastica, sed res ipsa Regulariter enim ratione rei quis sortitur forrum in loco, vbi res sita est, idque per rationem l. fin. cod. vbi in rem act: & est textus in l. 3. §. si aliter fundus, ibi. *quoniam magis fundo quàm personis adiudicari partes intelliguntur.* ff. fin. regund. Verum Doctores, communiori opinioni contrarium, hac in parte videntur sentire, videlicet laicum non posse esse Iudicem Clerici, etiam in realibus, nec coram eo conueniri; vt notat Minsing. obser: 22. libro 1. Apud nos * in Regno, 6.
Ecclesiasticos ex recepta potiùs quadam iuueterataq; cõsuetudine, quàm ex iuris prescripto, aut necessitate, in omnibus iam passim actionibus realibus, forum & iurisdictionem secularem sortiri praxis continua docet; cùm tamen, quatuor tantummodo casus in iure nostro reperiantur, in quibus causæ spiritualium, iuri terrestri (quod idem est iudici seculari) subesse debeant; idque iuxta dispositionem statuti Regis Alexandri, in Radom Anno 1505. conditi; cuius ea sunt 7.

verba. *Spirituales* pro bonis siue iniuriis bonorum iuri communi subiectorum, iure terrestri experiantur. Iniuriæ sūt, super limitibus, kmetōius fugitiuis, cæde & vulneribus, alias iuxta Statuta Alberti Regis* Quinimò Sigiſmundus Rex, poſteaquám Statuto Anni 1543. cauſas omnes, de quibus Iudices ſpirituales cognoſcere debeant, & in quibus ſpirituales ad iudicium ſeculare trahi poſſent, luculentiſſimè expoſuiſſet, pœnam quoque in eos, qui perſonas Eccleſiſticas ad forum ſeculare retrahere præſumerent, ſtatuere voluit, quod apertiſſimè declaratur his verbis. *Similiter etiam si quis ſecularis ſpiritualem ad ius ſeculare terrestre, pro his articulis iudicio ſpirituali pertinentibus, euocaret, talis etiam debet condemnari in pœna 14 Marcer. Nihil ominus per hanc Constitutionem noſtram, volumus vt in aliquo derogetur iuribus & priuilegiis ſpiritualium, in Statutis deſcriptis; hoc est, ne in illis mutaretur vel destrueretur, quod eſt plus in illis ſcriptum, quam hæc Constitutio habet, Ita enim cum Conſiliariis noſtris, & Nunciis terrarum conſtituimus. quia hoc debemus vnicuiq; tam ſpirituali, quam ſeculari ſubdito noſtro tenere, & reformare iuxta Conſtitutiones priores.* Deus bone, quid clariùs, quidue euidentiùs, de hac Ordinis Eccleſiaſtici fori prærogatiua, dicaut ſtatui potuit quàm quod hic ab optimo piiſſimoque Rege dictum atque ſtatutum eſt? Puto in tā perſpicuis & luce meridiana clarioribus huius ſtatuti verbis, etiam cæcutientes, id quod res eſt, manu palpare poſſe.

Neq; tamen * defuiſſe, imò neque nunc deeſſe eos, qui Eccleſiaſticos, non tantúm in realibus quibusuis cauſis, verùm etiam in perſonalibus, ſine diſcrimine ſtatus & conditionis, coram Iudice

dice feculari forum fortiri debere, fumma contentione, nè dicam temeritate & pertinacia arguunt. Eius verò rei optimam fe habere caufam existimant, quòd videlicet fecundùm Statuta Cafimiri Regis, in omnibus terris Regno Poloniæ fubiectis, vnum ius, vna confuetudo iudicij debeat obferuari.

9. Ita enim * Statutum illud Cafimiri Regis, à Vladislao Iagellone in Caftris propè Czerwiensko, Anno Domini 1422 confirmatum, de his difponit. *Preterea perpetuo edicto ftatuimus, vt omnes & finguli homines Regni noftri, cuiuscunque conditionis, ftatus, dignitatis, aut gradus fuerint, caufas in iudiciis noftris terreftribus proponentes, vel proponere volentes finguli & generaliter vniuerfi, eodem iure, modis, confuetudinibus, & ritibus, per Regnum noftrum potiantur: nec audeant iudices, fedibus & tribunalibus iudiciorum noftrorũ præfidentes, alios modos, ritus, & confuetudines, circa terminos & fententias obferuare, nifi illos, quos præfati Domini Cafimiri liber & conftituciones doceant, & informent; adquẽ femper recurrant. Quicquid autem per ipfos, aliter fuerit iudicatum & fententiatum, irritum remaneat & nullius roboris vel momẽti.* Iam hîc ifti, illud inculcabunt. En legis verba, vnum ius, vnam confuetudinem, in vno Regno omnium effe debere: quorfum igitur hæc exotica (ita illi ius Canonicũ vocant) & peregrina iura vt potè patrijs legibus, & confuetudinibus contraria; Sane horret * refugitque animus, iftiufmodi hominum turpitudinem, nè dicam impietatem propalare; qui tàm pias facrorum Conciliorum fanctiones, tàm religiofa fanctorum Patrum atq; fummorum Pontificum decreta, ipforum deniq; Apoftolorum, puta facrofanctaq; dogmata, pro

exoticis

exoticis & peregrinis iuribus reputare non vereantur. Equidem talium rerum assertores cùm ab ea sanctorum communione, quæ in hisce sacrorum Canonum regulis continetur, pertinaciter segregare sese cupianot, non video, quâ ratione Christianorum Catholicorumué nomen deinceps mereri possint aut debeant? Quis enim vnquam populus, quæuè natio, Christi nomen professa, eò impietatis deuenisse dici potest, vt sacros Canones, tanquam peregrinos, & à communi fidelium sensu alienos, reiiciendos esse putaret? quinimò antiquissimos illos Christiani nominis Reges atq; Imperatores, palám professos fuisse constat, quòd leges ipsorum sacros Canones imitari non dedignarentur Maiores denique nostri, qua pietate, quaué religionis obseruantiâ, hæc tám pia dogmata coluerint, iisquè perpetuò adhæserint, vel hoc ipsum indicio est; quod non sententias solummodò illi sed interdum integros Canones ex eo ipso iure excerptos, statutis atque Constitutionibus suis ingesserint, eaq; ratione procul dubio legibus suis, sanctitatis opinionem, & venerationem quandam conciliare voluerint Quid! auis nè posteritatem prudentiorem, nè dicam vitiosiorem, (quæ non tam illis impietatis hac in parte affingere volet) ætas nostra dabit? Absit ab ingenuo & generoso pectore quouis, tàm immane scelus, ignominiæ perpetuâ labe piandum. Verumenimuerò missis iam hisce ad explicationem; superius commemorati statuti redeundo, cuiuis recti æquiq; studioso, planum atq; perspicuum esse potest, statutū illud non de statibus & ordinibus Regni, sed de diuersitate

te seu varietate tantùmmodò legum, iurium, & consuetudinum, in terris & Prouinciis Regno subiectis disponere, puta, quòd tunc maioris Poloniæ incolæ, alijs atque diuersis iuribus & consuetudinibus subessent, quam quæ minoris Poloniæ terricolis in vsu fuerunt. Vnde Casimirus Rex, sub vno Principe & capite, diuersas leges obseruari, indignum Maiestate sua esse existimans, id hac sua sanctione efficere voluit, quo omnes in vniuersi Regnicolæ, vno iure, nempè terrestri in posterum vterentur: vbi iuris Canonici, aut status spiritualis, nullam factam fuisse, mentionē liquidò apparet. Si quidem & alias Regibus nostris, id moris fuisse certissimum est, quòd quotiescunque de vnionibus prouinciarum & ditionum sibi subiectarum, inter illas ferre contingeret, semper id præcipuè edictis suis iubebant, quòd omnes Terras, Ducatus, atque Prouincias, quæ diuersum ius, diuersasq; consuetudines tenerent, ad vnum ius & vnā legem omnibus Regnicolis communem reducturi essent; quod etiam in priuilegio Regis Vladislai in Iedlna concesso, ac postmodum Cracouiæ Anno 1433. confirmato, videre est; cuius is est tenor: *Item pollicemur, quòd omnes terras nostras Regni nostri Poloniæ, etiam terram Russiæ includendo, saluis tamen auenæ contribuentibus (de quibus nobis, ad tēpora vitæ nostræ, sola Russia respondebit) ad vnum ius & vnā legem communem, omnibus terris reducēmus reducimusq; adūamus, & vnimus, tenore præsentiū mediāte.* Ex quibus apertissimè constat, huiusmodi & similibus Statutis, nedùm Ecclesiastica, sed neq; aliorum subselliorum iudicia esse abrogata.

11. Extant * siquidem etiamnũ in Regno, diuersæ iudicum iurisdictiones. Alij enim de iniurijs realibus, alij de obligationibus personalibus cognoscunt, alii his, qui iuri Saxonico seu Magdeburgensi subiecti sunt, alij Iudæis & sic deinceps alij alijs iura dicunt. Nemo tamen rerum patriarum non ignarus, dicere ausit, huiusmodi iudiciorum partitiones, contra Statuta vnionis iurium fieri, quin imò concordiam atque optimum Reipub. statum hac distinctione subselliorũ, veluti harmonia quadam firmiter conseruari, vel inuitus fateatur necessum est. Quæ cùm ita se habeant in prophanis istiusmodi iudicijs, cur non multó magis Ecclesiasticæ iurisdictioni id acceptum ferri debeat? Cùm iudicia illa non authoritate solùm, sed & antiquitate ceteris longè antecellant, vtpotè, quod omnes Principes terræ, & ceteros homines, Episcopis, & per consequens iudicio spirituali obedire, Beatus Petrus præcipiebat, prout in cap. *Omnes* 4. tit. de maior. & obedien. disponitur, idque ob singularem atque admodum elegantem rationem, quæ in cap. *Certum* distinct. 10. habetur in verbis *certũ est* in quid Felix Papa *hoc rebus vestris esse salutare, vt cum de causis Dei agitur, iuxta ipsius Constitutionem, Regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere, non præferre, & sacrosancta per eorum præsules potius discere quám docere, Ecclesiasticam formam sequi, non huic humanitatis sequenda iura præfigere, neque eius sanctionibus velle dominari, cuius clementiæ Deus voluit tuæ piæ deuotionis colla submittere, in contumeliam disponentis. Præceptis enim Apostolicis*, teste Gregorio Papa, *non dura superbia resistere, sed per obedienti-*

am qua

tiam quæ á sancta Romana Ecclesia, & Apostolica authoritate iussa sunt, salutifere implere debemus, si eiusdem sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ est caput nostrum communionem habere desideramus,
12 cap. 2 distinct. 15. At forte* modestioris & cultioris ingenij quidam, se non tam de prima instantia fori spiritualis quàm de appellationibus, maximè verò ad Curiam Romanam deuoluendis, laborare contendent. Cum enim Ordo Equestris huius Regni armis potiús, quám litibus sit assuetus, durum omninò vixquè tollerandum illi videtur, tot litium anfractibus implicari, præsertim quòd in prosequendis huiusmodi appellationibus, cum ob distantiã locorum, tum ob sumptuum magnitudinem, causâ cadere, vel vltrò etiam liti renunciare, necessum habeant. Sit ita sanè; at appellationum remedia, duabus potissimum ex causis, inuenta esse quis ignorat? Prima quidem, quò grauatus habeat beneficium ad superiorem Iudicem prouocandi, altera, quo iurisdictio supremæ potestatis integra, illibataque conseruetur. Iam si summo aliquo iure, seu potiùs iniuria, beneficium illud prouocandi ad superiorem, clero auferatur; at qua ratione, sanctæ Sedi Apostolicæ, summoque Pontifici, Christi vicario, ius supremæ potesta tis tolli possit, non satis id mihi exploratum est. Quinimò ex hac (quod absit) acephalia, membris nimirum à proprio capite abscissis, atq; auulsis, quid nisi certissimus totius corporis interitus expectandus esset; atque proculdubiò idem Clero eueniret, quod ouibus quondam à lupis, innata alioquin antipathia sibi infestis, de remouendis gregis custodibus persuasis, accidisse fertur. Equi-

dem hæc, non à Clero (cui talia comminisci fas non est) extorquenda, sed à sancta Sede Apostolica, humilimis precibus imperranda esse cen serem, quò videlicet, more aliarum nationum, ex speciali beatitudinis ipsius indulto & concessione, Primati Regni, qui priuilegio legationis Apostolicæ gaudet, vel cuipiam alteri personæ tamē spirituali, de huiusmodi caussis intra fines Regni cognoscere liceret, idque si fieri posset, appellatione remota. Quod si imperrari possit, satis puto isti tam actium concertationum suarum, luculentā mercedem inde reportarēt.

QVÆSTIO V.

Consuetudo & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam promulgata, vtrum de iure valeant, necne?

SVMMARIA

1. *Consuetudines & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam facta, ipso iure non valeant.*
2. *Statuta contra iura Ecclesiæ, vel Clericorum promulgata, ex volumine legum abradi debent.*
3. *Constitutio Friderici Imperatoris de Statutis contra Ecclesiasticas personas latis, abolendis.*
4. *Ius suum cuiq; tribuere, naturalis æquitas suadet.*
5. *Iure Canonico, quales pœnæ in eos, qui Statuta contra Ecclesiasticam libertatem ferunt, sint constituta.*
6. *Constitutionum Regni compilatores, an excusandi sint quod contra iura Ecclesiastica leges concinnare præsumant.*
7. *Statuta & leges contra libertatem Ecclesiasticam facta, quæ dicantur.*
8. *Statuta seu leges laicorū, quando ligent Clericos.*
9. *Constitutiones Anni 1607. libertatibus atque immunitatibus Ecclesiasticis repugnant.*

Consuetu-

1. Consuetudines* & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam, vel Clericorũ facta & fienda, ipso iure non valere, & Clericos nulla ratione ligare posse, plusquam manifestum est, idq; per textum in auth. *Causa.* Cod. de sacrosan: Ecclesus. Quini-
2. mò * huiusmodi Statuta de volumine legum abradi debent. & non solùm statuentes, sed etiam consentientes, talibusque Statutis vtentes, & omnes in tali loco habitātes puniuntur; prout habetur in Constitutione Friderici Imperat. tit de statutis & cōsuetudinibus contra libertatem Ecclesiast. edit quàm de verbo ad verbum hic ponere operæ prætium esse duxi. *Addecus* * inquid Imperator, *& bonorem Imperij, & laudem Romani Principis, nihil omninò magis videtur accedere quàm vt expurgatis quibusdam erroribus, & iniquis quorumdam statutis penitus destitutis, de cætero Ecclesia Dei plena quiete vigeat, & secura gaudeat libertate. Sanè adeò infidelium quorumdam & iniustorum iniquitas abundauit, vt non dubitent contra Apostolicam doctrinã, & sacros Canones Statuta sua cōfingere, contra Ecclesiasticas personas & Ecclesiæ libertatem. Cùm ergo dispositione diuina fauente, nihil velit Ecclesia (quæ nihil debet præter bonum appetere) quod nobis eodem concursu, & eadem non placeat voluntate. Nos Fridericus Romanorum Imperator. semper Augustus, hac edictali lege irritamus, & irrita nunciamus omnia statuta & consuetudines, quæ Ciuitates vel loca, potestates, Consules vel quæcunq; aliæ personæ contra libertatem Ecclesiæ, vel Ecclesiasticas personas edere vel seruare aduersus Canonicas, vel Imperiales sanctiones præsumpserint, & ēa de capitularibus suis mandamus, intra duos menses post huius publicationem edicti, penitus aboleri. & si de cætero similia attentauerint,*

ipso iure decernimus esse nulla, & eos sua iurisdictione priuatos, superiori protinus applicanda, necnon locorum, vbi deinceps talia præsumpta fuerint, banno mille Marcarum præcipimus subiacere? potestates verò Consules, Rectores, Statutarij, & Scriptores dictorum Statutorum, necnon & Consiliarij locorum ipsorum, qui secundum statuta vel consuetudines memoratas iudicauerint, sint extunc ipso iure infames quorum sententias & actus alios illegitimos præcipimus aliquatenus non tenere. Quod si per annum huius nostræ constitutionis inuenti fuerint contemptores, bona, per totum nostrum imperium, mandamus impunè ab omnibus occupari, saluis nihilominus alijs pœnis, contra tales in generali Concilio promulgatis.

En quám grauiter, imò quã sanctè & religiosè de libertatibus Ecclesiasticis Imperator hìc statuat? nec immeritò id quidem. Cùm enim * õni-
4 bus hominibus, qui moribus & legibus reguntur, præceptum esse constat, ius suum cuique tribuere: quis eos, qui prærogatiuis & immunitatibus Ecclesiasticis, manus (vt ita dicam) iniicere præsumũt violentas, summæ præsumptionis & temeritatis nõ arguat? Certè hoc facto Saluator ipse in ministris suis se flagellari, atque iterum crucifigi in Euangelio monet. Ac proinde * sacri quoque Canones eam rei indignitatẽ non ferentes, ad reprimendã huiusmodi violatorum libertatis Ecclesiasticæ audatiam, præter eas pænas, quæ insuperiùs commemorata constitutione proponuntur, excõmunicationis quoq; mucrone eos feriendos esse censuerũt: prout id in cap: *Nouerit.* 49. tit: de sentent excommunicat, exprimitur his verbis: *Excommunicamus omnes hæreticos vtriusq; sexus quocunq; nomine censeantur, & fautores, & receptato*

ptatores, & defensores eorum. Necnon & qui de cætero seruari fecerint, statuta, edicta, & consuetudines introductas, contra Ecclesiæ libertatem, nisi ea de Capitularibus suis intra duos menses post huiusmodi publicationem sententiæ fecerint, amoueri: Item excommunicamus Statutarios, & scriptores statutorum ipsorum, necnon potestates, Consules Rectores, & Consiliarios locorum, vbi de cætero huiusmodi statuta & consuetudines editæ fuerint, vel seruatæ; necnon & illos qui secundum ea præsumpserint iudicare, vel in publicam formã scribere iudicata. Ac insuper si habeant feuda, vel alia beneficia Ecclesiastica, ipso iure, absque alia priuatione, talia beneficia amittunt, idque per expressum text. in cap. *Grauem*. 53. tit. de senten. excommunicat.

6. Iam videant isti nostri nōothetæ, qui in publicis Regni Comitiis, non tantùm in præiudicium libertatũ Ecclesiasticarum, & vniuersi Cleri, verumetiam, quod grauius ferendum est, in contemptũ sanctæ Romanæ Ecclesiæ (cuius filios se esse profitentur) atque adeò ipsius Vicarij Christi, leges impias ac detestandas figunt atque refigunt, vel qui illis consensum præbent, opem auxiliũque præstant, immò sæpius tanti sacrilegii ipsi authores existunt; videant inquam, quâ fronte, quaué conscientia hunc errorem, nè dicam temeritatem suam excusare possint? Sanè timorem Dei abiecisse is videtur, qui conscientiæ suę prodigus est.

Atnè *forte, tám manifesto errori culpam ignorantiæ, quasi speciosum velamen quoddam obtendere possent, quæ nã statuta cōtra libertatẽ Ecclesiasticam esse dicantur, explicandum nobis erit: Et inprimis sciendum est, illa statuta contraria Ecclesiasticæ libe- 7

cæ libertati dici, ex quibus tolluntur, vel diminuuntur priuilegia Ecclesiis vel Ecclesiasticis personis, á Pontifice, vel alicuius Regni aut Prouinciæ superiori magistratu concessa; secund. Innocent in d. cap, *Noueris*. Vel quando Clerici impediuntur facere ea, quæ sunt ipsis concessa à iure communi, & sic quando fiunt statuta contra ea, quæ de iure communi cõpetunt Clericis, vt notatur in cap. *Ecclesia Sancta Maria*. tit. de Constit. Vel etiam quando volunt Ecclesiã, vel Clericos, ipsorumué subditos subiicere seruituti, & publicis functionibus. de quo est casus in dict, cap. *Grauem*. Vel denique, quando per huiusmodi statuta, Clerici efficiuntur timidiores, & laici audentiores ad nocendum argum. l. 1. §. quæ onerandæ, ff. quar. rer. act. non datur, quod etiam probat Abb. in d. cap. *Noueris*: per d. cap. *Grauem*. Et in summa quando statuta aut leges laicorum, specificè disponunt super bonis, vel personis Ecclesiasticis, etiamsi commodum & fauorem earum concernant, nullo tamen modo seruari debent. Ratio est, quia neque Imperator, neq; Rex, nec alius secularis habet potestatem super Ecclesias, aut personas spirituales: prout in cap. *Ecclesia*, 10. disponitur his verbis. *Nos attendentes*, inquit Innocentius III. Papa, *quòd laicis, etiam religiosis super Ecclesiis & personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas quos obsequendi manet necessitas non auctoritas imperandi, à quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiã respicit commodum & fauorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit adprobatum*. tit. de Constitutionibus. Quibus adstipulatur alius quoq; textus in cap.

tus in cap. *Quæ in Eccleſia 7.* tit
eod. Secus eſt, quando leges
aut ſtatuta generaliter feren-
tur, non faciendo mentionẽ
Clericorum, aut bonorum
Eccleſiæ, & non repugnant
canonibus, rationaliaq; ſunt;
tùm etiam quoad Clericos,
& Eccleſiaſticas perſonas
extendi poſſunt. Exempli
7. gratia; ſi ſtatutum diſponat,
vt exiſtentibus maſculis mu-
lier non ſuccedat, etiam de
Clericis ad ſucceſſionem an-
te fæminas vocãdis, intelligi
debet, vt notat Panor. in
cap. *Conſtitutus.* tit de reſtitut.
in integrum. Vnde omnes le-
ges, diſponentes ſuper con-
tractibus, emptionis, vendi-
tionis, locationis, conducti-
onis commodati, & alijs hu-
iuſmodi rebus, ſi non contra
dicunt canonibus, vel legi
naturæ, etiam quoad Eccle-
ſiaſticas perſonas porrigi de-
bent, pro quo facit textus in
cap. 1. in verbis, *Quia verò ſi-*
cut leges non dedignantur ſacros
canones imitari, ita & ſacrorum
ſtatuta Canonum, Principum Con-
ſtitutionibus adiuuantur. tit: de
noui operum nunciat. Ex
quibus manifeſtò * apparet, 9.
omnia illa ſtatuta, quæ hoc
infelici noſtro æuo, maximé
verò omnes illas Conſtituti-
ones anni 1607. quæ turbatæ
Repub. ob domeſticas diſſẽ-
ſiones, contra perſonas ſpiri-
tuales, reclamantibus & pro-
teſtantibus Epiſcopis, atque
vniuerſo huius Regni Clero,
ſummo iure, ſummaué iniuri-
a à ſecularibus promulgatæ,
& in volumen legum publi-
carum relatę fuerunt, contra-
rias atque omninò repugnã-
tes eſſe libertati Eccleſiaſticæ.
vtpote, per quæ vel diminuí
vel omninó funditus tolli
videntur priuilegia, Eccleſi-
æ vel ordini Eccleſiaſtico
ſeruientia. Nam quæ ibi de
ſuſpenſione de præſcriptio-
nibus decimarum, & aliorũ

fructuum, ex bonis & censibus iure reemptionis Ecclesiis adscriptis prouenientium, de Annatis, de sculteris, de foro spiritualium, de appellationibus ad Curiam Romanam non admittendis, de plebeis ad Ecclesias etiam Collegiatas non recipiendis, sine status spiritualis consensu à secularibus statuuntur, quid aliud nisi temerariā quandam manuum quasi iniectionem, in iura & immunitates Ecclesiasticas sapiunt? cùm non quod antiquæ consuetudini, perpetuoq́ue (ex quo Regnum hoc Christianæ religionis sacra suscepit) vsui, cōsentaneum; non quod æquitati, aut iuribus Ecclesiastici Ordinis conueniens est: sed quòd propriæ temeritati, & quicquidlibet faciendi licentiæ applaudere videbatur, in legibus & constitutionibus huiusmodi contineri nemo negare potest.

QVÆSTIO VI.

Statuta seu Constitutiones Regni, de Annatis Romanæ Curiæ denegandis, an iuri sint consentaneæ, necne?

SVMMARIA.

1. *Constitutiones de Annatis, ob importunitatem secularium promulgata.*
2. *Contra Annatas Concilij Basilaensis decretum opponitur.*
3. *Priuatus priuatum iure suo spoliar non potest.*
4. *Annatæ iure diuino introducta.*
5. *Annatarum Summo Pontifici persoluendarum vtilitas.*
6. *Ratio exigendarum Annatarum in Curia Rom. quomodo constet.*
7. *Authoris de Annatis sententia.*

EXtant * de Annatis, tàm superiorum, quam recentium 1

tium temporum plures in volumine statutorum Regni, leges, à piissimis illis Regibus & Principibus, non tàm ipsorum voluntate, aut communi consensu omnium Ordinum Regni, quam importunitate atque temeritate quadam secularis status promulgatæ: cuius rei indicio est Statutum illud primum de Annatis Sigismundi Regis, Anni 1543 vbi inquit: *Satisfaciendo postulationibus Dominorum consiliariorum nostrorum secularium & Nunciorum terrestrium, mittemus ad sanctum Patrem petitum Annatas vt nè eas de Regnó efferri permittamus, sed vt remaneat pro defens. Reipub. in Regno. Quod si eas impetrare non possumus, tamen iam ex nunc renunciare illi debemus, easdem Nos, neq; daturos esse neq; efferri vlla ratione permissuros.* Quod Ssatutũ, licet optimus Princeps ob importunas preces (quemadmodum ipse attestatur) secularium promulgari passus fuerit; nunquam tamen eas ad effectum perducere in animo habuit idq; ob summam, quæ indè promanare videbatur rei indignitatem: Equidem * non ignoro, 2. quid isti nomophori cum illo coryphæo suo Prilusio, contra Annatarũ iura effutiant? quomodo contra sanctam sedem Apostolicam debacchentur? cum quibus maledictis atq; conuiciis certare, non est mei instituti; rem nihilominus ipsam, sicco pede nõ esse prætereundam arbitrat⁹ sum. Probasi illi & fulcimento huius causæ, Concilij Basilæensis allegant decretũ, quo huiusmodi Annatæ, & alij Simoniaci quæstus prohibentur: cùm omnibus, etiam lippis atque tonsoribus (vt vulgo aiunt) notum atque exploratum sit, Concilij illius, quod in schismate, puta absque capite ipso nimirùm summo Pontifice, quinimò con-

tra Pontificem, indebitè atq; illegitimè celebratum fuit, nullam esse authoritatem. Ac proinde, quemadmodum neque Concilij illius (si fortè Concilium dici meretur) authoritati, facultas Annatarũ sanctæ sedi Apostolicæ adimendarum competebat: ita non video, qua ratione leges seu cõstitutiõesRegni, id vsurpare sibi possint aut debeãt.

3. Nam si hoc * non solùm patriæ nostræ, verùm omnium nationũm leges & iura non permittunt, vt priuatus primatum iure suo, indicta causa spoliare possit, multominùs de irroganda sanctæ sedi Apostolicæ, (quæ pro capite totius Christianitatis meritò reputari debet) hac tám insigni iniuria, vt nimirùm iure suo, longo vsu, & totius Christiani orbis consensu acquisito, priuari debeat, vlla lege, aut consuetudine constitui potest.

Ac nè* quispiam fortè in eo etiam hallucinetur, ac si Annatarum ratio, mera tantum & absoluta vsurpatione, non autem iure, aut concessione aliqua, ad sanctam Sedem Apostolicam pertineat; idcircò sciendum est, ius primitiarum (quód ipsas Annatas denotat, quando nimirùm fructus primi anni ex sacerdotiis, summo Pontifici offeruntur, (lege diuina, ipsis summis Pontificibus adscriptum atque attributum esse. Decimis enim pro vsu Leuitarũ, id est, sacerdotũ, á populo Israelitico percipiendis, assignatis, ipse Dominus ad Moysen ita loquut' est *Præcipe*, inquit, *Leuitis atq; denuncia, cúm acceperitis à filijs Israel decimas, quas dedi vobis in oblationem primitiarum, tam de areis, quàm de torcularibus, & vniuersis quorum accipitis primitias, offerte Domino, & date Aaron sacerdoti*, Num: cap: 18, Nec quisquam

quam id ſibi perſuaderi ſinat, quòd huiuſmodi primitiæ, ſeu decimæ decimarum, vnà cum Leuitico ſacerdotio, per nouam Euangelij legem introductam ceſſauerint, & ideò nulla ratione præſtari amplius debeant, quemadmodum aſſerit Prtluſius; nam quamuis olim, ſecundùm S. Thomã 22. qu: 86. primitiæ erant de præcepto cæremoniali, quo ad determinationem, putá quòd ſummo ſacerdoti exhiberentur, nunc tamen eas eſſe de præcepto Eccleſiæ, & conſuetudine antiqua, cuius non eſt memoria. Nam cùm ratione ſui miniſterij maioris ſint dignitatis ſacerdotes noui teſtamenti, quàm veteris; meritò etiam populus nouæ legis, ad maiora ipſis præſtanda obligatur, quàm populus veteris teſtamenti. Cùm
5 itaque * Annatæ, nihil aliud ſint, niſi decimæ decimarum, quæ non ſolùm ex præcepto diuino, ſed etiam ex antiquiſſima conſuetudine, ſummis Pontificibus, citra omnem inuidiam, ab omnibus Chriſtianis penduntur, idque vel ob eam potiſſimũ cauſam, quòd in neceſſitate aliqua inſigni ipſius Eccleſiæ, vel Chriſtiani alicuius populi, ſancta Sedes Apoſtolica, tanquam pia mater omnium Chriſtianorũ, ex huiuſmodi prouentibus auxiliatricem manum pluri mis porrigere conſueuerit. Cuius rei exempla euidentiſſima, ſi nõ externa & peregrina, at ſaltem domeſtica paſſim nobis occurrũt; quale eſt illud, quod tempore Caſimiri Magni Regis circiter Annum Domini 1351. á Pontifice Clemente Sexto, huiuſmodi decimã decimarum, pro commodo Regni, donatam fuiſſe. Cromerus pag. 213. adnotat; idemq; factum fuiſſe ſub Caſimiro tertio, ſupra in qu: de decimis docui. Ac proinde * 6.

iustitia, imò ipsa humanitas id exigere videtur, nè de interuertēdis illis tātoperè solliciti simus; præsertim verò, quòd non vsque adeò (vt quidem ferrè opinantur) magnos & ingentes thesauros, ea res nobis, Regnoué nostro sit importatura. Nā in decursu aliquot annorum, vix aliquando decem, vel viginti millium florenorum summam, Annatarum nomine ad Rom: Curiā à nostratibus conferri, certò affirmare possim. Non enim quisquam illud existimet, veri valoris reditus primi anni illuc conferri; sed iuxta antiquam taxam beneficiorum, (in qua census aliiq; fixi prouentus tantum modò continentur) rationem exigendarū huiusmodi Annatarū in Curia Rom: constare. Quæ res exigui certé momenti esse videtur; quemadmodum dùm Romæ essem experimēto ipse didici, idq; duos Episcopat', Vladislauien: nimirùm; & alterum Warmiensem, in Curia Romana expediendo, quorū hic quandrigentis aureis; ille verò octingentis ferè, ratione Annatarum æstimatus fuit. Vndè facilè colligi potest, quid de cæteris Episcopatibus, præsertim Metropolitanæ Leopolien. Suffraganeis sentiendum sit. Optarē sanè, vt iam tandem aliquando importunis, ac (vt dicam quod res est) sordidis istiusmodi quærelis, silentium imponatur, né videlicet hac in parte, toti orbi Christiano, ingenij nostri morbos prodamus. Non pæniteat nationē nostram, omnium Christianorum, puta Germanorum, Hispanorum, Italorum, aliorumuè, qui sanctam Sedem Apostolicam tanquam caput totius orbis Christiani vnicè colunt atq; obseruant, sequi exempla, á quibus huiusmodi pensiones, nulla proportio

ne cum his, quæ ex hoc Regno prouenitur Annatis comparādas, magna alacritate, & plena (vt aiunt) manu, sine tædio, aut querimonia, ad Curiam Rom: quotidiè perferri videmus.

QVÆSTIO VII

Vtrum Ordo Ecclesiasticus ad onera publica ferenda teneatur: & an subditi illorum, puta Sculteti & Aduocati ad expeditionem bellicam cogi possint?

SVMMARIA.

1. *Ecclesiasticæ personæ, & subditi eorum á functionibus publicis immunes sunt.*
2. *Munera publica quomodo distinguatur.*
3. *Munera personalia, quando Ecclesiasticæ personæ obire non teneantur.*
4. *Ecclesiastici, illorumuè subditi ad munera vilia & sordida non obligantur.*
5. *Patrimonialia munera quæ dicuntur, & an Clerici his subsint.*
6. *Ecclesiastica bona ad soluenda tributa quando obligentur.*
7. *Collectæ seu subsidia extraordinaria, clericis imponi non possunt, statutis laicorum.*
8. *Statuta Regni de Scultetis, & Aduocatis spiritualium ad bellum mittendis, an iuri vel æquitati sint consentanea.*
9. *Status Regni duplici ordine, spirituali nimirum & seculari constat.*
10. *Bona spiritualium á seruitio militari immunia esse debent.*
11. *Diplomata Regum in quibus Ecclesiastica bona á seruitio militari eximuntur.*
12. *Statutum Casimiri Magni de Scultetorum præfectione ad bellum, quomodo intelligendum.*
13. *Constitutio Anni 1563. de redimendis Scultetis, etiam ad bona spiritualium extenditur.*

14. Sta-

14. *Statuta de remouendis inutilibus & rebellibus Sculteris, passim in Regno practicantur.*
15. *Defensio Regni iam ferè soli Ordini Ecclesiastico accepta ferri debet.*

1. IAm antè quæstione 5. * dictum fuit, contra Ecclesiasticam libertatẽ id fieri, quando Ecclesiasticæ personæ, vel subditi eorum, ad onera seu functiones publicas adiguntur, à quibus omninò immunes esse debent id; ex dispositione sacrorũ Canonũ, maximè verò Concilij Lateranen: quòd in cap. *Non minus.* 4. hac verborum serie recensetur. *In diuersis mundi partibus, Consules Ciuitatum, & Rectores, nec nõ & alij, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt Ecclesijs, vt deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quàm sub Pharaone fuerit, qui legis diuinæ notitiam non habebat. Ille quidem omnibus alijs seruituti subactis, sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & eis alimoniam de publico administrauit: Isti verò onera sua ferè vniuersa imponunt Ecclesijs, & tot angarijs eas adfligunt, vt eis,* quód Hieremias deplorat, *competere videatur. Princeps prouinciarum facta est sub tributo. Siue quidem fossatam, siue expeditiones, siue alia qualibet sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum, & Clericorum, & pauperum Christi vsibus deputatis volunt ferè cuncta compleri: Iurisdictionem etiam & auctoritatem Prælatorum ita euacuant, vt nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis districtione fieri de cætero talia prohibemus; nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel vtilitatem adspexerint, vt absque vlla exactione, ad releuandas communes vtilitates vel necessitates, vbi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias eximent conferenda. Si autem Consules, aut alij de cætero ista* commiserint,

cōmiserint, & cōmoniti desistere noluerint tàm ipsi quàm fautores eorū excōmūicatiōi sese nouerint subiacere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem tit: de immunitat: Ecclesiarum pro quo faciunt etiam text in cap. *Grauem*, tit: de senten: excom. & in cap: *Generaliter*. 40. § Nouarum. 16. quæ: 1. vbi Imperatorum quoq; Romanorum Honorij & Theodosij, his de rebus extat decretū, cuius contextū hîc adscribere lubet. *Placet*, inquiunt Imperatores *rationabilis consilij tenore perpenso, districta moderatione præscribere, á quibus specialiter necessitatibus singularū vrbium Ecclesiæ habeantur immunes, prima quippe illius vsurpationis contumelia depellenda est, nè prædia vsibus cælestium secretorum dedicata, sordidorum munerum fæce vexentur, nihil extraordinariū abhinc super indictumué flagitetur nulla translationum sollicitudo stgnetur, postremò nihil præter Canonicā illationem, quam aduētitiæ necessitatis sarcina repentina poposcerit, eius functionibus adscribatur. Si quis contra venerit, post debitæ vltionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos iure promenda est, exilio deportationis perpetuò subdatur.* Cod: de sacro sanctis Ecclesiis. Quæ priuilegia atque immunitates Ecclesiasticas, etiā ipse Prilusius, alioquin Clero iniquus & infestus, suis statutis inserere non dubitauit; vt videre est sub tit: de libertat: Eccles. Verùm * tamen vt 2. hæc materia de muneribus publicis planior fiat, tenenda est distinctio, quæ habetur in l. 1. in princ. ff. de munerib. & honorib. Aut enim munera publica dicuntur meré personalia, quæ videlicet opera ipsius hominis explicantur, sine detrimento vel vsu rerū ipsius, & istorū quædam habent honorem annexum; vt sunt officia secularia, puta gerere magistratum Notarij vel

Vicenotarij, in causis secularibus munus obire; ad hæc* personæ Ecclesiasticæ non tenentur. Nemo enim militans Deo implicare sese debet negotiis secularibus per tex: in capit: *Sacerdotibus*, & in capit: *Sed & procurationis*. tit. nè Cler. vel Monach. Quibus cõcordat Statutum illud Sigismundi Regis, Petricouiæ Anno 1538: latum, quo prohibetur nè spirituales iudiciis secularibus se immisceant. Quædã verò neque honorem, neque vituperium aliquod habens annexũ, quæ dici possunt munera simplicia vel neutra, qualia sunt legationes, tutelæ vel curæ, & huiusmodi alia, ad quæ Ecclesiastici inuiti cogi non possunt; per text: in l. generaliter. 52. Cod: de Episc. & Cleric. attamen si volunt, possunt fungi hisce muneribus, idq; argum. text. in cap: *Peruenit*: 26. distinct. 88.

4. Quædam deniq;* munera personalia sunt sordida & inhonesta, quæ vilia quoq; appellari possunt, vt sunt cloacæ mundandæ, calcis coquẽdæ, arenæ fodiendæ, fossati purgandi, & huiusmodi, de quibus in l. maximarũ, Cod. de excusat: muner: habetur; ab his non solùm Ecclesiasticæ personæ; verùm etiã mãcipia seu coloni Ecclesiarum sunt immunes, per text: in di. capit: *Generaliter*. § nouarum, 16. qu: 1. Et in l. placet. Cod. de sacros: Ecclesiis, quod multò clari⁹ ex cõstitutione Imp. Constantini, in l. omnis, 2. Cod. de Episcop: & Cleric. patet, cuius hæc sunt verba; *Omnis à Clericis indebitæ conuentionis iniuria & iniquæ exactionis repelletur improbitas, nullaq; conuentio sit contra eos munerum sordidorum, & cum negotiatores ad aliquam præstationem competentem vocantur, ab his vniuersis istiusmodi strepitus conquiescat, si quid vel parsimonia, vel prouisione, vel mercatura (honestati tamen conscia) con-*

scia) congesserint, id in vsum pauperum atque egentium ministrari oportet, ad id, quod ex eorundem ergasteriis vel tabernis conqueri potuerit, & colligi, collectum id religionis existiment lucrum. Nec obstat l. neminem, 11. Cod. eodem, quæ vult, quòd in aduentu Principis, debeant solita ministeria exhiberi, licet ad sacrosanctas Ecclesias possessiones pertineant. Nã hæc lex posterior, non potuit derogare priori, in fauorem Ecclesiæ à Constantino concessæ: Ratio est, quia bona Ecclesiastica, quæ iure diuino sunt exempta, legibus humanis subiacere nõ possunt: cap. Si *Imperator*, distinct. 96.

5. Aut dicuntur onera patrimonialia seu realia, quæ vide licet sumptibus patrimonij, & damnis administrantis expediuntur: per text. in l. *Munerum* fin in pr. ff de muneribus & honor. Exempli gratia, quòd nauis, aut curr9, subditiuè Ecclesiastici ad militiam, vel aliud seruitium Reipub: vadant; & ad hæc Ecclesiastica bona non tenentur, quia non possunt ad illa onerari. Possessiones enim quę dantur Ecclesiæ, dantur Deo, & ideò secularis potestas, tanquam subdita, non potest statuere super rebus Deo dicatis, per text. in d. cap. *Quæ in Ecclesiarum.* tit. de Constitut. Cùm Ecclesiæ & Ecclesiasticæ personæ, ac res ipsarum, non solùm iure humano, sed & diuino, à secularium personarũ exactionibus sint immunes, prout habetur, in cap. *Quanquam.* de censibus in 6. Quòd tamen * aliter se habet, si res 6. vel bona, quibus imponuntur talia munera, habeant onus tale perpetuum annexum certum atque immutabile, antequam peruenirent ad Ecclesiam, idque siue ex dispositione publica, puta Principis, siue ex dispositione priuata.

nata, vt in tributo soluendo, per text in l. *Imperatoris*. ff. de public. & in cap. I. in fin. tit. de censibus; vbi innuitur quòd quælibet possessio est onerata ad soluenda tributa; & sic Ecclesia quoque à talibus immunis esse non potest, quia res transit cũ onere suo, argũ. cap. *Postoralis* tit: de decimis. Sin autem sint onera variabilia, & repentina, quæ in capita, ex nouis edictis imperari solent, certum est Ecclesiam, vel Clericos, ad illa non teneri, per text. in cap. 1. §. 1. tit. de iure Patron. in 6. Panorm. in cap. vlt. tit. de Cler. nõ resid. Ratio est, quia talia onera imponuntur personæ, non habita ratione patrimonij, per text. in l. vnica cod. de capit: ciui. censib. eximend lib.
7 11. Quales* in Regno annis superioribus, pro militibus Cõfœderatis fuêre contributiones seu exactiones illæ detestandæ, vbi Clerus contra ius & æquum, præter ordinaria tributa, seu contributiones, ad extraordinaria etiam quædã subsidia, seu donatiua præstanda, inusitato, quodam modo, nullaq; habita ratione immunitatum Ecclesiasticarum adigebatur. Licet enim imminente maxima necessitate Reipub. tales collectas Clero aliquando imponi posse non negarim: attamen non priuato laicorum mandato aut impulsu, sed seruatis seruandis, id fieri debere explorati iuris est. Primò enim necessariò requiritur consensus totius Cleri, & non sufficit solius Capituli; deinde, quòd laicorum facultates ad releuandum illud onus non suppetant, idque per text. in cap. *Non minus*. tit. de immunit. Eccles. facit etiam text. in d. cap: *Grauem* tit. de sententia excommunicat. Denique requiritur hodiè, quòd fieri id debeat, sancta Sede Apostolica.

stolica prius cõsulta, per text. in cap: *Aduersus.* tit. de immunit. Eccles. quòd etiam in Cõstit. Synod. Prouinc. tit. eodẽ probatur: alioquin pœna talium collectantium Ecclesias vel Clericos, est excommunicatio, per text. in d. cap: *Non*
8. *minus.* Cæterum * ex his, quæ de impositione munerũ realiũ Ecclesiasticis, subditisuè illorũ superiùs exposita sunt, facilè colligi potest, quantũ iuris, quantumuè æquitatis habeãt isti nostri legũ patriarum tam strenui ꝓpugnatores, qui leges seu Cõstitutiones illas de Sculteis & Aduocatis Spiritualiũ, tanto studio, tantoq; conatu ꝓmouent, & singulis ferè Regni Comitiis pro illis tanquã pro aris & focis nimis acriter decertare solent, quasi verò in eo robur totius militiæ solidiq; contra hostium incursus præsidij ratio consisteret; cùm tamen res longé
9. aliter se habeat. In memoriã * si quidẽ isti reuocare sibi deberent, Regni huius statũ: eũ nimirùm duplici ordine, spirituali & seculari constare. Et quidem seculari defensionem Regni merè & propriè incumbere; spiritualis verò officiũ esse, Deũ sacrificiis & orationibus placare, religiosissimus simulque prudentissimus ille Princeps, Sigismundus prim⁹ Rex, Petricouiæ in Conuentione Regni. A. 1544. authoritate sua declarauit. Vnde cõsequens est * quòd queadmodũ personæ spiritualium, 10
à seruitio militari immunes sunt, ita bona quoq;, & subditi illorum exempti esse debent, vt potè, quę ad cultum tantũmodo diuinũ & ad vsũ Ecclesiarũ collata atq; dicata sunt, per iura supra allegata. *Nam, vt verbis illi⁹ quoq; tãti Cleromastigis, Prilusiũ intelligo, vtar, libertas Ecclesi. omninò debet præstari integra, nè scilicet domus Dei humanis subsint seruitutibus, vel ministerium Euanlii sacerdotum curæ commissum, hæreat,*

hæreat, ac viturbetur; Sacerdotes enim omnium ministri, ac salutis procuratores sunt, quam ob causam pij Principes, illorum ordinẽ primarium in Repub. esse voluerunt, á seruitutibusq́ & tributis vná cum illorum fundis fecere exemptos, huc vsque Prilusius. En quàm studiosè, imò quàm piè atq; religiosè alter iste Balaam, dùm, profligare vult Clerum, eundem attollat, atque propugnet ipsius
XI. immunitates. Verùm* omisso etiam istius Zoili testimonio, nõ desunt alia plurima, eaq́; antiquissima Regũ atq; Principũ huius Reipub: Ecclesiastico ordini indulta priuilegia, quæ si id iusta & legitima exigeret necessitas, nullo negotio in medium proferri possent; nunc vnũ aut alterum, quo magis ac magis rei ipsius veritas elucescat, hic adscribere libuit.

Et primũ quidẽ Boleslai Ducis Cracouien: & Sendomirien: sic se habet.

In nomine Domini Amen. Cúm visus rerum temporalium, ac earum spaciosum dominium ad futuram gloriam promerendam, nil afferat, nisi quatenus ad pias causas seu charitatis opera conuertuntur. Hoc solers nostrorũ prædecessorũ Principum prouidentia diligenter aduertens, pro eadẽ consequenda gloria, diuini cultus intuitu, mirificas extruxit Ecclesias, tám Cathedrales quàm Collegiatas: quám etiã religiosorum & secularium plures Ecclesias, villis possessionibus prouentibus, ac bonis aliis, secundũ exigentiã cuiuslibet ipsas copiose dotando, variis libertatibus & priuilegiis decorando. Nos etiã Boles Dei gratia Dux Crac: & Sandomir: tã salubribus eorũ vestigiis inhærere volentes, vná cũ Serenissima genitrice nostra Grimislawá, de maturo cõsilio & consensu nostrorũ militum decernimus, & pmittimus, libertates & priuilegia qualibet, per Nos alias, & per nostros prædecessores concessas Ecclesiis & personis Ecclesiasticis

fiasticis

ſiaſticis quibuſcunque, perpetuó in-uiolabiliter obſeruare. Quinimó quæ á nonnullis noſtris prædeceſſoribus obmiſſa, neglecta ſeu etiam immutata ſunt supplere ac reformare volentes ad Omnipotentis Dei gloriam & honorem, & beatæ Matris ſeu virginis glorioſæ, ſanctorumq. Martyrum Venceslai & Stanislai Pontificis Cracouien: Eccleſiæ Patronorum, & in remiſſionem omnium noſtrorum peccaminum; necnon protunc Venerabilis Patris noſtri, Domini Prandotæ, Dei gratia Cracouien: Eccleſiæ Antiſtitis intuitu, eidem Eccleſiæ Cathedrali, cæteriſq. Collegiatis, ſecularibus, religioſis, & aliis quibuslibet Eccleſiis, in noſtro Dominio conſtitutis, hanc concedimus libertatem, vt in villis, poſſeſſionibus, & prouentibus, & quibuslibet bonis ſuis olim ſibi acquiſitis & inpoſterum quocunq. titulo acquirendis ab omni ſeruitio, ſeruitute, angaria, vexatione, thelonio, ſolutione, collecta, exactione, generalibus vel ſpecialibus, quocunq; nomine cē*ſeantur. nec non á iuriſdictione omnium Caſtelanorum Palatinorum, & quorumlibet Iudicum, ſint perpetuó á nobis & noſtris ſucceſſoribus, prout & á Nobilibus noſtris penitus liberæ & exemptæ, vt ſic ea, quæ dicti prædeceſſores noſtri ſingularibus impenderunt Eccleſiis, nos in teſtamentum ſempiternum generaliter omnibus Eccleſijs impendamus. Inſuper, vt Epiſcopus cū Clero ſuo poſſit diuinis laudibus liberiús inſiſtere & inuiolare, præſertī hoſtilitatis tēpore orationibus, ipsū qui per tēpora fuerit Epiſcopū, & Capitulū ſuū, totūq. Clerū ab expeditione qualibet intra vel extra terminos noſtros perpetuó volumus eſſe liberos & exēptos: ita videlicet, quod de villis, poſſeſſionibus, & aliis bonis ſuis Eccle. venire perſonaliter,* aut aliquos homines ad expeditiones mittere teneātur. *Hoc duntaxat excepto, quod tēpore incurſus ſubiti Lithuanorū, de Kielcien: & Tarſien: Caſtellaniis, Epiſcopus homines ſuos ad expeditionem, prout in quodā alio noſtro Priuilegio diſtin-*

ximus

ximus, mittere teneatur. Quas etiam Castelanias, prout & alias per nostros prædecessores olim prædictæ Cracouien: Ecclesiæ attributas, ab omni alia expeditione, seruitio, seruitute, angaria, vexatione, statione, solutione, axactione collecta, thelonio, & iurisdictione generalibus vel specialibus quocunq; nomine nuncupentur, á nobis & nostris successoribus atque á Castellanis. Palatinis, & Iudicibus quibuscunq; perpetuó volumus esse liberas & exemptas. Ita quod Episcopus prorsus in eis gaudeat iure ducali & militali, in venando, piscando, & alia quæcunque voluerit faciendo, quæ nostri prædecessores olim facere consueuerunt, cum omni iure dominio & honore. Insuper quæ in dictis Castellaniis iura & stationes, in quodam alio Priuilegio nobis & nostris successoribus in signum dominii reseruauimus, ex præmissis causis per præsens priuilegium relaxamus. In [illegible] rei perpetuam memoriam [illegible]sentem paginam nostri sigilli authentici appensione, per manum Twárdoslai nostræ Curiæ Subcancellarij, duximus roborandam. Actum & datum in colloquio iuxta Sandomiriam in Blonie celebrato, Anno D. Millesimo, ducent. Quinqua. octauo Idus Iunij. Præsentibus nostris Nobilibus infrascriptis: Adam Castellano Cracouien. Segneuo Palatino Sandomirien. Nicolao Palatino Cracou. Boguslao Castel: Sandomirien. Bogutha Castel: Wiślicen Petro Castel: Lublinen Vislao Castel: de Mátogosth. Iacobo Castel: de Woynicz. Petro Castel: de Czechow. Ioanne Iudice Sandomirien. Nicolao Iudice Crac. Varschio Dapifero Sandomirien. Falislao Pincerna Sand. Gniewomiro Dapifero Crac. Petka Subcam: Crac. Laurentio Subdapifero Sand. Michaele Subdapifero Crac. & alijs militibus infinitis. Alterum verò Casimiri Regis, in quo prioris quoq; fit mentio, eius est tenoris.

In nomine Domini, Amen.

Quoniam

Quoniam hanc sibi legē principum Nobilitas quoddammodo ponit, vt debere se quod spontè tribuit existimet, & nisi in beneficiis creuerit, nihil se præstitisse putat. Hæc animaduertētes nonnulli Principes Cracouien. & Sandomirien: Terrarum, Domini prædecessores & progenitores nostri, pia deuotione ad honorē Omnipotentis Dei per quem Reges regnant, & Principes dominantur, Ecclesiam Cracouien: Cathedralem, & alias Collegiatas & inferiores sibi subiectas primitus fundantes. Vniuersis possessionibus, Oppidis, Castellis, Villis, in subsidiū Episcopi eiusdem Ecclesiæ & Cleri, in opus & ministerium Dei electorum dotauerunt; sicut in ipsorū Priuilegiis inde confectis plenius cōtinetur. Quorum vestigiis, Nos Casimirus Dei gratia Rex Poloniæ inhærere cupien: quamuis villas Episcopales quasdam scilicet Rádłow, Vściā, Besadky, Zawádá, Przedśczycá, lodłowa, Pásecgna, Nemśyno, in qua hæreditate locatæ sunt duæ villæ, videlicet Rzepennik & Rosumberk, czynow, & Bukowe, recipi & intromitti de eisdem nostris officialibus mandassemus, non causa omnimodæ retentionis, sed ius seruitutis Regalis in eisdem requirentes, quia dicebantur esse Militales, & ad Ecclesiam Cracouien. cum suis oneribus trāsiuisse. Tamē nūc plena veritate cognita, easdē villas, Venerabili Patri D. Bodzate Episcopo & Ecclesiæ Crac. restituimus ex integro, ipsas & incolas earum præsentes & futuros, ab omnibus oneribus seruitutibus seruitijs, laboribusq; angariis & proangarijs Regalibus, *de mera liberalitate nostra ex nunc in antea penitus absoluentes & liberantes omnino, easdem villas & possessiones frui & gaudere volumus illis libertatibus & exemptionibus, quibus fruuntur & gaudent omnes aliæ possessiones & villæ Ecclesiæ Cracouiens præsenti patrocinio & perpetua firmitate roborantes, in nomine Domini confirmamus. Cæterùm quia Dux Boleslaus, claræ memoriæ Auus noster,*

Cracouien: & Sandomirien: terrarum Dominus. dans & concedens Episcopo & Ecclesiæ Cracouien: iura, libertates, immunitates diuersas, sibi in Tharsen: & Kelcen: Castellaniis quandam reseruarat seruitutem, videlicet dum per Tartaros, Ruthenos, Schismaticos, vel Lithuanos terra Sandomirien: hostiliter vastaretur, Episcopus de eisdem Castellaniis, homines suos bellicosos, in defensionem cum cateris terrigenis mittere tenebatur; sed quia hæc nimis onerosa ipsi Episcopo & suis hominibus videbantur Nos volentes, vt idem Episcopus cum Clero suo, maximè hostilitatis tempore deuotiùs orationibus intendant, ipsum & successores suos, ac prædictas Tharsen: & Kielczen: Castellanias, & homines quoslibet in eisdē degentes, præsentes & futuros, á præfatis seruitutib. videlicet *Pogon* & á mittēdis hominib. contra Tartaros, Ruthenos, & Lithuanos ex nunc absoluimus & liberamus omninò. *Ita quod de cætero homines pugnaturos Episcopus & sui successores de eisdem Castellanis mittere minimè teneantur. His autem mūificentiis gratiarum, prænominatus Dominus Bodzátha Episcopus Cracouien: pranimié consolatus, nobis pecuniarū Quingētarum Marcarum quātitatem, ob respectū donationis supradictæ obtulit & donauit gratiose & Villā suæ mēsæ Episcopalis Smarßowice dictā vulgariter, pro dimidietate villæ nostræ Paulipoorāba dictam, prope Vswam permutauit & donauit, cū expresso consēsu sui Capituli Craco: volentes & decernentes præsentibus scriptis quod eadem mediatas villæ Paulipoorāba prout circumferentialiter in suis limitibus est limitata & distincta, & homines degentes in ipsa nunc & in futuro eadem libertate gaudeant, qua cæteræ villæ Episcopales Ecclesiæ Craco: gaudere & vti diutinè cōsueuerunt. Quemquidem Episcopum Capitulumq́ & Ecclesiam Cracouien: nos in Regiam gubernationē suscipientes, promittimus bona fide strenue defensare*

nue defensare ab omnibus molestiis, violentiis, & iniuriis, quorumlibet hominum, vt meritis B. Stanislai Martyris gloriosi, eiusdem Ecclesiæ Patroni, Deus omnipotens gratiam nobis tribuens, in præsenti dies vitæ nostræ adaugeat felicibus incrementis. In cujus rei testimonium & euidentiã pleniorẽ, præsentes literas dari fecimus nostri sigilli munimine roboratas. Actum Cracouiæ feria secũda in Rogatiõibus, Anno Domini Millesimo, Trecentesimo, Quinquagesimo Quarto. Præsentibus his testibus, Ioanne Iura Palatino Sandomirien. Czenkone de Lipá summo Marschalco Morauiæ Zbigneo Craco: Floriano Lancici: Cancellariis. Ioãne Woynicien. Raphaele Vislicien. Stanislao Malogosten: Castellanis. Petro Tribuno, Grotone Subpincerna Cracoui: Pelká Subagazone Sandomiri: & aliis multis fide dignis. Datum per manus Domini Sbignei Cancellarii nostri prænotati Scriptum autem per Notarium Curiæ nostre nomine Pribislaum.

Quinimò quod magis est, ipsis aliquando Ecclesiasticis vltrò & spontaneè pro defensione patrię subsidia armatorum mittentibus, ne ea res in sequellam trahi posset, solennibus Regum atq; Principum Poloniæ cautionibus prouisum fuisse, vel ex hisce diplomatibus manifesté apparet quorum is ast tenor.

Vladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracouien: Sandomirien. Lancicien: Kuiauiæ Lithuaniæ Princeps supremus Pomeraniæ Russiaq; Dominus & Heres Significamus tenore præsentiũ quibus expedit vniuersis, quomodo Venerabiles in Christo Patres, Domini Nicolaus Gnesnẽsis Archiepiscopus, & Albertus Episcopus Cracouiensis Ecclesiarum, videntes & sentientes grauia & intollerabilia incommoda, & iacturas, Regno nostro Poloniæ ex disturbiis guerrarum per Cruciferos expulsis de Prusia, Nobis & Regno nostro

nostro motarum, in posterum imminere, ad petitionem nostram & requisitionem specialem, liberè & spontaneè sine derogatione iurium & libertatum Ecclesiarum prædictarũ, quilibet ipsorum cum vno Banerio seu vexillo armatorum hominum, contra insultus hostiles Regni nostri, & defensione patriæ propriæ, subsidium nobis fecerunt & subuenerunt. Et nè ipsorum sincera & deuota intentio quam habent, vt præmissum est, pro defensione patriæ, trahatur in malam consuetudinem & sequellam; Bonumq́ pro commodo Regni, & pro vtilitate Ecclesiarum, per ipsos factum in malignitatem conuertatur, & per consequens iura & libertates Ecclesiarum infringantur, tenore præsentium promittimus & vouemus, quòd amplius & admodum talia subsidia armatorum contra iura & libertates Ecclesiarum, *ab eisdẽ Dominis Nicolao Archiepiscopo Gnesnen: & Alberto Episcopo Cracouien: & eorum succesoribus nolumus exquirere, sed potius ipsorum Ecclesias circa iura & libertates, cum omnium deuotione conseruare, imò & pro istis seruitiis & subsidiis per ipsos nobis pro tanta necessitate Regni & Coronæ nostræ exhibitis & impensis, ipsis dignæ satisfactionis volumus gratam facere recompensam; harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio literarũ. Actũ in loco Statiõis, quã cũ exercitib' nostris fecimus ãte oppidũ Zakroczym, in vigilia B. Iacobi Apostoli, A. D. Millesimo, Quadringentesi. Quartodecimo. Præsentibus validis viris, Cristino Castellano Crac. Ioanne de Tarnow Crac: Nicolao de Michałow Sandomirien: Palatinis. Michaele de Bogumiłowice Sandomirien: Christino de Koziegłowy Sandecen: Ioanne de Tolischow Calisien: Castellanis. & Bartosio Włotkonis Subcamerario Sandomir: multisq́ aliis nostris fidelibus fide dignis Datũ per manus prædicti Venerab: in Christo Patris, Domini Alberti Episcopi Crac Regni Poloniæ Cãcel. Dominus REX per se.*

Alterius.

Alterius verò similis cautionis ea est verborum series. *SIGISMVNDVS Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, totiusq; Prusiæ &c. Dominus & hæres. Manifestũ facimus tenore præsentium Quia cum anno superiore primum Turci, deinde Tartari validissimis copiis Regnum nostrum adorti essent: & omnia in terris Russiæ ferro ac igni vastassent. Nosque in tam inopinato casu coacti essemus, mota duntaxat Nobilitate terrarum minoris Poloniæ, & delectu decimi cuiusq; ex plebeis omnibus, earundem terrarum facto. Nos vtcunque hostibus obiicere, & tantam subditorum nostrorum calamitatem, & discrimen Regni propulsare. Idq; considerans Reuerenc. in Christo Pater Dominus Petrus Episcopus Craco. & Regni nostri Vicecancellarius, nolens nobis pro fide sua erga Nos, & amore patriæ, in tanto periculo deesse, similem nobiscum decimi cuiusque omnium subditorum suorum & totius Cleri sui delectum fecisset. Militemq; insuper ipse centum equorum nobiscum expediuisset. Nolentes nos, vt pro gratia quam illi debemus, ob tam insigne meritum erga Nos & Rempublicam nostram exhibitum, aliquid hoc exemplo detrimenti acciperet in priuilegiis & immunitatibus suis & Ecclesiæ suæ præsentibus literis nostris testandum duximus, & testamur ingenué, ipsum Reuerendum Dominum Episcopum, & eius Clerum Ecclesiæ Crac. prædictam expeditionẽ gentium suarũ, non ex vllo debito vel coactione nostra, sed merè motu proprio, & ex libera sua voluntate fecisse. Proindeq; hanc rem nullum exemplum in posterum, quod libertatibus & priuilegiis huius Ecclesiæ officere posset trahi debere. Quinimo obsequium hoc tam pium in nos & Rempublicam nostram præstitum pollicemur ipsi Domino Episcopo & eius Ecclesiæ, vberima gratia, & patrocinio nostro Regio semper referre. In cuius rei testimonium sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum*

 Petri-

Petricouiæ in Conuentu generali, feria quinta post Conuersionis S. Pauli. Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Vigesimo sexto, Regni nostri anno vigesimo.

Sigismundus Rex.

Relatio Magnifici Christophori de Szydłowiec Palatini & Capitanei Crac. & Regni Poloniæ Cancellarij, Siradien: Sochaczeuien: Gostinen: & Nouæ ciuitatis Korczyn &c. Capitanei &c.

Cùm itaq; ex his manifestò appareat, Ecclesiastica bona, eorumuè subditos ad præstanda onera militaria nō obligari: mirabilis certè auditu res est, cur à secularibus, (quibus munus hoc militandi etiã ex præscripto Priuilegij Ludouici Regis propriè incumbit) Ecclesiarum Sculteti & Aduocati ad subeundã militiã tantoperè adigantur? Cùm quod ipsi ferre debuerant onus, alijs portandi illud necessitatem imponant, idq; cõtra fas & æquum. Fateor * equidem Statuto Casimiri Magni Visliciæ Anno 1368. condito, omnes indifferenter Scultetos & Aduocatos, tam spiritualiũ quàm secularium, ad obeundum seruitium bellicum ad stringi; attamen postmodum Statutis posterioribus Sigismundi Anni. 1538. & Sigismundi Augusti Regum, Anni 1550. quoad spiritualium Scultetos, & Aduocatos id ad hunc modum, (nisi à tali necessitate bellica liberentur speciali aliquo iure vel priuilegio) restrictum fuisse, liquidò constat Qualiter autem bona Ecclesiastica, illorumuè subditos, ab oneribus istiusmodi iura eximant, paulò ante probatum est. Ac insuper * cũ post tot ac tantas de Scultetorũ & Aduocatorum in bellum expeditione, inter statum secularem, & Ordinē Ecclesiasticũ agitatas controuersias lege publica Anni 1563. cautũ reperiatur, omnes huius-

huiusmodi Aduocatias & Sculcetias, tam videlicet in bonis secularium, quàm spiritualium, existentes, iuri exemtionis obnoxias esse: nescio qua fronte seculares ordinem Ecclesiasticum amplius hoc nomine incusare possint? cùm quod ipsi nullo planè seruitij militaris (cuius tamen præcipua cura ad illos spectat) respectu habito, ex huiusmodi Sculcetiis & Aduocatiis, pro libitu subditos suos extrudāt, eas Ecclesiasticis, à subditis quoque illorum redimere iusto & legitimo pretio, nefas esse contendant. Turpe verò est Doctori, cùm culpa redarguit ipsum.

14 Extant * prætereà, etiam alia antiquiora, vt potè Casimiri Magni Anni 1368. tum & Vladislai Iagellonis Regū, Anni 1423. de huiusmodi Sculcetis statuta, quæ de rebelli & inutili Sculteto remouendo disponunt, quod nimirum dominus in hæreditate sua habens talem Sculterū, possit ei præcipere, vt vendat Sculcetiam cui vult, vel si non inueniat emptorem, ipse dominus persoluto iusto precio seu valore Sculcetiæ, illā pro se obtinendi habeat facultatem: quæ statuta passim in Regno practicari videmus. Ac proindo * meo quidem 15. iudicio, Domini seculares de statu Ecclesiastico, eo nomine conquerendi, ac si per illū defensio Reipub: impediatur, vel diminuatur nullā omninò aut exiguā valdè causā habere videntur; accedente præsertim eo, quod Ecclesi: ordo cōtributionis publicas, pro cōducendo milite stipendiario, (quo potissimùm his temporibus res militaris constat) non tantùm ex bonis & prædiis, verùm ex decimis quoque sibi adscriptis, contra ius & æquum, non inuitus tamē in gratiam secularium prę̄stare sole-

re soleat: atque si huius rei æqua solidaque iniretur ratio, facilé animaduerti posset, quod inuerso rerum ordine, pro secularibus, spiritualium ordo, vnà cum misellis ruricolis & colonis, tam præclari atq; pij muneris defendendę patrię, non postremas partes sustineat, neque tamen pro sua modestia secularibus, ob eam inequalitatem molestus esse intēdat.

QVÆSTIO VIII.

An articulus Confederationis Anno 1573. de pace inter dissidentes in religione tenenda, sub Interregno editus, & in volumen Constitutionum Regni insertus, legis vim habeat, necné?

SVMMARIA.

1. *Legis definitio quæ moribus & iuribus Regni conueniat.*
2. *Lex qualis esse debeat.*
3. *Iustæ vel iniustæ leges quæ dicantur.*
4. *Leges vt habeant vim obligatiuam, quæ requiruntur.*
5. *An Confederatio Anni 1573. ad normam ferendarum legū aptari & nomen legis mereri possit.*
6. *An dicta Confederatio sit honesta.*
7. *Libertas credendi, est libertas errandi,*
8. *An confæderatio dissidentium in religione sit iusta.*
9. *Discrepantes de Religione sententiæ, animorum dissensiones pariunt.*
10. *In Ecclesiasticis rebus solus tātummodò summus Pontifex condendi legem habet potestatem.*
11. *Confæderatio in causa Religionis, á secularibus tantummodó*

modó lata fuit, reclamantibus spiritualibus.

12 & 16, *Confederationis in causa religionis, quis sit sensus?*

13 *Libertas religionis, iuri diuino & naturali repugnat.*

14. *An hæc Confœderatio sit possibilis?*

15. *Inter fœdus & confederationem differentia.*

17. *Fautores hæreticorum in bulla Cœnæ Domini anathemati subijciuntur.*

18. *An confœderatio sit secundum* [redacted]

19. *Imperatoris Constantini Magni de diuersitate religionum sententia.*

20. *An confœderatio sit secundū patriæ consuetudinem.*

21. *Legum & statutorum Regni authoritates, quibus ostenditur, Prælatos & Statum spiritualem ad ferendas leges semper pertinuisse.*

22. *Confœderatio noua á quibusdam secularibus fuit concinnata, idq́ ꝓbatur protestationibus.*

23. *Protestatio contra confœderationem Parisijs ab Episcopo Posnaniensi, & alijs Catholicis facta.*

24. *Diploma Henrici Regis, quo admittit protestationem contra confœderationem interpositam.*

25. *Protestatio status spiritualis, & Ordinum Regni contra confœderationem in Coronatione Regis. Henrici.*

26. *Confœderatio circa confirmationem iurium ab Henrico Rege non fuit approbata.*

27. *In confirmatione electionis Regis Stephani, de confœderatione nihil actum fuit, sed in confirmatione demum iurium, eius rei fit mentio.*

28. *Sub interregno post mortem Stephani Regis in Conuentu Gracouien: articulis confœderationis insignes quidam viri cū protestatione subscribunt.*

29. *In conuocatione generali Varsouien: moderni Regis eligendi causa indicta. Episcoporum subscriptiones cū protestatione*

contra confœderationem.
30. *Confœderationis Corczynen: quæ fuerit forma, quæuè solēnitas.*
31. *Confœderationes particulares contra hæreticos in Palatinatibus initæ.*
32. *Regum Poloniæ contra hæreticos sanctiones promulgatæ.*
33. *Noua posterior confœderatio, an prioribus confœderationibus atque edictis Regum deroget.*
34. *Confœderatio noua iuramētis Regum Poloniæ qualiter fuerit approbata.*
35. *Oppressio dissidentium in religione qualis sit.*
36. *Ciuitates & oppida Regni, quare nouas synogogas ædificare non admittant.*
37. *An dicta confœderatio sit loco temporiq́ conueniens.*
38. *An hæc confœderatio sit vtilis & necessaria.*
39. *Pax quæ in confœderatione offertur, an sit vera pax.*
40. *An confœderationis istius formula sit manifesta.*
41. *An confœderatio non priuato cōmodo, sed pro communi ciuium vtilitate sit conscripta.*

LEgem DD. * iuris alii aliter definiunt idq́; secundùm iura, & consuetudines conuenientes cuiq; Reipub. 1. At quæ definitio, argumento propositæ quęstionis, & iuribus Regni huius magni sit acōmodata, præter eam quam S. Thom: 1. 2. q. 90. ꝓponit, non reperio. Est enim lex secundùm eundem, ordinatio rationis ad bonum commune, Prouinciæ, vel Regni, à tota multitudine aut gerente vices eius, de iure non de facto promulgata. Vnde colligitur quod authoritas cōdendi legem vel statutum in temporalibus, pertineat ad totam multitudinem, vel ad persōnā publicam illius Regni vel Prouinciæ, quæ vices gerit, & curam habet totius multitudinis, per text: in §. 1. & 2. Instit:

Instit: de iure natur. Qualis
2. verò * lex esse debeat præclaré in cap: 2. distinct: 4. declaratur his verbis: *Erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundũ naturam, secundum patriæ consuetudinem, loco temporiq; conueniens necessaria, vtilis, manifesta quoque, né aliquid per obscuritatem in captionem contineat, nullo priuato commodo sed pro communi ciuiũ vtilitate conscripta.* Alioquin iniustæ, impossibiles inutiles, & discordes leges; non leges, sed Tyranicæ constitutiones sunt appellandæ, vt inquit ille Ecclesiastici ordinis antagonista Prilusius in præfatione ad artic: 3. lib. 1. cap: 2.
3. Quæ * autẽ leges iustæ vel iniustę censeri debeant, ex quatuor potissimum causis cognosci potest. Et primùm ex fine lex iusta est, quando meré & simpliciter ordinatur ad bonum commune, non autem ad priuatam vtilitatem statuentis, vel cupiditatem aut gloriam. Deinde ex causa efficienti iusta lex est, si statuens vel condens legem, non excedit suam iurisdictionem, quia scilicet eam statuit suis subditis, non autem iis, in quos non habet potestatem; putà, si laicus quicunq; etiam Rex aut Imperator, facit legem etiam super Clericos. Tertiò ex forma lex iusta dici potest, quando æqualiter & proportionaliter omnib' imponitur, ita vt non aliqui alleuientur, aliqui nimium aggrauentur. Deniq; ex materia lex illa habetur iusta, quæ fit de rebus iustis, licitis, & honestis, non autem contra; puta, quando fit contra ius naturale aut diuinum: quia tunc huiusmodi leges iniustarum nomen obtinent. Vnde primò * requiritur ad hoc, 4.
quòd leges habeant vim obligatiuam, vt sint iustæ & rationi consentaneę; Rationi verò cõsentaneum est, quicquid

quid religioni conuẽit, quicquid disciplinę cõgruit, quicquid saluti proficit, vt habetur in cap: *Consuetudo*. 5. dist. Secundo requiritur, vt publicè omnibus, qui ferendę legis potestatem habent consentientibus, promulgentur, atq; ab omnibus subditis sint susceptę & approbatę. Panor: in cap. 1. titul. de postul; prelator. per text: in cap. *In istis*.
5. 3: distinct: 4. His itaque* de modo ferendarum legum publicarum pręmissis, videndũ est, num dicta Confederatio ad normam & præscriptum istius modi iurium aptari, & per consequens legis nomen mereri debeat aut possit; Lõgum certe atq; nimis tędiosum videtur, singillatim ac ordine examinare ea omnia, quæ de recta & iusta legum condendarũ forma, superius dicta fuerunt, at quia in iis potissimùm huius quæstionis cardo vertitur, operę pretium est, rem per capita seu membra discutere. Et in primis* an ea Confæderatio sit 6.
HONESTA. inquirendũ est; Sanè quando leges non eò collimant & referuntur, vt promoueantur virtutes, sed vt vitiis atque malicię pateat campus, nulla ratione huiusmodi leges honestę appellari possunt. Eam verò Confæderationem, qua libera cuiuscũque religionis (vel vt potius dicam, portentosæ & abominandæ cuiusuis de religione opinionis) professio permittitur: turpissima malitię studia, venenataq; pharmaca in se continere, atq; non solùm Rebuspub. sed etiam singulis Ciuibus exitiosam, pacique publicę inprimis inimicam esse, nemo ambigere potest. Nam libertas* credendi nihil 7.
aliud est, quàm libertas errãdi & quidem errrandi in re vna omnium periculosissima; vt potè, ex qua vniuscuiusq;

pendet ſalus & ſequitur interitus. Quod quidem multò grauius atq; turpius crimen eſt, quam quęuis alia etiam horrenda flagitia. Quare colluuiem hanc religionum difformium, non ab honeſtate aliqua profectam ſed ab inferis reuocatam, minimèq; eſſe ferendam, vel ipſorum hęreticorum, maximé veró illius non poſtremi nominis hęreſiarchę Theodori Bezæ teſtimonio oſtenditur. Ita enim ille, neſcio quo ſpiritu afflatus, in ſua Epiſtola Theolog. pag: 20. & 21 de his ſcribit: *Libertatem conſcientiæ permittere, ſinere vnumquemq; ſi volet perire, diabolicum dogma eſt? & hæc illa eſt diabolica libertas, quæ Poloniam & Tranſyluaniā hodie tot peſtibus infecit, quas nullæ alioqui ſub ſole regiones tollerarent.* Hæc ille. Eiuſdem indignitate rei motus ipſe Caluinus, Seruetū hæreſiarcham, qui ſanctiſſimam Trinitatem blaſphemabat, nequaquam tollerandum eſſe, iudicans, hæreſeos damnatum, Anno Domini 1555. Geneuæ viuum flammis exuri curauit. Idem Gentili hæretico, in ciuitate Bernenſi Heluetiorum, Caluiniſmo infecta, Anno Domini 1566. euenifſe proditum eſt.

Secundò quæritur, * an ſit IVSTA? De iuſtitia vel iniuſtitia confæderationi ex iis, quæ de cauſis, iuſtas leges efficiētibus ſuperius dicta ſunt facilè iuditium ſumi poteſt. 8.
Nam quod ad primam cauſam, nempé finalem attinet, confæderationem eiuſmodi bono communi, ſaluti, paciq; publicæ, non modò non conuenire, ſed omninò eſſe contrariam, quis non videt? Quanta enim incommoda, quantæué perturbationes rerum omnium, ex perturbata & immutata, ac tam variis, tamq; portētoſis opiniōibus diſcerpta ſacroſancta religione

one Catholica, publicè & priuatim sequutæ sint, res ipsa demonstrat. An non eò amplius prætextu talis legis, (quod nunc quidem priuata authoritate fieri videmus) in oppidis siue pagis illorum; qui libertatem cuiusuis cultus sibi permitti postulant, hominib. Catholicam religionem antiquitus profitētibus, liber ipsius vsus denegaretur? an fundationes à maioribus piè ac religiosè institutæ Ecclesiisq; Catholicorum adscriptæ, hac credendi quiduis libertate, non conuellerentur? decimæ censusq; Ecclesiastici, an per summam vim & iniuriam nō subtraherētur & in vsus horribilium huiusmodi sectarum non converterentur? Sacerdotes, Parochiis atque bonis suis an non spoliarentur? ac denique in subditorum non corpora modò, sed etiam in animas ipsas crudelissimè an non sæuiretur? dum videlicet ii, non ad sua templa Catholicæ religioni consecrata, sed ad synagogas diuersarum sectarum, grauissimis propositis pœnis compellerentur? Accedit * etiam illud, quod discrepātes de religione sententiæ, animorum quoque & voluntatum dissensiones pariant, quæ contentionum, rixarum, bellorum, rapinarum luculentissimam materiam præbere, & ad extremum Regnorum & Prouinciarum tali confusione cōtaminatarum, certissimi interitus causa proxima esse soleant: vt enim contrarii & corrupti humores febrem corporum; sic contrarii in religione affectus febrem atque perniciosam pestē pariunt Rerumpublicarum. Testis est Germania, quam tot annis hac pestifera lue cernimus esse labefactatam. Testis Gallia, in qua hæc eadem pestis, quas æuo nostro non excitauit turbas, quæ non calamitatum

mitatum incendia? testis insuper misera Hungaria, quam nihil aliud, nisi hæc diuersarum religionũ colluuies perdidit penitusque euertit. Et quid deniq; dicam de nostra Polonia, quæ etsi primum quidem in sinceritate religionis Christianæ plurimos annos firmè & constanter perstiterit: factum est tamen, vt successu temporis, maximé verò superiorum Regũ ætate, è vicina Germania atq; Bohemia Lutheri, Caluini, aliorumq; hæresiarcharum prauis opinionibus, velut exitiosa quadam contagione afflata atq; infecta, teterrimum illud perditorum hominum genus reciperet, quod pestilenti afflatu suo omnia contaminare, & perniciosissimum virus suum longé latèq; spargẽdo, è Regno & ditionibus illi cõiunctis, verum Dei cultum, quo vno æternæ vitæ spes cõtinetur, exterminare conaretur. Horret ac refugit animus memorare quas illæ pestes ac furiæ, ab humani generis hoste immissæ tempestates, quas discordias & dissensiones, quot malorum ilia des in Poloniam intulerunt, profana facta, euersa, ac desolata templa, aliaq; loca sacra atq; religiosa, bona Ecclesiastica nefariè direpta, & in priuatorum vsus conuersa, authoritas sedis Apostolicæ, cuius supra cæteras gentes Poloni studiosissimi semper fuerunt, summa impietate contempta, iura ac priuilegia Ordinis Ecclesiastici labefactata, omnia denique diuina & humana fraudibus ac temeritate illius tam perfidi, & Catholico nomini sẽper iniqui infestiq; cœtus, turbata atque confusa.

Constat * insuper eam cõfederationem esse iniustã ex causa efficiente, quandoquidẽ in Ecclesiasticis & spiritualibus

alibus reb' omnibus, maximè verò quę concernunt religionē, nullus præter solum summum Pontificem, habeat facultatem condendæ legis (vel vt magis proprié dicam) canonis seu constitutionis Ecclesiasticæ. Quod etiam ad Concilium generale, si authoritate summi Pontificis sit indictum pertinet, per textum in cap. *Regulæ*. distinct: 3. & in cap: *Translato*. 3. tit: de Const. Quãtum enim quis habet de iurisdictione, tantum habere potest etiam de authoritate cōdendi legem vel statutum Nam Potestas statuendi legē dependet à iurisdictione atq; imperio statuentis, & subiectione quo ad eum in quem statuitur, gloss: & Bart: in. 1. ff. de iurisdict: omn. iudic.

11 Ex his * opinor liquet, confœderationem hāc a seculari tantūmodó statu, reclamantibus spiritualibus in causa religionis latam, nullius esse ponderis; vtpotè quod talem cōdendo legē, excesserunt modum suæ iurisdictionis. Cùm alias iudicium falsæ religionis aut doctrinæ in hoc Regno, antiquissimo iure, puta ab ipso exordio Christianæ religionis, ad ordinem Ecclesiasticum pertinuisse certum sit: quod etiam Statuto Sigismundi primi Anni 1543. probatur his verbis: *Inprimis ad spiritualium iudicium pertinet, iudicare differentias fidei sanctæ Christianæ, hæreses schismata, blasphemias contra Deū, & apostasias*

12 Nec quisquam eò moueatur quod in capite istius confœderationis adscripta sint hæc verba. *Nos Consiliarii spirituales & seculares, &c.* Id enim ex vsitata potiùs quadam formula constituendarum legum, ab ipsis cōpilatoribus huius confœderationis, quam vt reuera status spiritualis huic rei assensum præbuerit, appositum esse, tot protestationes & contradicti-

tradictiones vniuersi cleri, & nonnulorum Ordinum Regni probant, quæ quorsum interpositæ essent, si negotium hoc vnanimi omnium Ordinum consensu peractum fuisset? alioquin proferendæ essent subscriptiones istorum articulorum, ex quibus rei veritas eluceret. Sed neque quoad formam iustæ legis nomen sortiri potest ista confœderatio. Nam quæ maior inæqualitas dici potest, quam vt quod quis sibi fieri non vult, ab alio id mordicus exigat?
12. Is siquidem * istius confœderationis sensus esse videtur, vt nouatoribus quarumuis religionum vbique locorum in Regno impunè vagari, dogmataq; sua disseminare liceat, Catholicis verò, auitam & pristinam religionem & eius iura tueri nefas sit. Quod ita se habere non solum externa & peregrina, sed domestica etiam testantur exempla. Quotus quisque enim est Euangelicorum, (vti se ipsi appellant) qui subditis suis Catholicæ religionis vsum non prohibeat, eosq; propositis pœnis seuerissimis à vero Dei cultu non abstereat? An non vnicuique etiam infimæ sortis homini, legis istius (in quantum lex dici potest) beneficium integrum illæsumuè esse debuerat. Cur igitur quod sæpius non sine lachrymis fieri videmus miselli subditi à dominis suis templa Catholica, quæ aliquando longis itineribus vltro adire malunt deserere, atq; veluti fidē Catholicā abiurare cogūtur? En quàm bella iustitia, & quàm proportionata sit istius legis æqualitas? Nec minor proculdubio est illa quoque Catholicorum omnium iniuria, quod templis, Parochiis, beneficijs thesaurisq; Ecclesiasticis spoliati, obstāte huius articuli dispositione non

ne, nõ ſolùm ea repetere, ſed nè mutire quidem de his debeant. Compoſitio ſeu potius reſtitutio in integrum ordini Eccleſiaſtico eo nomine ſeruiens, de die in diem differtur, variiſq; artibus eluditur, interim templa, fundationes, theſauri Eccleſiæ, ab iſtis ſectariis (proh dolor) poſſidentur: ita vt iam ipſi tripudiare, Eccleſia verò Catholica, & ordo ſpiritualis mœrore contabeſcere videatur. Iuſtitia denique legum, vt ſuperius dictum fuit, cognoſcitur ex materia ipſius rei, de qua leges conduntur, putà ſi de rebus licitis & honeſtis fiant; neque legi diuinæ aut naturali repugnent. Et quid quæſo * magis iuri diuino aut
13 naturali contrarium eſſe poteſt, quàm hæc religionis libertas? Nam cùm præceptum Domini ſit, vt is qui blaſpemauerit nomẽ Domini, morte moriatur, Leuit: cap: 24. quæ potas maior impietas, quæ vè magis execranda blaſphemia inueniri poteſt, quàm ſi non modò Lutheraniſmus & Caluiniſmus, verùm & Anabaptiſmus, & Trideiſmus, imò & Atheiſmus, aliæque horribiliores huiuſmodi ſectæ paſſim admittantur, legeque & authoritate publica approbẽtur? Neque enim quiſquam id exiſtimet, quod vni ſaltem aut alteri ſectæ, iſta confæderatio libertatem religionis indulgeat, ſed vt quam quiſquè profiteri hæreſim, fidemuè ſibi condere velit, id ſibi præſideo atque authoritate illius, impune, nullo impediente, facere liceat. Quod ſanè, ſi vel ipſi ſanioris mentis hæretici cum animis ſuis reputarent, non tàm præcipites fortè ad hanc religionis libertatem euincendam prouoluerentur. Quæ cùm hæreticis etiã ipſis meritò exoſa eſſe debeant, mirum eſt quod Catholicos illos te-

los tepidos, (qui Politici rectiùs dici possunt) non pudeat sui, quando partim precibus, partim pollicitationibus ad promouendam approbationem istius confœderationis ab aliis perducuntur, qui religionem potius suam, in qua nati & educati sunt, omni priuata amicitia antiquiorem & chariorem habere debuissent?

14 Tertiò quæritur. * An hæc confœderatio sit POSSIBILIS? Equidẽ quid hac lege, nõ tantũ impossibilius, sed absurdius etiam dici possit, non

15 video. Nam si * quæ sit inter fœdus & confæderationem differentia, quispiam consideret, fateatur necessum est, aliam esse huius, quàm illius vim & naturã. Fœdus siquidem statuitur pacis tantummodò & salutis communis cõseruandæ causa; qualia huic Regno cum Turcis, Tartaris, aliisque nationibus pacta & fædera intercedunt. Confœderationis verò longè alia est vis & natura. Nam non solum gens cum gente, vel populus cum populo, contra aliam gentem vel populum, verùm etiam iidem aliquando populi, putà vnius dominio subiecti, vt nimirum mutuis præsidiis sese defendant, vel vt rem aliquam communibus studiis promoueant, mutuò interse conuenire atque conspirare solent: qualem confœderationem à maioribus nostris contra hæreticos Corczini factam fuisse inferiùs dicetur. Nec alia * certè mens 16
istius nouæ Confœderationis esse videtur, nisi vt alter alterius sententiam & opinionem de religione, qualiscunque illa fuerit, non probare tantummodò, sed & defendere sit obstrictus. Iam si aliquis huiusmodi sectarius, puta impius Anabaptista, vel

vel ſpurciſsimus Adamita
quiſpiam, cum ſua peſtifera
opinione in medium prodeat,
non modò toleranda, (quod
alioquin homini pio & Ca-
tholico grauiſsimum eſt ,)
ſed etiam authoritate iſtius
legis defendẽda erit, opinio
ſentẽtiaq; illi' ſacrilega. Quæ
res cum omni potius deteſta-
tione, quám approbatione
aut defenſione digna ſit, Ca-
tholicos talibus legibus eò a-
digere, vt in quaſuis hære-
ſas etiam turpiſsimas & im-
maniſsimas conſentiant ;
quin potius vt eaſdem tuean-
tur atque defendant, nonmo-
dò impium, verùm etiam in-
humanũ prorſus & barbarum
eſt. Neque enim Catholici
more hæreticorum, Eccleſiæ
matris præcepta & inſtituta
ſuſque deque ferre, aut illis
refragari fas ſibi eſſe ducunt,
ſed cùm eam ſoluendi ligan-
dique poteſtatem habere cre-
dant, nulla ratione præuari-
cari ipſius mandata. ſine of-
fenſione conſcientiæ ſe poſſe
certò perſuaſum ſibi habent.
Quoniam * verò authoritate
eiuſdem Eccleſiæ Catholicę, 17
in Bulla Cœnæ Domini, õnes
fautores hæreticorum, ipſo
facto anathemati ſubiciunt
videant iſti quàm grauem, &
quàm impoſsibilem conditi-
onem Catholicis, hac ſua con
fæderatione imponere contẽ-
dant; Quodſi quiſpiam fortè
ſalutis ſuæ prodigus, Anathe
ma leue quid eſſe exiſtimant,
is certe multum in eo fallitur;
Nam excõmunicatio maior,
què Anathema appellari ſo-
let, nihil aliud eſt, niſi exclu-
ſio à communione fidelium,
quæ triplici fit modo, ſcilicet
in conuerſatione ſiue in acti-
bus legitimis corporalibus,
in ſacramentorum ſuſceptio-
ne, & in actibus legitimis ſpi-
ritualibus, ſiue in bonorum
ſpiritualium participatione.
Atqui eſſe anathema à Chri-

ſto, &

sto, & tradidi sathanæ, quinimô haberi pro Ethnico & publicano quid grauius, quidué infaustius homini Catholico accidere potest. Quod qui cõtemnit, is non pro Christiano, sed pro Ethnico, & cui Deus, atque salus sua non est cordi, meritò censeri debet. Quid? imò Ethnicos etiam ipsos, viuam quasi excommunicationis, qua Ecclesia Catholica nunc vtitur, imaginem expresisse Cæsar lib. 7. Commẽt. demonstrat his verbis: *Si quis,* inquit, *aut public⁹ aut priuat⁹ eorum* (scilicet Druidarum, qui fuerunt sacerdotes pagani) *decreto non stetit, sacrificiis interdicunt, hæc pœna apud eos est grauissima. Quibus ita est interdictũ, in numero impiorum ac sceleratorũ habentur, his omnes decedunt, aditum sermonemq; defugiunt, ne quid ex contagione incõmodi accipiant, neque his præsentibus ius redditur, neque honos illis communicatur.* Hæc Cæsar.

Quartò quæritur * an sit secundum NATVRAM? 18
Sanè naturalis idipsum suadet ratio, quod vna tantum vera, pura, atque sincera sit religio; *Vnus enim,* vt inquit Apostolus, *est Dominus, vna fides, vnum baptisma. Quicquid verò præter vnum fidem est, perfidia non fides est,* vt sanctus inquit Hilarius: & proinde, si præter vnum Dei cultum existant aliæ religiones, nulla ex his erit, quæ non apud se esse veritatem aliis persuadere conetur. Quamuis enim sanctus Augustinus doceat, veritatem non huius aut illius esse, sed omniũ, hoc est sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, quæ terra est vnius labii, & concordantium sermonũ, cuius participatio in id ipsum in qua multitudinis credentium cor vnum, & anima vna in qua idipsum dicunt, idipsum sentiunt, idipsum sapiũt, vnanimes, vno ore glorificãt omnes Deum & Patrem Do-

mini nostri Iesu Christi; attamen hi quoq; omnes, qui arbitratu suo singulares religionum intellectus excogitant, nouas & hactenus inauditas opiniones quotidie adferunt, nequaquam se priuari ea veritate patiētur, quinimo tanquam propriam rem eam sibi vendicabunt. Quid igitur? num id Catholico homini, qui extra Ecclesiam Catholicam, nullam aliam sanam atque veram esse doctrinam firmiter credit, mediocre, aut tolerabile malum est; Nouas istiusmodi sectarum opiniones, & contrariam ei, quā Ecclesia Catholica tradit fidem, tanquam veram, non modò tolerare, sed etiam approbare, & quod magis est defendere? Quæso consideret secū quisque, quàm hæc sint absurda, quám impia, quam cum ratione pugnātia. velle eò aliquē adigere, vt tenebras lucem, malum bonum appellet?

Libet hic * adiicere aurea illa verba, quibus olim Constantinum Magnū, apud Ecclesiā Alexādrinā vsū fuisse, Athanasius Apol: 2. scribit: *Sed heu,* quó inquit, *iustitia fides recessit, cúm tantarum tenebrarū caligine inuoluimur? Neq; id iam ex errore, qui multiplex est, quám malignorum hominum vitiis, dum & propugnatores vecordiæ sustinemus, & eos, qui æquitatem & veritatem profligant, etiam cum id sensibus nostris percipiamus, negligendos putamus. Quod nam id genus peruersitatis? inimicos non reprehendimus sed latrocinio nos comites damus; vnde fit, vt viam quandam sibi facillimé strauerit, nemine repugnante, perniciosissima fraus: Dei lege & bono ingenio instructi, toleramus tamen inimicos, turbationū & tumultuum facibus, quasi incendia miscere, idq; neq; oculis præditi cernimus, neque legis sententia imbuti sentimus. Quantus igitur stupor nostram vitam incessit, cum nostrimet tam iniurij simus*

ſsimus, etiam Deo admonente. Quid igitur? num id mediocre aut tolerabile malum eſt? Num pro hoſtibus habendi ſunt? Nonnè in domum & populum Dei ante oculos noſtros per ſæuitiam debacchantur, & probra faciunt ſcelerati illi? Iã quanta id cum veſania faciant, ipſis vobis cogitandum relinquo. Stulti enim illi in lingua ſua ſitam habent malitiam, plumbeasque iras ita ſecum circumferunt, vt ſeipſos mutuis viribus feriant, & nos ſecum ad auctarium ſui ſupplicij abſtrahant. Interim qui recta docet, hoſtis iudicatur: qui autem inuidiæ vitiũ præſefert populũ mãſuetũ quod minimè oportuit, inuadit, vaſtat, abſumit, & ſeipſũ vlteró corrumpit, gloriatur, extollit, veritatem ſubuertit, & fidem circumuenit, donec ſuæ conſcientiæ cauernas & latibula queritando inueniat. Ferocitas igitur agreſtis eos miſeros facit, qui ita temerè ſeipſos cùm indigni ſint, efferant inclamando: Heu ſcelera, illenè presbyter eſt? aut illenè puer? mea exiſtimatio attingitur, mihi hoc ipſum debetur, ab illo ablatum eſt. Ego igitur omnibus ſpoliatis, pro viribus nocebo. Luculentum inſaniæ tumultum dicas, ſi actes, conciliabula, aut conuitia iſtorum importuniſsimorũ conuentuum videas. O noſtram in Eccleſiam Dei peruerſitatem, ſpectaculum maligni & dementis animi. Nunquamne tandẽ pudefient? Nunquamne ſemetipſi improbabunt? Nunquã in animo morſus ſentient, vt vel nunc ſaltẽ cõtra impoſturam & rixas dignum aliquid animo concipiant, & ſentire videantur? Hæc Cõſtantius Magnus ille Imperator, & cũ illo vnà omnes boni Catholici, tũ horũ tẽporũ tũ iſtorũ hominũ, qui receſſerunt à vera, pura, ſinceraq; religione, & ſecuti ſunt deſideria cordis ſui deplorãtes infelicitatẽ inclamãt. 20

Quintò quæritur, an ſit ſecundũ Patriæ CONSVETVDINEM? Hic iſti, qui præclarũ illud diſſidentiũ in religione nomen ſibi vendicant, animũ aduertant

aduertant, ſimulq; fateantur neceſſũ eſt, antiquiſſimis huius Regni moribus, modũ & formã cõdendarũ legũ publicarum, eam præſcriptam inſtitutamq; eſſe, vt non niſi illæ, quæ de cõſenſu & vnanimi voluntate omnium ordinum, puta ſpiritualium & ſecularium, ſancitæ promulgatæque ſunt, vim legis obtineant, & pro iuſtis atque legitimis ſtatutis atq; cõſtitutiõibus reputentur. Quicquid verò peculiari quorundam ſententiâ ſtatuitur, id non modò nullam vim, ſed nec nomen legum aut conſtitutionum habere poteſt. In quam* ſen-
21 tentiam multæ preclariſſimæ leges Regni extant, ſemper inuiolabiliter obſeruatæ, & per Sereniſſimos olim Reges Poloniæ iuramentis confirmatæ. Principio enim Caſimirus Rex, Viſliciæ Anno 1368. diuerſitatem & varietatem iurium improbans, vnà cum Prælatis, Baronibus, cæteriſque Nobilibus, ſtatuta ſua promulgat. Similiter Ioannes Albertus Rex, Petricouiæ Anno 1496. decernit, ſtatuta ſua communi & diuturna conſultatione præmiſſa cum Prælatis, Baronibus, Nobilibus, terrarumq; Nunciis ac ſubditis vniuerſis, ſpiritualibus & ſecularibus, in Conuentione generali Petricouien: exiſtentibus, corpus eiuſdem Regni, (verba ſunt Statuti) cum plena facultate abſentium repræſentantibus, promulgata, perpetuò duratura & obſeruanda. Eodem modo etiam Alexander Rex, indicta Conuentione generali Petricouiæ, Anno 1504. teſtatur, ſe cõſtitutiones certas decreuiſſe cum conſilio & aſſenſu communi Prælatorum, & Conſiliariorum, ac Nuntiorum terreſtrium, iuxta Regni conſuetudinem vocatorum. Idem Rex in Conuentione

mentione quoq; Radomiensi generali Anno 1505. de consilio, scientia, & vnanimi voluntate omnium & singulorum Prælatorum spiritualiũ & secularium Consiliariorũ, & Baronum, & Nuntiorum Terrarum, & Ciuitatum, qui vniuersum corpus Regni (vt ibidem habetur) indubitanter repræsentarunt, leges à se datas recenset. Idem in Conuentione eadem Radomiens: leges suas à Reuerendissimis & Reuerendis in Christo Patribus, ac Magnificis, Venerabilibus, Generosis & Nobilibus, Prælatis & Baronibus Consiliariis suis, ac terrarum Nuntiis moderatas fuisse fatetur. Idem Ioannes Albertus ibidem in Radom, Anno eodem 1505. cum vniuersis Regni Prælatis, Consiliariis, Baronibus, & Nuntiis terrarum æquum & rationabile censuit, ac etiam statuit, quod deinceps futuris temporibus perpetuis, nihil constitui debeat per Serenissimos Reges sine communi Consiliariorũ & Nuntiorum terrestriũ consensu: ac ꝑ inde concludens, ipsa sua statuta in Radom publicè edita, ita de his disponit: *Iam verò* inquit, *hic finẽ faciemus nostris in Radom institutis suprascriptis, quæ omnium voto, communi Prælatorum spiritualium & secularium, ac Procerum Regni, & Nunciorum terrestrium cõstituimus* Sigismundus quoq; Rex, Cracouiæ in Coronatione sua, Anno 1507. ex publico consensu leges suas se condidisse testatur, his verbis: *Nos quoque vestigia prædecessorũ sequuti, cùm ab initio regiminis nostri, pleraque in Conuentibus generalibus de communi Prælatorũ, Procerum, atque totius Consilij, & Nobilitatis nostræ consensu, pro communi bono, statu & ordine, iuxta rerum ac temporum rationẽ instituissemus, ac ea in publicum edi, subditi nostri meritò exige-*

rent

rent, cum vana sit lex, nisi obseruetur. Obseruari autem nequit, nisi innotescat, omnia instituta in vnum colligi, & ad omnium notitiam imprimi vel publicari mandauimus.

Idem Rex eodem loco & tempore illa tantum statuta perpetuis temporibus duratura decreuit, quæ de Prælatorum Baronum, ac totius Consilij & Nobilitatis consensu sunt edita. Et idem postea Anno 1532. ad emendanda omnia Regni iura & contrarietates atque dubietates statutorum tollendas, designat certas personas iurisperitos nimirum, tam spirituales, quàm seculares. His itaque sic stantibus, admodum facilè quiuis iudicare potest, num ea confoederationis formula, iustam & legitimam condendarum in hoc Regno legum normam in se contineat. Notum siquidē omnibus * est, prædictam
22. confœderationem, quemadmodum & reliquos articulos in Conuentu electionis Regis Henrici, à quibusdam secularibus, sine vnanimi ōnium cōsensu, imò quàm plurimis, vtpote vniuerso statu & ordine Ecclesiastico siue spirituali, & magna parte status secularis reclamantibus atque protestantibus compositam, & nouiter electo Regi obtrusam fuisse. Quod quidem non tenui quadam coniectura, sed ipsa rei euidentia, ipsis nimirum protestationibus nō tantum ab vniuerso ordine Ecclesiastico, verùm etiam á bona parte status secularis in diuersis Palatinatibus, vtpote Masouiæ, Rauen: ac Plocen: omni meliori modo & forma iuris factis, atque Actis publicis ad perpetuam rei memoriā insertis probatur En tibi solennis Episcoporum Regni protestationis, in ipso planè istius confoederationis exordio factæ, genuina verba.

Actum

Actum in castro Sochaczouiensi feria tertia post Dominicam Quinquagesimam, 1573.

Comparens personaliter corã Officio & Actis præsentibus Capitanealibus Castrensibus Sochaczouiensibus, Reuerendissimus in Christo Pater Dominus Iacobus Vchánski, Dei gratia Archiepiscopus Gneznensis, Legatus Natus, & Regni Poloniæ Primas, suo & aliorum omnium & singulorum sibi adhærentium, tam spiritualium, quàm secularium, fidem & obedientiam S. R. E. profitẽtium nominibus, protestatus est, & protestatur solleniter coram Officio præfato, & Honestis Stanislao, Luca, & Laurentio Kucharz Ministerialibus Generalibus Regni, & Nobilibus Marcellino Szytkowski, Balthasaro Wilkoßewski, Matthia Chrzewski, Stanislao Tychowski, & alijs pluribus ibidem circa infrascripta existentibus, in & contra Magnificum Sigismundũ Wolski Castellanum Czernensem, Capitaneum Warßauiensem & ipsius officium pro eo. Quia ipse fungens officio suo Capitaneali Cãstrẽ. Warßauien: ad instantiam & iuridicam Reuerendissimi Domini Archiepiscopi præfati, & Reuerendiss. DD. Adami Konarski Posnaniensis, Petri Myßkowski Plocensis, Alberti Stàrozrzebski Chelmensis Episcoporum requisitionem, prætendens se habere causas quasdam, non tamen iuridicas, imò iuri contrarias, noluit & recusauit, in damnum & iniuriam præfatorũ omnium protestantium, & aliorum præfatorum ipsis adhærentium, suscipere, & ad acticandum & ingrossandum in Acta Warsauien: protestationem ipsorum, factam & inscriptam, oblatam. Cuius tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

MI-

MY RADY TAK DVchowne/ iáko Swieckie/ imieniem nászym y Posłow Ziemskich ná Konwokácya Wárszáwską postánych / ktorzy sie nie podpisáli ná Confederácyą de dissidio religionis, ná tey Konwokácyey od niektorych Pánow Rady Posłow vczyniona / oznáymuiemy y oświádczamy sie wszem wobec y káždemu z osobná / ludziom iákiegokolwiek dostoieństwá / vrzedu y stanu przy Aktćiech tego Grodu: Iż gdysmy sie tu do Wárszáwy ziecháli/ ábysmy tylko o czásie/y o mieyscu Elekcyey Krolá przyszłego radzili: niektorzy z Pánow Rad y Posłow Ziemskich vczynili miedzy soba nieiáka Confederácia/ w ktorey ácz sie náyduia niektore rzeczy ku záchowániu pokoiu pospolite° potrzebne/ wszákoż włożone sa drugie/ nie tylko teraz ále też y nápotomne czásy bárzo szkodliwe/ á zwlasz czá gdzie zábroniono vćiekáć sie w rzeczách ku Religiey należacych do wszelákich zwierzchności / ktora rzecz otwarza wrotá ku rozmáitym sektom/ y wszelákiemu nierzadowi. Bo zá licencya mogłyby sie bárzo łátwie wnieść wszytkie sekty / nie tylko te/ ktore iuż pospolite sa/ ále też y nasprośnieysze/ iáko iest Adámitow/ Turkow/ y inne tym podobne/ zá ktorymi y do Pogáństwá przyśćby mogło. Czego my przestrzegáiac/ ácz ná wszytkie rzeczy inne w tey Konfederácyey zámkniońe / ktore ku pokoiowi y zgodzie pospolitey należa / rádzi pozwalamy/ iáko ći ktorzy Oyczyzne swa miłuiac nic pierwszego/ nic milszego nád zgode pospolita vsiebie nie mamy/ y w tym sie solenniter oświádczamy/ że my ná żadne mordy / ná żadne rozlanie krwie Chrześćiáńskiey / á miánowićie narodu nászego Polskiego/ á Bráćiey nászey miłey nie zezwalamy: y owszem ktoby sie ná to

brał//

brak/ábo iáka przyczynę do tego dawał/przeciwko tákiemu káżdemu być chcemy/y obiecujemy: ále też Confederácyey tákiey chwalić nie możemy/ ktora zwierzchnośći y vrzędy wßytkie burzy/ ktora do bluźnierstwá imienia Bożeo/á do swey woley wobec wßytkim/ naywyżßego stanu ludźiom przyczynę podáie/á w tym práwá/swobody/á wolnośći stanu Szláchecktiego ku zniszczeniu przywodźi. A ták sie z tych y innych przyczyn/y ktemu obawiáiac sie tego/áby ná potomne czásy/ tákowa Confederácya miedzy poddanemi náßemi/ sub prætextu Religionis & libertatis Christianæ, do tákiey swey woley/ á wßeteczeństwá przyczyny nie dáłá: iaka byłá lat máło przeßłych/ miedzy chłopstwem w Munsterze/ y ná inßych mieścách w Szwáyczárzech/ przećiwko Pánom swym. My tedy ná ten ártykuł de dissidio Religionis, ktory w tey Confederácyey nápisány iest/á wiele rzeczy ßkodliwych y niebespiecznych w sobie zawiera/oglodáiac sie ná pierwßeConfederácye/y przysiegi náßych przodkow/ ktore sa przećiwne tey teráznieyßey Confederácyey: ogleduiac sie ná sumnienie y powinność náße/ ktorasmy chwale Bożey/ stárßym náßym/ Kośćiołowi Bożemu/y bráći náßey stánu Szláchetckiego powinni/ żadnym obyczáiem nań zezwolić/bona nostra conscientia áni chcemy/ áni możemy/iákoż nie zezwalamy/y w tym sie przy tych Akćiech publicè oświadczamy: y żadamy/ áby nam tá protestácya in hac forma in Acta zápisana byłá. A zwłaßczá iż też Posłowie Ziemscy ná tę Konwokácya od Rycerstwá posłáni/opowiedźieli sie z niektorych Woiewodztw/ że tego od Bráci swey zleczenia nie mieli/ y owßem że im srodze zákazáli Bráćia ich/ áby

sie ná

ſie ná tey Konwokácyey w nic nowego nie wdawáli / iedno áby o czáśie y o mieyſcu Elekcyey przyßłego Kroiá námawiáli: iákoż ſie publicé w Rádzie oświadczeli że ná te Confederácye áni mogą / áni chcą zazwolić.

Iacobus Archiepiſcopus Gneſnenſis, Legatus Natus, Regni Poloniæ Primas & primus Princeps.
Adam Konárski Biskup Poznánski, Petrus Myſzkowski Epiſcopus Plocenſis manu propria ſcr.
Albertus Stározrzebski Epiſcopus Chelmenſis ſcr.

Pro qua quidem iniuria & damno, & præmiſſa proteſtatione non ſuſcepta, offert ſe prædictus Reuerendiſsimus D. Archiepiſcopus cum Reueredisſ: DD. Epiſcopis præfatis, & cum omnibus alijs ſibi adhærentibus contra prædictum Magnificum D. Caſtellanum Czernenſem Capitaneum Warſzauienſem, ac ipſius officium iuridicè agere velle loco & tempore competenti; prout de iure venerit. Quæ præmiſſa omnia & ſingula ſupraſcripta, ijdem Miniſteriales cum Nobilibus præfatis atteſtati ſunt, ſeque circa præmiſſa omnia fuiſſe, eaq́ audiuiſſe recognouerunt. Super quo memoriale ſolutū eſt, quod officium recepit. Ex Actis Caſtren: Sochaczouienſibus extraditum & correctum.

Extat & alia ſimilis proteſtatio Ordinum Palatinatus Plocen: quæ ob ſingulares & admodum elegantes, ibidem contra prædictam Confœderationem adductas rationes, digna eſt vt omnium omninò teratur manibus; atque ob eam cauſam ipſius quoque contextum hîc ob oculos ponendum eſſe duxi.

Actum in Caſtro Plocenſi feria quinta ante feſtum Natiuitatis Mariæ proxima. A. D. Milleſimo, Quingenteſimo Se

mo Septuagesimo tertio Coram Generoso Stanislao Męczynski, Vicecapitaneo & Iudice causarum officii Castri Plocen.

VEnientes ad Officium præsens Castrense Plocense, Magnifici Domini Stanislai Sandiuogii á Czanrkow Refferendarij Regni, Plocen: Drachimenq; Capitanei. Generosi Nicolaus Kosobuczki, Notarius terrestris Plocen: Iacobus Lisakowski Dapifer Nuren: nomine Dignitariorum & Consiliariorum ac Officialium totiusq; Nobilitatis in Conuentione Particulari Raciążeń congregata existentes ad infra scripta specialiter deputati & designati, reproduxerunt protestationem manibus Reuerendissimi in Christo Patris Domini Petri Myskowski, Dei gratia Episcopi Płoceń, & Magnifici Alberti Krasinski Castellani Sierpceń: Nicolai Kosobucki Notarij terrestris Plocen: subscriptam, sigillisq; vezt Sigillo terrestri, necnō præfati Magnifici Castellani Sierpcensis communitam & obsignatam in præfata conuentione particulari Raciążeń, ad confœderationem in Conuentione Generali Varschouien: Electionis Regis proximé præteritæ per nonnullas personas factā, quam cum speciali mandato omnium Ordinum nobilitatis terræ Płoceń: in acta præsentia Castreń: Płoceń: inseri & ingrossari petierunt. Et officium præsens Castrense Płoceń visa præfata protestatione, attendeń: ipsorum iustam petitionem, eandem protestationem in Acta, præsentia Castreń: Płocen: ingrossari & acticari admisit, simulq; & mandauit. Cuius protestationis tenor de verbo ad verbum sequitur, estque talis.

MY Rády Duchowne y Swietckie. Dygnitarze/ Vrzedniey y wßytko Rycerstwo Woiewodztwá Płockiego/ wßytkim wobec/ y komu to wiedzieć należy / oznáymuiemy. Aczkolwiek nic zacnieyßego nic Rzeczypośp: potrzebniey.

trzebnieyszego być rozumiemy/ nád pokoy wnetrzny y iednostáyną wszytkich stanow miłość y zgode/ y przy niey przećiw káżdemu/ktoby ią psowáć y tárgáć chćiał/máietnośći ná wet y gárdłá násze położyć gotowi iesteśmy. Ale iáko pokoy miłuiemy/y pilnie go przestrzegamy / ták też zmow / abo zięднoczenia osob / lubo stanow niektorych/ ktoreby pod tytułem pokoiu/y zgody chwałe miłego Bogá niszczyli / wolnośći násze pospolite wniwecz obrácáli : á do burd y zámieszánia wrotá otwarzáli / y chwalić y pomágáć niechcemy / ani bedźiemy wiecznymi czásy. Przeto gdy od niektorych osob/ ták ná Konwokácyey iáko y ná Elekcyey Królá nowe° pod Wárszáwą / Konfederácya iákaś in causa religionis spisána / y ku podpisaniu, ábo pieczetowániu podána byłá / iż iey ná Konwokácyey Posłowie nászy/á ná Elekcyey ći Brácia ktorzy sie byli ziácháli / podpisáć niechćieli / z wielkachmy to od nich wdźiecznośćią y pochwałą przyieli. Bo y oni zlecenia tego nie mieli. A ći záś ná nas nic stánowić nie mogli / præter electionem, w ktorey rzeczy sámey ius repræsentatiuũ mieli. A miánowićie Jásnie Wielebnemu Je° M. X. Piotrowi Myszkowskiemu Biskupowi naszemu/ niech od nas y od potomkow nászych wieczna dźiekà bedźie. Iż Je° M. przy powinnośći swey / iáko práwemu pásterzowi należáło stateсznie stoiac/ná ták szkodliwe spisy/ ábo Konfederácye/ ktoreby trzode iemu poruczoną strászliwem iadem záráźić mogły / przyzwolić niechćiał/ y owszem prze Kośćioł miłego Bogá/y nieprzyiazń/y nieprzespieczeństwo káżde odnieść był gotow/iáko nam ći bráćia nászy/ ktorzy przy tym byli zacne świádectwo dáli. A ták y pásterzá swego y miłey bráćiey state-

ſtátecznośći náśláduiac/wſzyſcy ſie teraz ośiadczamy: Iż ná te Konfederacyę nie przyzwalamy/ áni iey przyiać/áni promowowáć v przyſzłego Páná chcemy: z przyczyn ſłuſznych y ważnych. Bo ácz ſie tá Konfederácya zá to vdawa / iákoby w Polſzcze pokoy y zgode gruntowáć chćiáłá: ále kto ſie iey przypátrzy dobrze/ obaczy snádnie / iż pod to piekno poſtáwę trućizne podawa ſrogę ktora iádem ſwym / ieſli Pan Bog nie poſtrzeże/Koronę Polſką nie pochybnie zábiie. Bo naprzod obraza miłego Bogá/ obraza bliżniego / obraża y ſumnienie náſze. Náwet Koronę Polſką / w wielką á ſromotną háńbę/ Práwá/ Przywileie/ ſwobody náſze w niebeſpieczeńſtwo przywodźi. Obraża miłego Bogá tym / iż nie tylko fałſzywemu nabożeńſtwu / ále y bluźnierſtwu/ ná oſtátek pogáńſtwu y wſzelákiemu wſzeteczeńſtwu droge do Polſki okázuie. Bo ieſli bedźie káżdemu wierzyć iáko kto chce wolno. A bedźie pewnie/ gdy żadney peny in Hæreticos nie bedźie. Rzecze ieden iż Chriſtus nie ieſt prawdźiwym Bogiem (iákoż iuż tákich y názbyt.) Drugi zás powie/ iż Máchomet ieſt prawdźiwym Bogiem. Trzeći zgołá powie iż nie máſz Bogá: z tych żadnego áni Duchowna/ áni świecka zwierzchność kárać nie bedźie mogłá/ bo go Konfederácya záſtąpi we wſzem. Ażći w Polſzcze bluźnierſtwo / ážći Alkoran Turecki/á zá nim Turek/ áż náoſtátek y pogáńſtwo zámnoży ſie znowu. Nuż ieſli ſie zás kto z ſzkoły Iádámitow/ v ktorych nic właſne° nie máſz/ wyrwie/ y do ſkrzynki ſie czyiey/ábo dźiewki/ábo żony rzući/ day mu pokoy: Czemu? ták wierzy/ Omnia communia, zá cymby Polſká ono zacne y v poſtronnych narodow ſławne Kroleſtwo/ w iáſkinię łotrowſką

wſzyſtko obrocić ſie muśiáłá. Jákoż iuż nieſzczyſz łotroſtwá y nieſtátku tego pełno / bo co zinąd ſámiſz Heretykowie wypędzą / tu do Polſki iáko do włáſnego domu bieżą: Ciż v nas Apoſtołmi / ciż ſumnienia ludzkiego ſzáfárzmi / ći burzą / ći mieſzáią / ći miłey Oyczyzny náſzey (o nieſczeſne czáſy.) krwią ſie páść chcą. Agdyby tá Confederácya doyść miáłá / tymby ſie wiecey námnożyło tego. Obrażą zás bliźniego / bo iż Rzeczpoſpolita Polſka ták ſtánęłá / że przy Ich Mći Kśiężey wſzyſtke władzą in ſpiritualib' zoſtáwiłá Oczym ſpolne Przywileie náſze / á zwłaſzczá Iagellonis in Iedlna świadczą / ktore Dignitatum Regni iáko Secularium, ták y Spiritualium nie tylko iura, ále y Conſuetudines vmacniáią y vtwierdzáią / iáko bez wſzyſtkiey krzywdy Ich Mśći Kśiężey odiąć ſie iudiciũ falſæ religionis aut doctrinæ bedźie mogło / ktore oni od tego czáſu / iáko w Polſzcze widá Chryſtuſowá náſtáłá cále y nienáruſzenie / áż po tod mieli / to iedná krzywdá. Drugo gdy w iedney wśi kilká pánow bedźie á ieden vdawſzy ſie zá to Niemiecko wiárką / Kośćioł ſprofánuie / co drudzy w tey mierze czynić bedą? Práwem trudno / Konfederácya pozwala / wiec ábo zá ſeb chodźić / ábo oni z wielkim vkrzywdzeniem zoſtáć muſzą. Ktemu do iedney Paráfiey wśi śiłá ſzlácheckich przyſłucha / iáko nie ku krzywdźie inſzych páráſianow / Podáwcá wrożno Religio Kośćioł przeináczy? Jeſli go pozową nic nie wygráią / dadzoli mu też pokoy / inſzego Kośćiołá ſzukáć muſzą. A ieſli y támten / á potym y trzeći y czwarty / áż y dáley / iáko to bedźie mogło być / ſkáżą: áźći oni dobrzy ludźie / ktorzy po ſtáremu Páná Bogá chwalić zwykli / bez kośćiołá z poddánemi

nemi swemi zostáć/ á potym w pogáństwo obrocić śię muśi: y zá tę Konfederácyą / kto bedźie dobrym / kto spokoynym / ten krzywdę ćierpieć bedźie/ temu áni práwo / áni moc żadna przy krotkośći nie czyni żadney. A czemu? Konfederácya ták mowi/ iż to iest grunt pokoiu y zgody wnetrzney / áby kto krzywdę miał milczał / á ktoią czyni w pokoiu został.
Ależ to omylna do pokoiu nádźieiá Ledens in vitro, (ták mowią) læsus in marmore scribit. poczuiąć śię w tym kiedy ludźie. A ieśli te° onus przez poszkodźe práwny złożyć z śiebie nie będą mogli/ do gwałtu y mocy śię vćieko / ázaż ktorey śię strzeżemy woyna domowa. Obraża też sumnienie / bo káżdy z nas przy swey Religiey dla te°, mocnie y státecznie zostawa / iż ták o niey rozumie/ że dobra / że prawdźiwa / á inśemi śię brzydźi/ iż złe á fałśywe. A gdyż abo nasza Apostolska stárodawna wiárá/ ktora tych czásow Papieską nazywáią / iest prawdźiwa / ábo tá teraz nowo w Niemczech spłodzona/ iáko prze Bog ábo my ich/ ábo oni nászey bez náruszenia sumnienia swego pozwolić możem. Przypoczćiwey małżonce (iáko kto z dobrem sumnieniem) wszeteczniczę śćierpieć może? A tá Konfederácya zá iedno to ma/ y w iednákiey wadze pokłada. Ná czym ieśli spokoyne dobre summnienie przestáć może / niech káżdy sądźi. Y ná ten czás że śię to nalepszego pokoiu spodźiewáć będźiemy/ kiedy chwałę miłego Bogá zniszczemy / bliźnie° swego vkrzywdźiemy/ summienia swe pokáncerujemy? Niech śię w tym iáko kto chce kocha / niech iáko chce sobie pobłaża / nie tráfić w to/ áby fałsz z prawdą porownał/ żeby dáli sobie rece/ á od tego czásu w pokoiu z sobą mieszkáli/ nie doczekáć tego nigdy/ áby Pan Bog tam im-

pium opus łáską swoio pożegnáć miał. Pokoy iest dar miłego Bogá/ á kto iedność twie wiáry/ ten z Bogiem żadnego spolku nie ma. Y owszem niech tego pewien będzie/ iż nas pomiesza Pan Bog pierwey miedzy soba/ á potym nieprzyiacielowi wiáry Chrześciáńskiey poda/ iáko Czechom/ iáko Węgrom naszym sąsiádom/ przez takową też oczynił przyczynę. A wiecbychmy ludzie spokoyni/ ludzie nad dobro Rzeczypospo: nic vśiebie przedniey szego nie máiacy/ ná to co Koronie Polskiey wieczno zgubę pewnie przyniesie przyzwolić mieli? Nádto co może bić sromotniey szego/ kiedy w Rzec: P. nászey/ iáko to/ iż vnas ten/ ktory woł u/ krowe/ swinie/ kozę vkrádnie/ karan będzie. A ktory Kościoł zburzy/ Ołtarze przewráca/ Kápłany wypędzi/ swiete Páńskie/ Przeczystsza y nigdy podług potrzeby niewychwáloną Pannę mátkę Bożą zesromoći/ chwałę miłego Bogá zniszczy/ Imie náostátek Páńskie/ y duchom złym strásżne zbluźni/ hánby/ ten mowie/ táki pokoy mieć będzie: tego ktoryby chćiał káráć/ iużby pokoy wnętrzny wzruszał/ miłość/ zgodę tárgał Przeto prze ćiw iemu powstáć/ iáko prze ćiw nieprzyiaćielowi Koronnemu wszyscy powinni będą. O zápámiętánie násze/ insze narody wpobożności á w spráwiedliwośći pokoiu grunt y zgody zákłádali: A my nieszczesni Polacy w niepobożnośći y wnieśpráwiedliwośći od przyszłego gniewu Páńskiego vtáiecbyśmy się chćieli. Ale dziwna rzecz/ iáko zá grzechem/ tuż záwżdy kaźń miłego Bogá idźie. Co y wtey Konfederácyey snádnie obaczyć káżdy może. Bo fałszywe nabożeństwo/ bespieczeństwem opátrzáiąc/ wolność násze miło w niebespieczeństwo przywodźi. Wiemy to wszyscy/ iż Krole y Pány wszela•

wszelákie nic inszego wpowinności ich nie zátrzymawa / iedno przysięgá; Bo tey względem ná práwo / ná wolnośći poddánych oglądáć się záwżdy muśi / wiedząc iż P. Bog periuros srodze karze. Otoż ku podniesieniu powagi tey przyśięgi / y ku zniszczeniu iey / to Konfederácya drogá się otwiera wielka. Bo ieśli będźie kázdemu wolno / w iáko będźie chćiał Religią się przewierzgnąć. A czemu też y nie Krolowi? A ieśli Krol rzecze; iż ták wierzy / że iuramentū præter Dei præceptum factum non tenet. Czego mu Pánowie Ewángelikowie bronić nie mogą / bo to v nich recta & indubitata propositio, nihil esse recipiendum præter scripturas. Niechayże mi vkaże w ś. piśmie / gdźie ktory Krol wolnośći poprzyśiągł Zydom / ábo żeby poprzyśięgáć ie Pan Bog przykazał. Niechay vkaże w ktorey Ewángeliey to stoi.

Neminē captiuabimus, nisi iure uictum. Niech vkaże ktory to Prorok nápisał: Nihil noui statuemus, nisi cum consensu Consiliariorū & Nunciorum, Niech powie / w ktorym Psalmie Krol Dawid / Super hastam extra fines Regni Nobilitati dieć grzywien obiecuie / tákże y oinszych wolnośćiách. A ták Krol Ewángelik z tych przyczyn przyśięgę swoie lekce vważyć / á zgołá porzućić ią może: bo ieśli insze votá / iáko Castitatis & Religionis nizacz v śiebie nie máią: czemuby przyśięgá ważna być miáłá? Gdyż też iest iedno votum / ktorym Princeps vouet Bogu iż práwá y wolnośći swoich poddánych w cále záchowa: áżći przyśięgę zelżywszy / Práwá y Przywileie / y Státutá násze o ziemię vderzy / á podług Bibliey sądźić będźie iáko nie dawno Stárostá ieden w Polszcze z tego pocztu czynił. Ieśli się tedy Krol ná to

woda / co czynić? do mocy trudno / Konfedecya za nim / ieſli ſięy iemu trzymáć nie bedo / á czemu io też on trzymáć komu powinien? Aż ći w Polſzcze mieſzánina / ażći iedni ná te / drudzy ná owe ſtrons przeſtepuio: wiec ábo w ſię vderzem / ábo z wolnośćiámi ſię ſwemi wiecznie pożegnáć muśim. Aći podobno co teraz ná piſkorzu przeſiáć muſzo / nie zániechaio pomśćić ſie ſwego. Z tych tedy przyczyn / iáko káżdy baczy ſłuſznych / ná táko Konfederácyo nie przyzwalamy / áni przyzwolić bona conſcientia możem: Ale przy ſtárodawney wierze / ktorochmy od Kośćiołá Rzymſkiego wźieli / mocnie y ſtátecznie ſtoioc / y onych przodkow ſwoich náſláduioc / ktorzy zámieſzánych onych / Czeſkiego kácerſtwá czáſow / nie pozwalánim fałſzywego nabożeńſtwá / ále zábraniániem pokoy y zgodę w tey Koronie záchowali: przy ſtárych Konfederácyách przeſtawámy / y potomkowie naſzy przeſtáwáć bedo. A iż ſię rumores iákieś wſzczynáio / iákoby przez nie rychłe Krolá obránego przyiechánie do rozruchu iákiego w Koronie przyść miáło: Tedy ſię w tym oświádczamy / iż ieſliby pod ten czás / niżli do nas Pan obrány przyiedźie / oſoby iákie ábo ſtany / lubo też Ziemie / motus iákie czynić / ábo do złożenia inſzey Elekcyey mieć ſię chćiały / tákowemu temu pomágáć niechcemy: ále przy zgodnym od wſzech ſtanow Naiáśnieyſzego Paná Kſiożećia J. M. Paná Henriká Krolewicá Fráncuſkiego obrániu / mocnie y ſtátecznie zoſtawáioc / iego przyiechánia iákożkolwiek długiego / z tą miáro y chećio iákośmy go obráli / czekáć bedźiemy. A ktoby burzyć / ábo motus iákie ſzkodliwe przećiw iemu wſzczynáć chćiał / przećiw tákiemu káżdemu / ktoregobykolwiek był

był záwołánia/ná ſkázę ie° po-
wſtáć wſzyſcy powinni będzie-
my/ iáko contra hoſtem pa-
triæ, ktory ſie non contentan-
do iure communi, zgodne raz
Páná obránie targáć chce y
rozrywáć. Wſzákże Ich Mść
Pány Koronne vpomnieć/ áby
ſie ſtáráli/ żeby Krol J. M. co
nárychley przyiechał. Bo áby
miał Korone ſpráwowáć przez
Gubernatory/ ná to nie przy-
zwalamy/ co ſobie ſtrzymáć
wſzyſcy ſub fide, honore, &
nominibus noſtris obiecuie-
my/ y tym piſmem obwiezuie-
my ſie. Ktoro náſzę Proteſtá-
cyą zſtrony Rad Wielmożny
Pan Woyćiech Kráśinſki/
Kásztellan Sieprſki zápieczę-
tował. A zſtrony Rycerſtwá/
kázáliſmy ią zápieczętowáć
ziemſko pieczęcią/ y deputowá-
liſmy z poyśrzodku śiebie Vro-
dzone/ Jákubá Liſákowſkie°/
Stolniká Nurſkiego/ Stáro-
ſtę Ráćieſkiego/ y Mikołáiá
Koſobudzkiego Piſárzá ziem-
ſkiego Płockiego/ áby tę pro-
teſtácyą náſzę do Kśiąg Gro-
dzkich Płockich podáli ku w-
piſániu. Dziáło ſię w Ráćiążu
ná Seymie pierwſzego dniá
Wrześniá/ Roku 1573.

Petrus Myſzkowski Epiſcopus Plocenſis ſcripſit.

Albertus Krasiński Caſtellanus Sierpeń ſcripſit.

Nicolaus Koſobuczki, Notari-*us terreſtris Plocenſis.*

Stanislaus Meczyński Vicecapitaneus & cauſarum officij Caſtri Plocēſis Iudex propria mãu ſcripſit.

Ex actis Caſtrenſis Plocenſis extractum.

Verum præter illas in inſtã-ti, ſine (vt iuris conſulti loquuntur) ſtante pede inter-poſitas proteſtationes, nihil unquam à Catholicis, tàm ſpiritualibus, quàm ſecularibus, omiſſum fuit, quominus hic articulus Confœderationis, diuerſis modis, vbiq; locorum impugnaretur. Nã * & Pariſiis cum legati Ordi-

nũ Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Lithuaniæ, electo Regi Henrico Regnum deferrent, Reuerendissimus Dominus Adamus Konarski Episcopus Posnaniensis, Princeps illius legationis, & cum illo alij insignes viri, eiusdẽ legationis comites atque socij, circa exhibitionem articulorum Henrico Regi Anno 1573. die 29. Mensis Augusti factam, contra confœderationem prædictam solenniter ꝓtestati fuerunt. Quã ꝓtestationẽ maioris fidei causa, hic adiicere nõ incongruũ videtur. *Ego Adam Konarski de Kobylino Episcopus Posnanen: protestor solenniter coram Deo & Serenissima Maiestate Vestra, & vobis præstantissimis viris, & corã vobis Domini Legati, in præsentia Notariorum publicorum hic adstantium, insistendo protestationibus prioribus antea, & sæpius factis, quòd huic articulo, in quo de fidei dissidijs, siue de confederatione mentio fit, semper obstiti, & contra ipsum vná cum alijs protestatus sum, & nunc meo & aliorum mihi adhærentium Catholicorum nomine rursus protestor, quòd prædicto articulo expresse contradico, & omni meliori modo repugno, meque oppono quòd sit contra iura & libertates Ecclesiæ, & contra veras Regni constitutiones & ex alijs causis & rationibus, in iam dicta protestatione in Comitiis electionis facta, contentis. Cuius rei peto à vobis Notariis instrumentum confici, & mihi expediri.* Quod cùm dixisset supradictus Reuerendiss: Dominus Episco: in eadẽ ferè verba protestatus est Illustris & Magnificus Dominus Albertus á Lasko Palatinus Siradiensis, & Illustris Dominus Nicolaus Christopherus Radziuilus, Marschalcus Curiæ Lithuaniæ, Regni Poloniæ Oratores, quorum vterque inhærendo protestationi factæ á Reuerendiss: Domino Episcopo, similiter pro

protestatus est, quod huic articulo siue confœderationi de religione non consentiant, sed resistãt. Qui nimò iterum atq; iterum, ante & post protestationem à Rege super articulos sibi oblatos iuramenti, ab eodem Reuerendiss: Episcopo Posnanien: interpositas fuisse eo nomine protestationes, ipsius Henrici Regis diploma declarat. Quod nè quempiam lateat, aut figmẽti fortè loco habeatur, illud de verbo ad verbum hîc adscribere visum est.

24 *HENRICVS Dei * Gratia electus Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masouiæ Samogitiæ Kiiouiæ, Voliniæ, Podlachiæ, Liuoniæq; &c. nec non Andium, Borboniorum, & Aluernorum, Comes Marchiæ Foresti, Quercis & Monfortis. Significamus harum serie literarum vniuersis & singulis quorum interest, intererit, aut interesse in futurum quomodo libet poterit. Quòd anno & die datæ præsentium, quûm sacrificio Missæ de Spiritu S. in Ecclesia Cathedrali Parisiorum exaudito, ad maius altare eiusdem Ecclesiæ accessissemus ad præstandũ iuramentum nobis ab Oratoribus Regni Poloniæ, & Magni Duc: Lith. per Magnificum Ioãnem Herborth de Fulstin Castellanum Sanocen: collegam eorum oblatum, & in loco præstandi iuramenti iam essemus, Reuerendissimus in Christo Pater Adamus Konarski de Kobylno Episcopus Posnanien: eiusdẽ Regni Poloniæ primus Orator, coram nobis & omnibus astantibus, nõine suo, ac toti⁹ Status & ordinis spiritualis, omniũ Catholicorum Senatorũ & Nobilium in Regno Poloniæ, & dominiis ad illud pertinentibus, vbicunque consistentium, ac huiusmodi suæ protestationi adhærentiũ atque adhærere volentiũ, inhærendo ante factis protestationibus, protestatus est. Quia huiusmodi iuramento, eo quod sit absque omnium statuum ac ordinũ Regni communi consensu conscriptum, nullo modo*

lo modo consentit, ac eiusdem protestationis suæ schædulam sigillo suo munitam, nobis attulit & exhibuit. Adhærentibus eidem suæ protestationi Magnifico Alberto Laski Palatino Siradien: & Nicolao Christophero Radziuil, Duce in Olyká & Nieśwież, Curiæ Magni Duc: Lithaniæ Marschalco, dicti Regni Poloniæ & Magni Duc: Lith: Oratoribus. Cuius quidem protestationis tenor de verbo adverbum sequitur, & est talis.

Serenissime Rex. Quoniã Maiestas Vestra est nuper in nostrum Regem electa, minus fortasse accepit Regni Poloniæ consuetudines, præcipuè iuramenti à nouis Regibus suscipiendi, ne quid illa in hoc negótio aliorum culpa nesciens peccet, venia prius, qua decet submissione à Maiestate Vestra impetrata, pro ea quam gero & Episcopi Catholici, & Legati Polonici persona illam moneo, Reges Poloniæ iurare solitos ex quadam veteri formula, quam è Statuto Regni sumptam, quidam qui à Catholica fide destiuerunt, additis insertisque permultis, quæ nulli antea Poloniæ Reges iurare soliti sunt, innouarũt, quamq; ita innouatam, non omnes Regni Poloniæ status approbarunt, maximè verò Ecclesiasticus ordo, & plerique alij tum Senatores, tum ex Equestri ordine, qui & in Polonia protestati sunt, & obstiterunt, huiusmodi innouationi, quemadmodum ego quoq; hisce diebus, tradito illius protestationis exemplo, coram Maiestate Vestra sum protestatus, cum de secundo articulo ipsi exhibito ageretur. Ea tamen innouata formula, nunc Maiestati Vestræ adfertur, vt ex illis verbis Sacramẽto adigatur. Quod nè Maiestati V. Regnoq; Poloniæ, inprimis verò Ecclesiæ & statui Ecclesiastico obesse possit aliquando, neuè quod præter Senatus totius Polonici sententiam, contra Deum, Ecclesiastica iura, & veteres Regni Poloniæ constitutiones attentatur, aliquam habere vim aut firmitatem possit, etiam atque etiam Maiestatem Vestram moneo atque oro, nè alia ex formu-

formula iuret, quam quæ illis Regibus est oblata, quæq; ei circa coronationem afferetur. Sin verò alia fuerit eius animi sententia, rursus oro, ne molestè ferat, cùm ego me vniuersumq; ordinem Ecclesiasticum ac quoscunque Ecclesiasticos & Reipub: curam gerentes, qui mecum idem sentiunt, iis rebus opposuero, quas contra Deum & fidem Catholicam aliter geri videro, quā in Republica nostra consueuerit. Itaq; iam nunc omni meliori modo & forma protestor, meo & Ecclesiastici Ordinis ac omnium Catholicorum mihi adhærentium, hîc & in Polonia nomine, nulli nos alteri iuramento assensuros, quàm ex veteri formula suscepto, neque ratum, aut sanctum habituros, quod aliter à Maiestate Vestra fuerit iuratum, quin iuramentum eiusmodi nullius authoritatis & irritum fore: neque Maiestatem V. Saluis Regni Poloniæ iuribus, illud posse aut debere suscipere; ac propterea illo neq; teneri, neq; vlla ratione affici. Quamobrem ab omnibus Notariis, aut Secretariis Regiis, aut quibusuis hic præsentibus, peto & flagito, vt horum omnium mihi instrumentum publicum exarent, & in forma probante authenticè scriptum tradant, præsentibus testibus. Quam quidē protestationē, Nos HENRICVS Dei gratia Rex Poloniæ electus, suscepimus & admisimus, profitemurque ad perpetuam rei memoriam, Nos per huiusmodi iuramentum à nobis præstitum, etiamsi quocunque colore, vel ingenio interpretatum fuerit, nihil cuiquam præsertim verò statui & ordini Ecclesiastico, eiusq; iuribus & iurisdictionibus, tam spiritualibus quàm secularibus, quæ omnia firma & immobilia perpetuò esse volumus, derogare velle vel vnquam derogaturos, verbo Regio pollicemur, & iure iurando nos obligamus. In cuius rei fidem & testimonium præsentes literas decernimus, sigilloque nostro quoad præsens vtimur, communiri iussimus; & manu propria subscripsimus. Præsentibus Reuerendo, Magnificis, Generosis & Nobi-

Nobilibus, Petro de Gondi Epiſcopo Pariſienſi, Ioanne Zamoyski Belzen: & Zamechen: Nicolao Firley de Dabrowicá Caſimirien: Capitaneis, Paulo de Euix, & Henrico de Neuers Conſiliariis Regis Chriſtianiſſimi, in ſuo ſecretiori & priuato conſilio. Actum & datum Pariſiis, die Iouis, 10. Menſis Septembr. Anno ab incarnatione Domini 1573.

Sed quid, num in eo iam ſtetit hoc negotium? Minimé verò. nam quemadmodum antea (vt ſupra dictum eſt) toto interregni illius tempore, & præcipuè in electione noui Regis, circa Varſauiam, vniuerſus ſtatus & ordo ſpiritualis, cum non exigua itidē parte ſtatus ſecularis, huic articulo de pace inter diſſidentes in religione tenenda reclamauerunt, & nè in poſterum robur haberet ſoleniter proteſtati ſunt; ita poſt modum * cùm iam veniſſet tempus diademaris imponendi nouo Regi, & confirmandorum per eum iurium omnium Regni, Illuſtriſsimus & Reuerendiſſ: Iacobus Vchanski Dei & Apoſtolicæ ſedis gratia Archiepiſcopus Gneſnenſis Regni Primas; & item alter Reuerēdiſſimus Archiepiſcopus Leopolienſis; ſimiliter & omnes Domini Epiſcopi, tùm temporis præſentes ſuo & aliorum abſentium Epiſcoporum, Abbatum, Eccleſiarūque Cathedralium omnium, & collegiatarum, ac vniuerſi huius Regni cleri nominibus, tanquàm vniuerſus ſtatus ſpiritualis, cum non poſtrema parte ſtatus ſecularis, ac ordinis eius, articulos in Conuentu Electionis noui Regis, à quibuſuam ſecularibus, ſine vnanimi conſenſu omnium ordinum, imò quám plurimis reclamantibus atq; proteſtantibus, non ſuo loco, neque tempore, nec modo atque ordine debito & legitimo compoſitos, inter confirmationem

mationem iurium & libertatum Regni inseri non posse, nec debere, multis ijsq; grauissimis rationibus (quæ in protestatione Cracouiæ, Anno 1574. eo nomine facta, continentur) conprobarunt.
26 Neq; inefficax * tùm temporis extitit eorum articulorum impugnatio, vt potè quod Rex Catholicus facilè sibi persuaderi passus est, non aliam confirmationis iurium ac libertatum Regni obseruandã sibi esse formulam, quámq; à prædecessoribus suis. per manus sibi tradita esset, ac proinde nouos illos articulos cõfœderationis supradictæ, tanquam controuersos de quibus) vt in priuilegio eiusdẽ confirmationis habetur) non tantùm in Coronatione, verùm & in Gallia magnæ intercesserunt disceptationes, nequaquam priuilegio confirmationis iurium inserendos, sed ad Conuentus particulares omninò reiiciendos esse iudicauit. Non me illud prçterit, quod postmodùm reuiuiscente istius hydræ capite, à posterioribus Regibus, Stephano & Sigismundo tertio, feliciter nunc nobis regnante, aliquoties, tàm videlicet in electionibus, quàm & in coronationibus illorum, isti articuli de pace inter diffidentes in religione tenenda, approbati atque confirmati fuerint; attamen vbique repugnantibus & reclamantibus Senatoribus spiritualibus & secularibus quám plurimis, id factum fuisse nulli dubium est. Id enim non solùm ex protestationibus identidem quotiescunque huius confœderationis mentio facta fuit, interpositis, sed etiam ex subscriptionibus illorum manifesto apparet. Inprimis vero con- 27
firmationi electionis Regis Stephani, vbi de confœderatione nihil factum fuit, An

drioniæ Anno Domini 1576. die prima Februarij, Reuerēdissimus Stanislaus Karnkowski Episcopus Vladislauiensis suo, & totius stat⁹ spiritualis nomine ita subscripsit. In articulo de compositione & iudicijs, saluo iure spiritualium: Circa confirmationem demum iurium atque priuilegiorum Regni, á Rege Stephano, in Ciuitate Megges octaua die Mensis Februarij, Anno 1576. factam, (vbi nullus Episcoporū, sed omnes ferè paucis exceptis Catholicis diuersæ religionis homines ea legatione fūcti fuerūt) eius rei fit mētio, *quod nimirum aliqui incolæ Regis (verba sunt Stephani Regis, id sibi cauerunt speciali confœderatione, vt in causa religionis pacem habeant, quàm nos illis conseruaturos plenè & perpetuè pollicemur.* Ex quibus verbis hoc diligēter notandum est, specialem non vniuersalem hanc esse confœderationem, vtpotè aliquibus tantummodò incolis Regni seruientem: deinde nihil aliud præter pacem dissidentibus in religione caueri atque promitti. Denique * 28 post mortem Regis Stephani sub interregno in Conuentu Senatorum & Nobilium Palatinatuum Cracouien: Sandomirien: & Lublinen: Cracouiæ Annò 1572. celebrato, noui articuli confœderationis proponuntur: In quibus huius itidem confœderationi, dissidentium de religione fit mentio: Cui insignes & magnos viros, Illustrem nimirum & Magnificum Nicolaū Zebrzydowski, Generalē Crac: Capitaneum, & Spitconem Iordan Capitaneum Sandecen: tali subscriptione illorum articulorum (in quātum videlicet iuri antiquo, tam publico, quám alicuius priuato non derogant, & in Conuocatione approbati fuerint

erint) haut obscuré contradixisse, quis dubitare potest?

29 Sequuta* postmodùm Anno 1578. Conuocatione generali Varsauien: causa eligendi noui Regis indicta, claré & expressé ab Episcopis huic confœderationi contradicitur, vt liquidò apparet ex his subscriptionibus:

Stanislaus Karnkowski Archiepiscopus Gnesnen: excepto articulo confœderationis inter dissidentes de religione, manu sua propria. Albertus Báránowski Episcopus Præmislien: R.P. Vicecancellarius eadem præmissa exceptione. Laurentius Goślicki Episcopus Camenecensis, excepta confœderatione, Stanislaus Leßezynski Canonicus Cracou: excepta confœderatione.

Cùm itaque publica huius Regni iura nullo modò patiantur, ea pro legibus & constitutionib⁹ haberi, in quibus vnanimis consensus omnium Prælatorũ Baronũ, & Cõsiliariorũ, quã spiritualiũ quã secularium, atque Nuntiorum terrestrium, non interuenit; iure merito hic quoque articulus confœderationis, á priuatis quibusdam hominibus priuati commodi causa, vtpotè ne pœnæ ob diuersitatẽ religionis in eos extenderentur, introductus & suppositus, contra quem tot solennes protestationes, tot contradictiones tot denique refutationes, tam scriptis quàm dictis, vbique locorum, & quouis tempore, factæ reperiuntur, nullam non modò vim, sed nec nomen legis aut constitutionis habere potest aut debet. Longè aliam * dissimilemq; fuisse, olim maiorum 30
nostrorum in statuendis huiusmodi confæderationibus obseruantiam, vel ex ipsius confœderationis Korczynen: contextu, Anno Domini 1438 die 8. Martii ab omnibus ordinibus Regni initæ, res ipsa testatur. *Nos* inquiunt Ordines Re-

nes Regni, *Principes spirituales & seculares, Barones, & Comites, Proceres, Milites, Nobilitas, Ciuitates, totaque communitas Regni Poloniæ, singulariter singuli, & vniuersaliter vniuersi eodem animo, eadē voluntate, scientia, assensu, & rati habitatione, omnes vnanimiter decernimus & significamus tenore præsentium, &c. quod quicunque existat indigena Regni Poloniæ, &c. vellet aliquas inobedientias contra ius commune, &c. aut etiam hæreticales errores facere vel promouere: contra talem, siue tales, cuiuscunque status, gradus, cōditionis & præminentiæ fuerint, siue spirituales, siue seculares, & in eorum destructionem consurgere volumus & promittimus, sub fide & honore nostris, absque dolo & fraude: nec ipsis auxilio, consilio vel fauore patrocinari volumus sub fide & honore nostris, etiamsi sanguine, affinitate, & quacunq; propinquitate forent nobis aut alicui nostrum cōiuncti &c.* Deus bone, quàm dissimilis, & quàm Christianæ pietati magis conueniens est huius antiquæ confœderationis formula, ab ea, quam isti non ita pridem sub interregnis sibi fabricauerunt? Ibi enim omnium ordinum & statuum tam spiritualium quàm secularium vnanimem consensum intercessisse, huic verò nouæ confœderationi potissimam partem Reipub vniuersum nimirum Ecclesiasticum ordinem reclamasse constat: ibi in extirpationē quorumuis hæreticalium errorū, hîc verò in propagationem nouarum sectarum fit consensus: ibi in hæc verba, *nec pro eis loqui volumus aliquod verbum, sed punire promitimus*, maiores nostri sese obstringunt: hîc verò eos defendemus ac tuebimur isti dicunt. Sed * non fuit hæc sola Catholicorum in Polonia contra hæreticos confœderatio, quinimò alias haud dissimiles, quæ à pientissimis illis maioribus nostris 31

ſtris, eodem feruore pietatis factæ fuerunt, plures anteceſſiſſe certis diplomatibus probatur. Et in primis Anno Domini 1430 in Comitiis Regni Iedlnę, omnes ordines Regni ſuſcipiunt in Regem de duobus filiis Vladiſlai Regis, qui aptior Regno fuerit promittuntq; vnanimiter contra eos ſe inſurrecturos, qui huic ſuſceptioni contrauenire, vel bellum intra Regnum facere, vel commouere, & conſpirationes inire aut hæreſes promouere auſi fuerint, ſub fide & honore ſuo Fuit autem hoc diploma munitũ ſigillis Nobilium Polonorum numero quinquaginta. Simile diploma ſub ſigillis Nobilium ſexaginta, Poſnaniæ Anno Domini 1432 in Comitiis confectum fuit. 31 Item in Comitiis in Brzescie, de data feria tertia Paschę, Anni 1433 ſimiles exititerunt literæ, ſub ſigillis Nobiliũ numero quadraginta quatuor. In Comitiis quoque Dobrzynens Anni 1434 ſimiles literæ editæ fuerunt, ſub ſigillis Nobilium ſexaginta. Nobilitas itidem Ruſſiæ in Comitiis generalibus in Mosciſka. Anno 1439 ſimili diplomate ſeſe obſtringit, ſub ſigillis ſexaginta quatuor Idem deniq; fecit Nobilitas Podoliæ in Kamieniec Anno eodē 1439. ſub ſigillis viginti tribus Ac præterea * anti- 32 quiorum quoq; Poloniæ Regum, contra hæreticos latæ, complures reperiuntur ſanctiones, qualis eſt illa, vel ipſius Priluſij teſtimonio, vtilis admodum conſeruandæ religioni atque perpetua memoria digna lex Vladiſlai Regis Iagellonis in Iedlna, Anno Domini 1424 promulgata, quæ ſic ſe habet: *Quod cùm ſub diſſimulatione præterire non debemus, imo arctemur diuinæ legis perpetuis inſtitutis peſtiferos hæreticorum errores, (quos in Dei contemptum*

 temptum

temptum, & in Christianæ religionis detrimentum, & eneruationem politiæq; iacturam, iniqua peruersorum corda conflauerunt) etiam quæcunque oporteret nos subire pericula, à finibus nostris propulsare, in gladio deiicere, vt qui censura Ecclesiæ non terrentur, humana seueritate mulctentur, maturo cōsilio Prælatorum, Principum, & Baronum nostrorum habito, & consensu, & etiam decerta ipsorum & nostra scientia, præsentibus decernimus, & pro firmo constanti, & pro irrefragabili edicto teneri præcipimus. Vt quicunque in Regno Poloniæ nostro, & terris nobis subiectis, hæreticus, aut hæresi infectus, vel suspectus de eadem, fautor eorum vel director repertus fuerit, per nostros Capitaneos, Consules *Ciuitatum, & alios officiales, ac quoslibet subditos nostros, siue in Officiis, siue extra viuentes, velut Regiæ Maiestatis offensor capiatur, & iuxta exigentiam excessus sui puniatur.* Atque ibidem paulò inferius subiungit, contra eosdem hæreticos grauissimas pænas: *Et nihilominus omnia bona ipsorum, mobilia & immobilia, inquibuscunque rebus cōsistentia publicentur, thesauro nostro confiscanda prolesque eorum, tám masculina quám fæminina, omni careat successione, perpetuo, & honore, nec vnquam assumatur ad dignitates vel honores. sed cum patribus & progenitoribus suis, semper maneant infames, nec de cætero gaudeat aliquo priuilegio Nobilitatis vel decore.* Extant Sigismūdi quoque primi non pauca aiusdem sententiæ edicta. Et primùm quidē Torunii Anno 1520. editum, tale est: *Manifestum facimus harum serie literarum, quod intelligentes ad regnū & dominia nostra inferri, nō nullos libellos cuiusdam fratris Martini Lutheri Augustiniani, in quibus multa continentur, tám contra sedē Apostolicam, quám etiam in perturbationem communis Ordinis, & status rei Ecclesiasticæ & religionis. Cùm enim in Regno nostro ex huiusmo-*

iusmodi scriptis errores aliqui pullu larint officij nostri, vt Christiani Principis, & fidelis filij sanctæ matris Ecclesiæ esse duximus, vt authoritate & potestate nostra Regia, huic cœpto noxio resisteremus. Mãdamus itaque vobis omnibus subditis nostris, & cuilibet vestrum seorsum, vt nemo deinceps audeat talia opera vt præmissum est, in Regnum & dominia nostra inferre, vendere, aut illis vti, sub pœnis confiscationis bonorum atque exilii, quas vnusquisque mandatum nostrum transgrediens sine vlla excusatione, tam ignorantiæ, quam alterius causæ subibit.

Alterũ Cracouiæ Anno 1525. non dissimile priori, sic se habet: *Manifestum facimus omnibus & singulis cuiuscunque status & Ordinis subditis nostris, ac etiam aduenis quibuscunque. Quia cùm humanis ingeniis præsertim vulgi, ad res nouas ac insolẽtias propensis, necesse sit, cùm alia multa tum verò hæreses emergere, necesse item sit per eos, qui diuinis & humanis institutis præpositi sunt, illas hæreses tanquam pestem & virus nocentissimum á subditis illorum arceri. Siquidem sola religio est, quæ legibus ac institutis suis homines indisciplina, in virtute ac fide erga Deum & homines continet ac regit, quaq; in norma & obseruantia sua veteri turbata ac dissoluta, turbari & dissolui necesse est vniuersa, quod postea, vt multis exemplis constat, in seditionem vergere, ac in pernicem Rerumpublicarum, earumq; rectores redundare solet. Nos pro officio Christiani Principis, eam ipsam religionem á sanctis Patribus ordinatam, ac per Ecclesiam sanctam Romanam directam, nobisq; á maioribus nostris per manus traditam, ac uer nos denique ad gentes nostras, multo sanguine, & clarissimis gratia Dei victoriis hactenus defensam, etiam á labe hæretica, his temporibus in vicinia emergente, integram & immaculatam in Regno & dominiis nostris conseruare volentes, publicis edictis Mandamus, nè quidam Lutheri cuiusdam libri,*

eiusque sequacium quorumcunque, quos sua insolentia in reprobrum egit sensum, quiq; prætextu libertatis Christianæ, prætextu vitiorum ordinis Ecclesiastici & scandalorũ, quæ in hominibus fieri necesse est, tanquam sub melle virus suum in vulgus spargunt, & scriptis ac sermonibus famosissimis non solùm mores salubres & instituta Ecclesiastica, sed ipsos etiã Sanctos Patres turpissimè proscindunt, & sacra prophanis miscent, ad Regnum & dominia nostra inferrentur & legerentur. Neuè quis dogma ipsum pestiferum approbare audeat, sub pœna capitis & priuationis omniũ bonorum, ad quæ edicta nostra exequenda modum, etiam opportunum statuere volentes. Delegauimus in Prætorium Ciuitatis Cracouiensis nonnullos primarios nostros, tam spirituales, quàm seculares Consiliarios, qui cùm Consulibus & officialibus Ciuitatis, sic edicta nostra exequentur, vt inprimis quandocunque opportunum videbitur, Reuerendissimo D. Episcopo Cracou: per inquisitores eius cum Decurionibus, quos Consulatus in Ciuitate ad huius negotij aliorumq; excessuũ tollendorum custodiam eligent, per omnes domos, testudines, & cistas diligens scrutatio & inquisitio fiat, & vbi aliqui libri hæretici inuenirentur, illic pœna edicti exigetur. De inde vt Impressores librorum nihil prorsus imprimere, & Bibliopolæ, vel alij quicunq; exponere & vendere deinceps audeant, ex libris vndecunq; aduectis, nisi illos Rector Vniuersitatis prius viderit, & tam imprimi quàm vendi permiserit, sub pœnis prædictis. Vt autẽ & reliquæ Ciuitates nostræ hoc exemplo inuitentur ac vnus quisque in tempore præmoneretur, nè ipsa mandata nostra transgrediatur, & ignorãtiam prætendere possit. Nos hanc ipsam Consiliariorum & Consulatus Crac: ordinationem, per has literas nostras omnibus testatum volumus esse. Mandantes omnibus Ciuitatibus Regni & dominiorum nostrorum, vt ad eiusmodi edicta nostra exequenda cum loci ordinariis, a-

tiis, aut eorum delegatis faciant ordinationes opportunas, easq́ diligētissimè exequantur, pro gratia nostra regali aliter non facturi. Cracouiæ Anno Domini, 1525.

Quod edictum vt debitæ exequutioni tradatur, ita idē ipse Rex Christophero Szidlowiecki Palatino & Capitaneo Cracouiensi mandat.

Magnifice sincerè nobis dilecte. Non ignorat tua sinceritas officij esse vniuscuiusque boni Principis, id potissimum curare, vt in subiectis sibi populis, vnitas, concordia, & tranquillitas conseruetur, Idque hoc vno fieri, si leges atque instituta diuina & humana longo vsu & communi approbatione recepta, diligenti custodia manu teneantur, hominesque seditiosi, & plus sapere volentes quàm oportet, quamq́ ad illos pertinet, coerceantur, siquidē in vita nihil certi firmiq́ haberetur, vbi liceret vnicuiq́ pro suo libitu & sensu, tam de diuinis, quam humanis rebus pronunciare Cùm nec vllum est bonum, quod maledicendo deprauari non possit, nec vllum tam euidens malum, quod per licentiam sub specie boni sese non insinuet: Nos itaq́ dudum intelligentes spargi in Regno nostro Lutheri cuiusdam dogmata, cōtra mores & instituta Patrum, & sanctæ matris Ecclesiæ, in perturbationem communis status & vnitatis populi Christiani, pro debito nostro & exemplo aliorum priorum Regum & Principum Christianorum, publico edicto mandaueramus, vt ad regnum nostrum nulla opera ipsius Lutheri, aut alterius cuiuspiam sequacis ipsius inferantur, sub exilio & priuatione omnium bonorum. Contra quod edictum nostrum comperimus istic in ciuitate nostra Crac: esse nonnullos ita curiosos in his quæ muneris eorum non sunt, atque ita contumaces aduersus edictum nostrum vt non cessent opuscula eiusdem Lutheri, & alia id genus inuehere, & iam palam tueri dogmata ipsa lætifera in offendiculum bonarum mentium, hominumq́ perturbationem, ac contem-

ptum

ptum authoritatis & mandati nostri Regij. Quod vt meritò debemus, indignissimo animo ferentes committimus Sinc: V. idque omnino esse volumus, vt tales, qui in vulgum spargunt ipsa dogmata Lutherana, vel eius opera inuehũt, palam vel occultè ad Regnum, & ad Dominia nostra, & præsertim isthuc in Ciuitatem Cracouiensem diligenter disquirat. Et in eos qui comperti fuerint, edictum nostrum irremissibiliter exequatur. Sed & quicquid vltra in ea re curanda fecerit id nos non ratum solum, sed etiam gratissimum habituros non dubitet, pro fide & virtute sua Sinc Tua facturа, Datum Cracouiæ 1525.

Sed neque illud ad Gedanenses perpetua memoria dignum Regium mandatum silentio pretereundum est quo idẽ Rex Sigismundus, nè statum religionis Catholice immutare præsumant, eosdem seriò admonet, cuius is est tenor: *Famati fideles dilecti.* Cùm *multis rumoribus perlatum esset ad Nos seditiones vestras intestinas, & insolentias aduersus fidem & religionem sanctam Catholicam, eo vsque processisse, vt plurima contra Deum & Beatissimam Virginẽ matrem, & omnes Sanctos indignissima committerentur diuinissimum Sacramentum blasphemaretur, ciboria, altaria, imagines picturas in Ecclesiis esse confracta & contumeliosè eiecta, calices, patenæ, cruces, & alia clenodia de Ecclesiis accepta & asportata, Monachos, & Moniales spoliatos, & de monasterio expulsos, & nouam religionem inuectam, Oratores nostros Reuerendissimum & Reuerendum in Christo Patres, Dominos Archiepiscopũ Guesnensem, & Episcopum Vladislauiensem, infamatos & contumeliis affectos. Proconsules, Consules, & alios officiales Ciuitatis licentiosissimè depositos, opprobriis indignissimè affectos, aliosq; in locũ ipsorum indebitè suffectos. Burgrabium contra authoritatem nostram exauthoratum, & nouas de illo cõstitutiones factas, iudicia nostra*

violata

violata, furcam & rotam in foro extructam contra Priuilegia & libertates Ciuitatis, orphanis & viduis censis solui prohibitos, vt noui Consules, qui in domibus census obligatos habent, soluere illos non tenerentur, insigniores ciues nullo tempore securos esse, Ecclesias Parochiales iuris Patronatus nostri, externis Sacerdotibus sine scientia & consensu nostro collatas, & alia innumera perpetrari. Videbantur hæc omnia nobis adeo indigna & abominanda, vt fidem illis adhibere nunquam potuerimus: nam & contra religionem sanctam Catholicã, quam omnia Regna & Dominia Christianá hactenus tot sæculis concorditer & inuiolabiliter obseruârunt, tam nefanda comissa videbãtur, quæ ipsi Turcæ aut Tartari forsan comittere non auderunt, & aduersus auctoritatem nostram ita insolenter excessum, ac si nomen & potestas nostra Regia pluma leuior censeretur. Admonueramus vos per nuncios nostros benignissimis verbis de his ipsis rebus, quæ ad nos rumoribus perferebantur, quibus non vsquequaq́ credere potuimus. Verùm quia intelleximus post eam legationem nostram, non modò intermissa & correcta esse à vobis, quæ sunt indignissimè commissa, sed etiã illa indies magis inualescere, maioresq́ insolentias & blasphemias fieri, aduersus diuinam Maiestatem & Sanctos eius, ritusq́ ac ordinem Ecclesiarum, qui à priscis illis sanctissimis Patribus, vita & miraculis clarissimis est institutus, doctore & magistro vnico Ecclesiæ Spiritu sancto à sceleratis Apostatis, qui horum censuram nunc sibi insolentissimè sumunt mutari. Timentes itaque nos, nè grauissimam vltionem à Domino Deo, & apud alios omnes Reges Principes, ac nationes Christianas, turpissimam notam incurramus & subeamus, si ad indigna & nefanda facinora conniueremus, admonendos vos iterum his literis nostris duximus. Mandantes vobis sub grauissima indignatione nostra, vt si ea ita se habent, quemadmodum ad nos relata sunt, primùm

omnium religionem sanctam Catholicam ad eam obseruationem & ordinem, quem à maioribus vestris per manus accepistis, & cum quo nobis subditi estis, in omnibus quæ mutata, destructa, ablata & violata sunt restituatis. Sacramentum Eucharistiæ seruari in Ecclesiis, & Monachos ac moniales ad sua Monasteria, quæ maiores nostri fundauerunt, & Plebanos ad suas Ecclesias, quæ nostri patronatus sunt, liberè redire permittatis, intrusosque quàm primum eiiciatis. Alioquin durante hoc errorum fundamento, nihil boni sperari potest in reliquis, quemadmodum & Bohemi id cognoscentes tandem resipuerunt. Deinde Magistratum omnem indignè & indecenter depositum restituatis, constitutionesq; quas propria voluntate & seditiosè confecistis, abrogetis. Rotasq; & patibula indignißima carnificinæ insignia è foro deiiciatis, vosq; in omnibus tam diuinis, quàm humanis rebus & negotiis vestris ad priscum laudabilem morem ac instituta, quibus aucta est Ciuitas vestra, accomodare & adhærere studeatis. Nam si vos ipsi inter vos id facere non curaueritis, nos debitum & officium Christiani Regis prætermittere non poterimus. Ad quæ omnia volumus vt nobis per hunc Nuncium nostrum respondeatis. Cracouiæ, Anno Domini, 1525.

Cùm verò Gedanenses Regis optimi atque clementissimi Principis hæc tam benigna ac verè paterna monita seu mandata cõtumaciter cõtempsissent, & nihilominus Lutheranam hæresim in ea Ciuitate summo conatu & studio promouere ausi fuissent; quid inde consequutum fuerit, quauè ratione Rex prudentissimus supplicio condigno de Lutheranæ factionis auctoribus sumpto, statum eius Ciuitatis ex arbitrio suo composuerit, Bernardi Vapouii fragmentum qui introspiciet, luculenter admodum hæc omnia ex eo cognoscet.

Eiusdem

Eiuſdem quoq; Regis edi-ctum Anni 1534 extat, contra religionis innouatores grauiſſimum & ſeuerisſimum: *Audiuimus*, inquit, *per multos eſſe in Regno noſtro factioſos, & nouandarum rerum cupidos homines, qui ſectas ab orthodoxis Patribus, in vniuerſalibus Conciliis reprobatas, non in occulto ſaltem ſectantur, ſed & publicè profitentur & diſſeminant, non ſine contemptu piarum ſanctionum à ſancta Catholica Eccleſia inſtitutarum & receptarum, atque edictorum noſtrorum: eſſe item non paucos, qui liberos, propinquos, & affines ſuos Vitembergam mittunt, vt illic mox ab ineunte ætate priuſquam nouerint malum á bono diſcernere, peſtifera dogmata ab ipſo Luthero, qui horum malorũ caput eſt, imbibant, & poſtea in Regno noſtro diffundant & propagẽt. Quæ res quam feliciter vicinis circumcirca Regionibus ceciderit, nemini obſcurum eſt. Videmus enim luce meridiana clarius; quãtæ ſeditiones, quantæ cædes, bonorum direptiones, & quanta rerum omnium perturbatio quanta pietatis ruina, quanta deniq; honeſtatis euerſio ex his initiis excitata ſit. Quod nè nobis quoque & ſubditis noſtris vnquam vſu veniret, cauimus aliquoties edictis noſtris, grauibus pœnis intranſgreſſores conſtitutis.* Et infra. *Quod attinet ad eos qui apud Летherũ, vel apud quoſcunque alios factionum iſtarũ principes vitam degunt, his omnem aditũ ad quaſuis dignitates & Magiſtratus præcludemus in poſterum.*

Quin & Sigiſmundus Auguſtus, optimi ac ſanctiſsimi parentis veſtigiis inſiſtens complura itidem contra hæreticos edicta promulgauit; vt poté, Anno 1550. quod ad Andream Comitem à Gorka Generalem Capitaneum maioris Poloniæ miſſum, in Actis publicis Poſnaniæ reperitur; item aliud Vilnæ, die prima Martij, Anni 1556. cuius illud eſt exordium. *Perfertur ad nos Picardorum, Boëmorum*

rum, Anabaptistarum, Sacramentariorum, Lutheranorum, & aliorum hæreticorum praua dogmatá palam publicari.
Deniq; Parczouiæ Anno 1564 aduersus Trinitarios Anabaptistas, ac Arianos latum; sed quod magis est, ex testimonio Cromeri, maiores nostros adeò religiosos fuisse apparet, vt neque hospites hæreticos etiam fide publica assecuratos tolerare potuerint? quinimò Zbignei Episcopi Cracouien: laudabile & tanto viro dignum factum prædicatur, quod ipsius interdicto ob legatos Boemicos hæresi infectos, ipsis solennibus Paschæ diebus à sacris tamdiu cessatum fuerit, quoad illi Cracouiæ substitêre. Cùm itaque tot ac tantæ sint maiorum nostrorum contra hæreses conspirationes & cōfœderationes, tam variæ quoque ac multiplices optimorum Regum & Pricipium aduersus easdem promulgatæ sanctiones, quis æquo animo ferat, nouam hanc confederationem prioribus illis, prorsus contrariam ac repugnantem ijsdem anteponi? Cùm hæ rité atque debito ordine, summa nimirum omnium Regni Ordinum & Statuum voluntate & consensione conditæ sint: ista autem Ordine Ecclesiastico vniuerso reclamante, ac nonnullis Prouinciis seu Palatinatibus refragantibus inita, quis vnquam concedat, illis abrogatis & antiquatis, hanc vnam atque solam loco suo consistere posse? At forte * allegabunt illi, veteres confœderationes atque sanctiones illas Regum nouæ istius confœderationis authoritate sublatas & abolitas esse. Leges enim posteriores derogant prioribus, vt habetur in l. 26. & sequentibus. ff. de legibus. Iam ante quæstione secunda, 33

num

num: 3 satis luculenter demõstratum est, posteriores leges eatenus prioribus derogare; quatenus priores contraria lege posteriori specialiter & nominatim abrogatæ fuerint. Aut si saltem novæ leges animo abrogandi vetustiores cõdantur, de quo est expressus textus in cap: *Licet. de Constitut.* in 6. Et alioquin posteriora ligare intelliguntur in iure, scilicet communi; at in iure priuato & speciali (qualia sunt iura Ecclesiastica) non item. Nam inde sequeretur, quòd etiam Priuilegia & donationes priores, posteriori Principum concessione tolli possēt, quod iura nostra non admittunt, vt videre est circa exequutionem in Constitutionibus Anni 1562. & 1563. Tantum verò abest, quòd hæc noua confæderationis formula, aliquam expressam & specialem derogationis vetustioribus illis confœderationibus, atq; edictis Regum & Principum necessitatem imponat, vt etiã sententiam suam quid in tendat, non sàtis explicet, nihilq; aliud præterquám pacem inter dissidentes in religione esse conseruandam in se contineat. Vnde colligitur, non eam fuisse mentem dictæ confœderationis, vt iura Ecclesiastica, vel antiqua illa Patrũ & maiorum nostrorum placita, per eam abrogentur: sed nè pænarum, contra hœreticos constitutarum executio fieret. Id enim confæderationis verba exprimunt: *Neque propter diuersitatem (aiunt) fidei, aut mutationem in templis, sanguinem effundemus, siue confiscatione bonorum, ademptione honoris, carceribus & exilio. &c.*

At qui amplius, inquiunt illi, * etiam iuramentis, ijsque 34
solennioribus, Serenissimorum Regum, puta Henrici, Stephani, atque moderni Sigismundi

gismundi Tertii, eam confœderationis formulam esse cõprobatam atque stabilitam, & proinde legis atq; constitutionis Regni vim habere? Esto sanè, iuramentis Regum illam esse confirmatam, sed non sine exceptione seu contradictione statuum & ordinum Regni, prout superius probatum fuit. Quid? an non etiam iisdem iuramenti vinculis, idq; primo & potiori loco, omnia iura & libertates immunitates priuilegia publica & priuata, iuri, communi utriusque gentis, & libertatibus non contraria, Ecclesiastica & secularia, Ecclesiis, Principibus, Baronibus & quibuslibet personis, cuiuscunque status & conditionis existentibus, per diuos prædecessores illorum Reges, & quoscunque Principes Dominos Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Lithuaniæ concessa, donata, & emanata, &c. iidem supra recensiti Reges sese conseruaturos, & manu tenturos obstrinxerunt? An igitur hæc mens illorum Regum fuit, vt quæcunque de religione Catholica sancita sunt ab antecessoribus illorum, quorum pietatem & religionē semper etiam isti Reges imitandam sibi proponebant, ob istud de pace tenenda præstitum à se iuramentũ, ex Regni Constitutionibus prorsus abrogari debeant? an quod prior pars iurisiurandi ad conuellenda antiqua iura, posterior verò ad tuenda noua dictos Reges adstringat Nequaquam id sanè; sed benignitati atq; clementiæ supradictorum Regum id adscribendum est, qui nè quid durius & acerbius in eos, qui à Catholica religione discesserunt agatur, liberando eos isto metu, ad hunc tantummodo solum casum, tali iureiurando sese obstringere voluerunt,

uerunt, vt nimirum pax inter diſſidentes de religione conſeruetur atque manu teneatur. Neq; verò exiſtimet quiſpiam paruum hoc atque exiguum illis conceſſum eſſe beneficium, cùm hoc pacis nomine, pœnas in veteri confæderatione Corcinen: contra ipſos conſtitutas, & earum executionem effugiant. Quo beneficio, ſi ſaltem iſti contenti eſſent, quemadmodum certè contenti eſſe deberent, neque latiùs quam conuenit hoc nomen pacis extenderent proculdubio tàm ipſi quám Catholici, quorum nunc deterior conditio eſſe videtur, quietè & tranquillé viuerent neque toties huiuſmodi importunis poſtulationibus de confæderatione obſeruanda, aures Catholicorum obtunderent; ſed dum ipſi ſub hoc plauſibili titulo pacis, loca & vaſa ſacra in vſus prophanos conuertere, Eccleſias & loca religioſa ad vſum Catholicæ Romanæ religionis exædificata, iuri & poteſtati Epiſcoporum ſubiecta occupare, fundos & reditus Eccleſiarũ auertere, decimas Eccleſiaſtico Ordini omni iure debitas negare, nouas ſynagogas in locis & Ciuitatibus Catholicis erigere ſatagunt; ſi quiſpiam fortè zelo Catholicę religionis ductus talia fieri non permittat, aut taliter ablata iure repetat, exemplò iſti pacem inter diſſidentes de religione violari toto ore proclamant Hæccine pax eſt confœderationis, vt illi licenter in noſtrum ius inuadant, nobis verò eadem iure non liceat repetere? Equidem * non ſũ ignarus, quid amplius hic obiiciant, quod nimirum iuramento Regis, non de pace tãtùm ſimpliciter manu tenenda, ſed etiam nè quiſpiam cauſa religionis, tám ab ipſo Rege, quàm à quocunq; Magiſtratu,

giſtratu, aut cuiuſcunq; cō-
ditionis & ſtatus homine op-
primatur, cautum ſit. Et quæ
inquiunt illi, grauior oppreſ-
ſio nobis inferi poteſt, quàm
cùm in bonis hæreditariis ſi-
ue patrimonialibus, in quib'
abſoluto dominio gaudemus,
nouas ſynagogas exędifica-
re vel in Ciuitatibus & oppi-
dis Regiis cætus erigere non
permittimur? Optimè ſcilicet
ſe res habet; at qua ratione,
iura, & priuilegia Eccleſia-
ſtica antiqua, iuriſdictionè
Epiſcoporum ad quorum di-
ligentiam paſtoralem (vt ver
bis Diui Auguſtini vtar) eti
am illæ oues pertinent, quę
non violenter ereptæ, ſed
blandè leuiterq; ſeductæ à
grege aberrauerunt, integra
inuiolataue permanebunt? ſi
facultas erigendarum ſyno-
gogarum, religioni Catholi-
cæ præiudicioſa cuiuis ad-
mittatur? Cùm alioquin neq;
Catholicis, ſinę Epiſcoporū
approbatione erigere Eccleſi-
as licitum ſit, per expreſſum
text: in cap: *Nemo*. 9. de cō-
ſecrat: diſt: 1. Hinc ſequi-
tur, quod abſolutum illud
dominium, ad temporalia
tantummodò, non autem ad
ſpiritualia, quale eſt ius ſiue
poteſtas ædificandarum Ec-
cleſiarum extendi debeat. O-
mnes ſiquidem laicos, cuiuſ-
cunque ſtatus & conditionis
fuerint, ſpiritualium vel qua-
ſi ſpiritualium rerum, omni-
nó incapaces eſſe, iam ante ſa-
tis ſuperque oſtenſum eſt. Ci-
uitates * quoque & oppida 36
Regni, quamuis ſint bona
Reipub: ſuis tamen gaudent
priuilegiis & immunitatibus,
ſuntque immediatè ſubiectæ
dominio & poteſtati Regū,
in quibus ſi talia, nempè vt
vnicuiq; religionem quam-
cunque profitenti, Eccleſias
liberas habere, authoritate pu
blica licitum ſit, permitteren-
tur; ſummæ res eſſet, non mo
do in-

do iniquitatis, ſed etiam confuſionis. Iniquitas in eo conſiſtit, quòd cùm balneum, aliudue quodpiam publicum ędificium, Nobili aut cuipiam alii in præiudicium incolarū alicuius Ciuitatis aut oppidi conſtruendi ius non ſit, ius verò ædificandi ſynagogas, aut erigendi cætus nouos illi competere debeat; maximè quod hæreſes perdant & deſtruant priſtinam religionē Catholicam, quam cùm ciuitates & oppida à primæua ſua fundatione ſacroſanctè ſemper coluerint, illam hoc facto immutari, iniquum ac prorſus intolerabile eſſet: confuſio verò inde ſequeretur, ſi vel ad minimū aliquem motum aut tumultum in ciuitate aut oppido exortum, cauſam religionis offendi atq; opprimi ab iſtis cōclamaretur. Cuius rei non ita pridem Vilnæ, Poſnaniæ, & Cracouiæ vidimus clariſſima exempla Nam cùm fortè à quibuſdam leuioris ſortis hominibus, priuatæ domus, vbi eiuſmodi cœtus peragi conſueuerant, ex petulantia potiùs quadam, quàm animo opprimendi iſtos homines impeterentur; & quamuis tam politici, quā ſpirituales Magiſtratus, citra omnem conniuentiam hiſce motibus omnibus modis ſeſe oppoſuiſſent, nullaque nedū culpa, ſed neque aſſenſu huic rei occaſionem dediſſent, quinimò in reos iſtius facti conuictos, ſe debitè animaduerſuros eſſe vltrò obtuliſſent: attamen Deus bone, quæ conſpirationes, quæ molimina, priuatim & publicę in Conuentibus Regni eo nomine, 35
ac ſi de ſumma rerum ageretur, contra Catholicos ſuſcepta atque propoſita? Non ſatis illis viſum eſt, quòd cū á nemine quiſpiam iſtius facinoris nedùm conuinceretur, ſed neque accuſaretur nominatim

natim, plurimi ob leues saltem suspiciunculas, iuramentis corporalibus sese expurgarent; sed vt insontes etiam vel decimarentur, si fieri posset, vel alis grauissimis pęnis affi cerentur, summo studio & conatu contenderunt. Quod an Catholici ab ipsis impetrare possent, iudicent ipsi? Scimus quæ in locis huiusmodi, vbi Euangelici dominantur, Catholicorum sint præiudicia, quæ angustiæ? Vt interim taceamus ea, quæ apud exteros fiunt; at domestica saltẽ intueamur exempla Notissimum est, quid Rigen: Gedanen: & Torunen: nostri tam in processionibus solennioribus, quám in funeribus Catholicorum paulò superiori tempore attentarint Ex dictis itaque omnibus liquidò demonstratum esse arbitror, pacem quidem dissidentibus in religione á Regibus præstari at confœderationem istam nouam, Catholicorum calculo vim legis obtinere nequaquam posse. Ac proinde frustra id á Catholicis tam pertinaciter petunt, quod ab eis sibi concedi nõ posse, vel ipsi fateãtur necessum est. Quamuis enim multa aliquando tolerantur, quæ omninó prohiberi non possunt: ea tamen lege publica approbari & confirmari ius & ratio vetat.

Sexto* quæritur, An Loco, TEMPORIQ; SIT CONVENIENS? 37

Quòd non suo loco, neque tempore, neque modo, neque à personis ad id potestatem habentibus, ea confœderationis formula lata fuerit, nulli dubium esse potest. Nam in Conuocatione Varsouien: noui Regis eligendi causa indicta, eam natam fuisse constat. Vbi nihil præter quàm de electione noui Regis agi poterat, vtpotè quod & Nũcii Terrarum, ad hunc solum actum

actum, non autem ad ſanciē-
das aliquas leges, ab ordini-
bus Regni miſſi fuerant: leges
verò ſeu conſtitutiones ſecū-
dum præſcriptum ſtatutorū
Regni, non alibi, quàm in Cō-
uentione generali, cum con-
ſenſu Conſiliariorum tam ſpi-
ritualium quàm ſecularium,
& Nuntiorum terreſtrium de-
cerni debent, de quo eſt *Sta-*
tutum Caſimiri Regis in Nie-
ſzowá Anni 1454. & Sigiſ-
37 mundi primi Crac. A. 1539.
Is etenim eſt ſtatus, eaque cō-
ſuetudo Regni huius, vt nihil
noui ſine aſſenſu Equeſtris
ordinis ſtatui poſsit, aut debe-
at, in tantum vt Reges etiam
ipſi neceſſe habeant in Con-
uentibus primùm particulari-
bus incolis cuiuſque Prouin-
ciæ ſeu Palatinatꝰ, Per Nūci-
os ſuos proponere ea omnia,
quæ poſt modum in Comitiis
Regni generalibus ſunt tra-
ctanda. Vbi demùm de his
à Nobilitate dicuntur ſenten-
tiæ, & quid approbandum,
quiduè reiiciendum ſit, diſ-
quiritur; atque ita Nuntii cū
abſoluta vel limitata poteſta-
te prout vſus poſtulauerit, ad
Comitia generalia amandan-
tur. Alioquin ſi omiſsis hiſce
ſolennitatibus, ſine Rege, ſi
ne Nobilitatis aſſenſu, Sena-
tores, vel potentiores fortè a-
liqui, famulitiis ſtipati, alieno
tempore, debilioribus, aut ab-
ſentibus, nec quicquam tale
ſuſpicantibus, leges pro libi-
tu ſuo imponere poſſent, quo-
modo quæſo libertas noſtra
non periclitaretur? Septimò
* quæritur, An ſit VTILIS & 38.
NECESSARIA? Quæ in-
cōmoda, quæuè alia des malo-
rū ex hac cōfæderatione pro-
deant, ex iis quæ ſuperius cō-
memorata ſunt, haud diffici-
le eſt iudicare? Neque tamen
deeſſe complures ſacio, qui
hanc confæderationem pu-
blicæ pacis & tranquilitatis
cauſa, ſummopere eſſe neceſ-

ſariam & vtilem aliis perſuadere conantur. Nec ſine ratione id quidem, nam cùm (Cicerone teſte) dulce nomẽ ſit pacis, res verò ipſa tùm iucunda, tùm ſalutaris; quis nõ eius deſiderio afficiatur? quis non eam obuiis vlnis amplectendam eſſe cenſeat? At quia
59 * huiuſmodi pax, nõ eſt vera pax, ſed potius inſidiæ & interitus, vel ipſius Ciceronis teſtimonio qui libro: 2. de legibus inquit: *Non debet eſſe liberum cuiquam de religione iudicium, quod hæc libertas magnam pariat perturbationem atque perniciem Reipub.* cur ergo iſtiuſmodi perſuaſionibus locus tribui debeat? Nam quæ poteſt eſſe pax & tranquilitas, vbi cuique quod ſentit ipſe, credere, & quaſcunque voluerit in Deum & in Sanctos eius blaſphemias euomere, quælibet perniciosa dogmata diſſeminare permittitur? & quæ participatio iuſticiæ cũ iniquitate? aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? quæ item conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? & qui conſenſus templo Dei cũ idolis? Cùm itaq; huiuſmodi pax fundamentum pacis cuiuſque Reipub: ſcilicet religionem conuellat; vtpotè, quia inuehit in Rempub: nouitates & mutationes, quibus nihil Reipub: poteſt eſſe perniciosius. Rectè enim Plato, non poſſe immutari religionem abſque magna Reipub: immutatione, lib: 4 de Repub: docet, non video, quomodo pacẽ & cõcordiã illa Reſpub: ſperare debeat vnquam, quæcũq; ſemel diſſidẽtes & diſpares cultus religionis admittit? Profectò nihil ibi in cõmune ſyncerè cõſuli, nihil ad omniũ ſalutẽ referri poteſt nulla totius corporis Reipublicæ cura ibi eſt, hoc ſolum vtile cuique eſt, quod alteri detrimẽtum adfert, ex alieno in commodo,

modo, suum quisque cõmodum & emolumentũ captat: sicut ex aduerso si circumspiciamus illas gentes ac nationes, quæ huiusmodi motibus & mutationibus nunquam se agi passæ, semper in vna atq; pristina religione constantissimè permanserunt, quanta sit imperij illorũ maiestas & amplitudo, quanta concordiæ, pacis, fidei, & iùstitiæ, omniumq́ue aliarum virtutum, quæ vel ad honestatem & dignitatem Reipub: vel ad charitatem & beneuolentiã mutuã cõseruandã pertinent, fama & opinio; fateamur necesse est, quod nulla ibi conspiratio, nulla confusio, nulla denique tam insignis malignitas reperiatur, quæ aut Reipub. gerendæ rationem perturbare aut in priuatis actionibus sanctissimum illud fidei commercium vagum aut fluctuans reddere possit. Non enim fieri potest vt in tanta animorũ atq; voluntatũ cõnexione, in tanto pietatis atque charitatis studio, hæc scelerum ac flagitiorum mõstra, apud eos, quibus vnam purã, ac sinceram fidẽ, semper sanctũ, augustum, ac religiosum visum est seruare, locum habeant, præsertim cum illa sit non modò factorum, sed etiã mentis ipsorũ norma firmissima. Verùm quia de huius falsæ & insidiosæ pacis lenociniis, prodiit in publicum anno superiori libellus sub titulo PAX non PAX, nõ inelegans sané & satis doctè conscriptus, idcircò diutiùs in his immorandũ esse non putaui.

Octauò * queritur, An sit MANIFESTA: Istũ cõsoe- 40
derationis articulũ adeó manifestum, vt non contineat aliquid per obscuritatem in captionem, nulla ratione dici posse, vel id ipsum argumẽto est, quod quædam in eo proponuntur apertè, quædã ve-

rò celantur & occultantur callidè & insidiosè. Proponuntur apertè ista, libertas admittendi quasuis sectas atq; religiones, & impunitas eius libertatis. Hæc enim duo pacis nomine in confœderatione eadem intelliguntur, vt iam demonstratum est: celantur autem & miro quodam verborum circuitu inuoluuntur non pauca, Catholicis & Ecclesiis illorum admodum perniciosa, vtpotè quibuscunq; locis, maximè verò in Ciuitatibus & oppidis Regiis synagogas construere, templa Catholica, in bonis suis patrimonialibus occupare atq; profanare, bona Ecclesiæ in propriòs vsus conuertere, & his similia, quæ inter alios magnũ illud lumen nationis nostræ, Cardinalis Hosius in suo examine istius articuli confœderationis latissimè prosequitur? Vltimo * quæritur, An
41 non priuato cõmodo, sed pro COMMVNI CIVIVM VTILITATE sit cõscripta? Tantum ab est, vt ea res communi omnium vtilitate introducta dici possit, vt etiam nõ solam vniuersæ Reipub; sed & singulis exitiosa sit, vt potè quæ hominibus viam ad inferos patefaciat? Et sanè, sicut nec gregi ouium salutare fuerit, si pastoribus & custodib⁹ remotis, lanienæ ferarum exponantur; ita neque Christianis conducibile esse potest, si libertas quiduis credendi, quæ sibi perniciem concilient sempiternam, illis concedatur. Cùm itaque ex his quę iam dicta sunt, manifestum sit, quòd hic articulus confœderationis ad formam iustarũ & legitimarum legum nullo modo accommodari queat, quòd videlicet in illo multa Deum lædunt, proximum & conscientiam offendunt, religionem Catholicam conuellunt, seditionibus viam aperiunt,

riunt, vnitatem & concordiã Regni ſcindunt, atq; adeò totam Reipub: formam immutant cõtineantur: idcircò nulla ratione apud nos pro lege haberi debet, vtpotè quæ vnanimi ordinum & ſtatuum conſenſu & approbatione, nunquam hactenus eſt lata & ſtabilita, neque ſalua Catholicorum conſcientia & iurib' Eccleſiæ ſtabiliri vllo vnquã tempore poteſt. Neque tamẽ ob id, vim aut iniuriã aliquã diuerſæ religionis homines á Catholicis expectare debent, cùm is ſit animus, ea voluntas omnium Catholicorũ aduerſus illos, vt malint potius eos, tanquam fratres & propinquos ab errore ad veritatis lucem reuocare quàm quicquã in eos grauius decernere. Ego ſanè hanc quæſtionem verbis Diui Auguſtini ſic cõcludo: *Concordate nobiſcum fratres, diligimus vos, hoc vobis volumus quod & nobis, Si propterea nos grauius odiſtis, quia errare vos & perire non permittimus, hoc Deo dicite, quem timemus, minantem malis paſtoribus & dicentem:* Quod *errauerat, non reuocaſtis: & quod perierat, non inquiſiuiſtis.*

QVÆSTIO IX.

De iure patronatus atq; corteſanis, & an aliquando patroni iure præſentandi priuari poſsint?

SVMMARIA.

1. *Iuris patronatus ſpiritualis definitio.*
2. *Ius patronatus Eccleſiaſticum propriè ſpirituale dici nõ poteſt, ſed ſpirituali annexum.*
3. *Pluralitatis patronorum in præſentatione quæ ratio habenda.*
4. *Epiſcopus ſine præſentatione patroni, an in beneficio aliquem inſtituere poſſit.*

 5. Patro-

5. *Patroni Clerici vel Laici intra quod tempus præsentare aliquem ad beneficium debeant.*
6. *Priuilegia fundatoribus Ecclesiarum, quæ competant.*
7. *Dispositio Concilii Tridentini de iure patronorum*
8. *Querela secularium de præsentatione Episcoporũ, quã sit iusta.*
9. *Templa & alia beneficia Ecclesiastica quatenus in patrimonio laicorum esse dicantur.*
10. *Ea, quæ in bonis nostris sunt, quando dominio nostro non subiiciantur.*
11. *Ius patronatus separatim vendi aut obligari non potest.*
12. *Summus Pontifex etiam sine præsentatione patronorũ, de Ecclesia patronata prouidere potest.*
13. *Cortesani in Curia Romana beneficia impetrantes, quomodo coërceantur.*
14. *Modus & ratio deuoluendæ collationis beneficij ad loci ordinarios.*
15. *Causæ iuris patronatus coram quo iudice tractari debeant.*

IVSpatronatus* Ecclesiasticum seu spirituale, dicitur 1.
potestas præsentãdi aliquem ad beneficium Ecclesiasticum vacans, secundùm Abbat: in rub: extr. de iure patronat. & Hostien: ibidem in summa. Dicitur autem hîc ius patronat⁹ spirituale, ad differentiã iuris patronatus temporalis, quod liberti patronis præstare tenentur teste Couar: prac: quæst: 10 cap: 26. Quinimò * 2.
neq; ius patronatus Ecclesiasticũ, de quo hîc dicitur, propriè est ius spirituale, sed annexum spirituali, per express: text: in cap: de iure 16. in verbis: *Cùm inconueniens sit vendi iuspatronatus, quod est spirituali connexum*, tit: de iure patron. gloss: in cap: *Literas*. 2. in verbo: *Spiritualibus* tit: de iuram. calum. Et ideò à Laicis quoq; possideri & præscribi potest; per express: text: in cap: 1. tit: de iure patronat. in 6 Felin. in cap:

cap: *Quanto.* tit: de iudiciis. Quod vsque adeò procedit, vt etiam transeat ad hæredes, tam sanguinis quàm extraneos, nō solùm masculos, sed & fœminas, per text: in cap. *Quoniam.* 3 in verb: *Hæredes.* extra de iure patron: & in cap: fin. de conceß: præbend. Quo tamen * casu, si plures ab vno ex
3. patronis relicti sint hæredes, vocem vnius duntaxat habebunt in præsentatione. Nam & alias, quādo plures sunt patroni, possunt inter se conuenire, vt alternis vicibus præsentent, cap: fin: Clement. de iure patronat. idq; hodie seruari praxis quotidiana docet. Quod si de eo conuenire non possint, & discordes in præsentando permaneant, tunc præferendus est præsentatus à maiori parte, si est idoneus, per expreß. text: in cap: *Quoniam* 3. in verbis: *Præsenti decreto statuimus, vt si fortè in plures partes fundatorum se vota diuiserint, ille præficiatur Ecclesiæ, qui maioribus iuuatur meritis, & plurimorum eligitur & approbatur assensu.* extra de iure patronat. Quamuis verò * regulariter 4.
Episcopus nō possit instituere aliquem in beneficio sine presentatione patroni, per expr: text: in cap: *Decernimus.* 16. qu. 7. ibidem.

Decernimus, vt quámdiu fundatores Ecclesiarum in hac vitæ superstites extiterint, pro eisdem locis curam permittantur habere sollicitam, atque rectores idoneos in iisdem Basilicis iidem ipsi offerant Episcopis ordinandos: Et inferius ibidem: *Quod si spretis eisdem fundatoribus rectores ibidem præsumpserit Episcopus ordinare, & ordinationem suam nouerit irritam esse, & ad verecundiā suam alios in eorū locū (quos iidem ipsi fundatores cōdignos elegerint) ordinari:* Sæpius tamen fieri id solet, vt certas ob causas etiam nō interueniente patronorum collatione, Episcopus teneatur proui-

prouidere Ecclesiæ de rectore eiusdem, maximè verò si patroni ob incuriam, vel ob dissensionẽ, aliamué ob causam tempus á Canonibus definitũ in præsentando omittant, cap: *Eam te.* 22 in verbis: *Illas autem Ecclesias de quarum patronatu controuersia fuerit, si intra sex menses postquàm vocauerint non fuerit controuersia terminata; licitum tibi sit de persona idonea ordinare*: tit: de iure patrõ.

5. Hoc verò * sex mensium tempus, solis tantum clericis concessum esse, Doctores iuris tradunt; laicis verò quatuor mensium tempus, ad præsentandum competere iura dictant. cap. *Quoniam.* in verbis: *Si autem hoc sine scandalo esse nequiuerit, ordinet antistes Ecclesiam, sicut melius eam secundum Deum viderit ordinandam. Et idipsum etiam faciat, si de iure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, intra quatuor menses non fuerit definitum*: tit: eod: de iure patron. Cui concordat alius itidem text: in cap: *Cùm propter.* 27. tit: eod. Vbi hoc specialiter in fauorem patronorũ cauetur, quod talis Episcopi prouisio seu ordinatio Ecclesiæ non debeat in posterum generare præiudiciũ patronis eiusdẽ. Ratio eius rei, quòd Episcopus negligentibus patronis vti iure suo Ecclesiam ordinare posit, hæc est, quòd patroni consequuntur ius patronatus non propria sua authoritate, sed ex gratia & permissione Ecclesiæ. Cùm enim matris loco sit, admodùm benignè cum filiis suis procedit, præsertim circa huiusmodi fundationes Ecclesiarum, seu aliorum beneficiorum. Nam fundatoribus eorumque hæredibus facultatem præsentandi ad easdem Ecclesias atque beneficia, gratas ipsis personas, Ecclesiœ tamen Dei imprimis vtiles & idoneas clementer indulge-

dulgere solet; prout id: di: cap: Quoniam. & cap: *Nobis.* 21. tit: de iure patron: probatur. Et clarius Trident: Concilium de his disponit, in verbis: *Nemo etiam cuiusuis dignitatis Ecclesiasticæ vel secularis, quacunque ratione, nisi Ecclesiam, beneficium, aut capellam de nouo fundauerit & construxerit, seu iam erectam, quæ tamen sine sufficienti dote fuerit, de suis proprijs & patrimonialibus bonis competenter dotauerit, ius patronatus impetrare, aut obtinere possit, aut debeat. In casu autem fundationis aut dotationis huiusmodi, institutio Episcopo & non alteri inferiori reseruetur:* Seff: 14. cap: 12. Quemadmodum * & alia huiusmodi, fundatoribus pietatis ipsorũ causa ex ordinatione Ecclesiæ debentur priuilegia. Et in primis honor ꝓcessionis vt nimirũ alios præcedere possit, fũdatori seruẽtur: itẽ, si ad in opiã vergat, ex prouentibꝰ Ecclesſ: illi succuritur: d. cap:
6.

Nobis. ibi *Pro fundatione quoque Ecclesiæ honor processionis fundatori seruatur. & si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi modestè succuritur, sicut in sacris Canonibus est institutum:* extra de iure patron Canon autem cuius hic fit mentio, fuit Concilii Toletani, & in cap: *Quicunque.* 30: proponitur his verbis: *Quicunque fidelium deuotione propria de facultatibus suis Ecclesiæ aliquid contulerint, si forte ipsi, aut filij eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Ecclesia suffragium vitæ pro temporis vsu percipiant.* 16. qu: 7. Vnde satis liquidò constat, quod cũ ipsi fundatores, Ecclesiasticas facultates dispẽsandi ꝓ suo arbitrio nõ habeant facultatem, multominꝰ Ecclesias ipsas, quibuslibet ad regendũ cõmittere, vel aliis aufere possunt. Licèt enim habeant ius prouidendi, & consulendi, & sacerdotem inueniendi non tamen habent ius vendendi, vel donandi, vel vten-

X

vel vtendi tanquam propriis bonis prout id ex Canonibus dicti Concilij Toleta: in cap: *Filiis* 31. traditur his verbis: *Ipsis tamen hæredibus in eisdem rebus (puta Ecclesiæ ab illis donatis) non liceat quasi iuris proprij potestatem præfere, non rapinam, non fraudem ingerere, nec violentiam quamcunq; præsumere: sed hoc solùm in salutarem sollicitudinem adhibere; quod aut nullam noxam operatio nocens attingat, aut multam, vel aliquam partem salutaris mercedis assumat. Si quis vero deinceps hæc monita temerare præsumpserit, & malè rapta cum confusione restituet, & excumunicationis annuæ sententiam sustinebit.*

7. 16 qu: 7 Quib⁹ adstipulatur * etiã dispositio Cõcilij Tridentini, cuius verba, etiã si prolixiora sint: ob singularẽ tamen, quam in se continent elegantiam & diuinam quandã grauitatem, hic referẽda esse duxi. *Sicuti,* inquit sancta Synodus *legitima patronorũ iura tollere, piasq; fidelium voluntates in eorum institutione violare æquum non est: sic etiam, vt hoc colore beneficia Ecclesiastica in seruitutẽ, quod á multis impudenter fit, redigatur, non est permittendum.* Et paulò post: *Patroni beneficiorũ cuiuscunque ordinis & dignitatis, etiamsi communitates, vniuersitates, collegia quæcunque clericorum vel laicorum existant, in perceptione fructuum, prouentuum, obuentionum quorumcunque beneficiorũ, etiamsi verè de iure patronatus ipsorum ex fundatione & dotatione essent; nullatenus, nullauè causa, vel occasione se ingerent; sed illos liberè Rectori, seu beneficiato, nõ obstante quacunq; consuetudine etiã distribuendos dimittant. Nec dictum ius patronatus, aut alio quocunq; titulo, in alios contra Canonicas sanctiones transferre præsumant; si secùs fecerint, excommunicationis & interdicti pœnis subijciantur, & dicto iure patronatus ipso iure priuati existant.* Sessione 25. cap. 9.

8. Ac

8. Ac proinde * cùm his sacrorũ Cõciliorũ sanctionibus nihil sit euidentius, quis dissimulare potest, indignum omninò esse, quòd à secularibus quibusdam, tàm in Comitiis publicè, quàm & alibi priuatim, eo nomine in clerum tot passim exaggerẽtur querimoniæ, ac si ab Episcopis, aliisuè personis Ecclesiasticis, iure suo circa dispositionẽ & ordinationem Ecclesiarum priuentur: cùm multò æquior, magisque veritati consona, hac in parte sit status Ecclesiastici querela, quod nimirum à talibus patronis Ecclesię desolentur; quòd sepulchra piorum Catholicorum violẽtur; quod plebs sine sacramẽtis & cultu diuino viuat, & instar pecudũ moriatur; quod thesauri Ecclesiæ & ornamenta distrahantur, & in vsus prophanos conuertantur; quod fundi denique & census Ecclesiis adscripti adimantur. Longum certè nimisque tædiosum esset commemorare singula, quę partim contaminata hęreticorum vsu, partim deserta, ob expulsos sacerdotes Catholicos templa Deo sacra in hoc Regno reperiantur. At fortè * nasutuli quidã 9.
tantã iniuriam, tantamuè impietatem hac ratione excusare volent, quod suę quisq; rei moderator & arbiter esse debeat, ita vt liberam administrationem & alienationem rerum suarum ingenuo homini denegare, summę sit iniquitatis, l. *Nõ vsq;* 2. ff. si quis á parent. manumiss. sit. Cùm verò Ecclesię, & alia huiusmodi beneficia Ecclesiastica, in bonis patrimonialibus laicorum consistant, si in iis vti iure suo, eaque pro arbitrio suo ordinare prohibeantur, quis iustam eos habere conquerẽdi causam negabit? Sanè Gordius iste nodus, à quouis mediocriter etiam in iure versato fa-

to facilè diſſolui poteſt. Illæ etenim res, propriè & verè in patrimonio noſtro eſſe dicuntur, quæ ſcilicet dominio noſtro ſubiici poſſunt, vt ſunt res prophanæ, quarum adminiſtratio nemini denegari debet, per iura ſupra allegata: at quæ Dominio noſtro ſubeſſe non poſſunt, vt ſunt res ſacræ & ſpirituales, aut ſpiritualibus annexæ, quale eſt ius patronatus, vt ſupra dictũ fuit, eæ quanquam in bonis noſtris ſunt, in patrimonio tamen noſtro eſſe nequaquam cenſeri debent; cùm Diuini iuris ſint, & in nullius bonis eſſe dicantur, l. 1. ff. de rerum diuiſ. Cùm & alias * multa ta-
10 lia in bonis noſtris habeamus, quibus liberè pro arbitrio noſtro vti non poſſumus. Exempli gratia, flumina publica etiamſi intra terminos patrimonii noſtri contineantur, non tamen pro arbitrio noſtro illis vti poſſumus. Nemo enim flumen publicum, præſertim nauigabile, alio diuertere aut impedire poteſt: quod item de via publica, & aliis publicis locis dicendum eſt, tit: ff. nè quid in flumine publ. item ſub tit: de flumin. de quo etiam Statuta atque Conſtitutiones Regni clarè admodum diſponunt. Ac proinde, quando quidem huiuſmodi fundationes ſeu dotationes Eccleſiarum, aliorumuè beneficiorum, in bonis noſtris eſſe deſierunt, poſteaquam ſemel Deo dicatæ atq; Eccleſiæ applicatæ, amplius in prophanos vſus conuerti non poſſunt; nulla profectò ratio eſt, cur eas patroni, tanquam proprias & patrimoniales vendicare ſibi, debeant? Vnde conſequens eſt,
* quòd nemo Eccleſiam, aut 11
ius patronatus alicui vendere aut obligare poteſt, cùm illa ſint iuris diuini & ſpiritualis, vt ſæpius dictũ fuit; ſed trã-

ſeunt

ſcunt hæc cum vniuerſitate dominii, niſi venditor ea ſibi ſpecialiter excipiat. cap: ex literis 7. extra de iure patron. alioquin comparans vel emens ius patronatus ſeorſinè, non cum vniuerſitate bonorum, eo priuari debet, per text: in cap: *Quia Clerici. 6.* tit: eodem de iure patron: Maio-
12 rem * proculdubio iſti iuris patronatus aſſertores occaſionem conquerendi haberent, ſi etiam hodie ſine præſentatione patronorum, nulloué impedimento tali, ob quod patronus à præſentando remoueri debeat interueniente, ſummus Pontifex ex plenitudine poteſtatis ſuæ, de Eccleſia patronata prouideat, quod illi de iure competere, dum modò mentionem faciat iuris patronatus laici. Paſſim D D. iuris teſtantur, vt eſt gloſ: in cap: *Per literas*: in verbo, *Apoſtolicū*, Clement: de prebend: & notat Abb: in cap: *Quoniam.* facit gloſſ. & ibi Abb: in cap. *Cùm dilectus.* tit: de iure patron. Et certè * ſuperioribus temporibus, 13.
vſque ad Sigiſmundi primi Regis imperium, tantùm is mos in Curia Rom: impetrādi beneficia tam iuris patronatus laicorum, quàm ſpiritualium inoleuerat, vt etiam legibus ſeueriſsimis á Regibus Alberto & Alexandro eo nomine promulgatis, vix, imò nè vix quidem prohiberi id potuerit, prout videre eſt in ſtatutis Regni, ſub verbo, *Ius patronatus*: donec tandem ſummo ſtudio & labore Sigiſmundi primi Regis id effectum eſt, quod ex præſcripto indulti, à ſancta ſede Apoſtolica, ſummoque Pontifice Clemente ſeptimo impetrari, nullus poſt hac Corteſanus, quod idem eſt in Curia Romana commorans, huiuſmodi beneficia, quæ iuris patronatus fuerint Regii, aut

X 3 laicorum,

laicorum, vel in mensibus, ab eadem sancta sede Apostolica Ecclesiasticis personis gratiosè concessis impetrare præsumat; idq; postmodum statuto eiusdem Regis, Cracoviæ, Anno 1540. lato, confirmatum fuit; quo, in huiusmodi Cortesanos, siue vt clarius dicam, beneficia in Curia Rom: contra præscriptũ indulti superius recensiti impetrantes, grauissimæ pœnæ statuuntur, vt videre est sub tit: Cortesani. Non tamen existimare * quispiam debet,
15 hoc iure siue statuto sacrosanctaś Concilorum sanctiõnes, contra negligentes, aut alio quouis modò inhabiles patronos promulgatas, quarum supra mentio facta est, sublatas atque abolitas esse: quinimò de his, ita hodie disponitur, quod nimirum, si patronus intra spacium quatuor mensium præsentare ad beneficium vacans negligat, eo casu, pro illa tantùm vice ius collationis illius beneficij competit loci ordinario seu Episcopo, tanquã verò & legitimo rerum Deo dicatarum in sua Diocæsi patrono: si verò etiam Episcopus officio suo hac in parte non respondeat, atque intra quadrimestre præsentare aliquẽ intermittat; tunc ad Metropolitanum pro illa itidem vice deuoluitur collatio; eo verò intra hoc idem tempus non conferente, ad summum Pontificem recursus fieri debet. Qua in re nulla fit patronis iniuria, si quidem ipsi sua culpa hoc beneficio collationis sese priuant, quin imò hac ratione, quando ordinarii Ecclesias vacantes conferunt personis idoneis, piis præ decessorum fundationibus, quæ á patronis negligebantur satis fieri res ipsa testatur. Atque hæc * de iure patronatus ad 16
præsens dicta sufficiant; hoc

vno

vno addito, quod causæ iuris patronatus coram Iudice Ecclesiastico tractandæ sint, eo quod naturam sequantur spiritualitatis: cap: *Quanto*. & ibi Felin. tit: de iudiciis. Mixtum enim sequitur naturam simplicis dignioris, vt notat Geil lib: 1. obser: 38. num: 6. Quod etiam probat statutum Sigismundi primi, Cracouiæ 1543. promulgatum, vbi inter alias causas, quas Iudices spirituales cognoscere debēt, causæ quoque iuris patronatus Plebanatuum, Altarium, Præbendarum, & aliorum sacerdotiorum, ad iudicium spirituale pertinere, dignoscuntur,

QVÆSTIO X.

De præscriptionibus, & an res, seu bona Ecclesiæ præscriptione acquiri possint?

SVMMARIA.

1. *Regulariter omnes res præscribi possunt.*
2. *Præscriptione acquirūtur ea, quæ possidentur.*
3. *Laici res sacras spirituales & spiritualibus annexas præscribere non possunt.*
4. *Res, quæ in commercio sunt hominum, præscriptione acquiruntur.*
5. *Præscriptione quadraginta annorum, res seu bona temporalia Ecclesiæ acquiri posūt.*
6. *Romana* Ecclesia *sola centum annorum præscriptione gaudet.*
7. *Ad præscriptionem inducendam requiritur primum possessio continua & non interrupta.*
8. *Iustus titulus ad præscriptionem necessarius est.*
9. *Bona fides in præscriptione*

ad esse

ad esse debet.

10. *Res, ut sint præscriptibiles ad præscriptionem longissimi temporis requiritur.*

11. *Præscriptionis Ecclesiastico ordini obiectio, an sit iuri consentanea.*

12. *Alienatio bonorum Ecclesiæ, quando fieri possit.*

13. *Præscriptio contra priuatas personas de prouentibus Ecclesiasticis, an currere debeat.*

14. *Conclusio operis, & ipsius authoris de suscepto labore declaratio.*

1. REgulariter * omnis res, omne ius, & omnis actio præscribi potest: cap: *Ad aures* 6. text: de præscript: & l. *Sicut in rem.* cod: de pręscrip. 30. vel 40. annorum. Vt enim litium esset aliquis finis, præscriptionem institutam esse, Iurisconsultus in l. fin: ff. pro suo, testatur: & pro inde non iniurius videtur esse is, qui rem legitima præscriptionẽ acquirit: quia ille, qui patitur rem præscribi, videtur consentire & alienare: l. alienationis: 28. ff. de verbor: significat. Hoc * tamen ita intelligi debet, si ea quæ præscriptione acquiruntur, ab acquirẽte possideri de iure possint, d. cap. *Ad aures:* alioquin quæ possideri non possunt, per consequens nec præscribi, cap: *Causam extr:* de præscript. Possideri autem non possunt ea, quæ in commercio hominum non sunt, quæuè dominio alicuius subiici non possunt, vt sunt res sacræ & Deo dicatæ § nullus. Instit: de rerum diuisione. Et ideò * laici cuiuscunque status & conditionis, huiusmodi res sacras & alia spiritualia, vel spiritualib⁹ annexa, puta Ecclesias, loca religiosa, ius decimarum, & his similia, sicuti neque possidere, ita neque præscribere possunt, etsi

2.

3.

amsi mille anni transierint, secund: Ioan: Andr: in cap: 2. de præbend: li: 6. & gloss: in l. 2. verbo *Ancillã*, Codi: de ingen: manumiss. Præscriptiones enim eó potissimum respectu inductæ sunt, vt aliorum iura & dominia, quæ in rebus habentur, beneficio præscriptionis acquirantur, & in præscribentem transferantur: nullum veró ius aut dominium in huiusmodi rebus sacris & spiritualib⁹ quisquam habere potest, vt iam dictum est. Quod praxis etiam Curiæ Regalis decreto Regio, inter Plebanum Zarnouicen: & Plázá feria secunda post octauas sacratissimi Corporis Christi 1598. lato,
4. comprobauit. Secus est * in iis rebus, quæ sunt in commercio hominum, & alias per traditionem, aut alio quopiam modo dominio nostro subiici possunt, quæ licet præscribi principaliter prohibeantur: eas tamen ex præscripto iuris, quadragenaria præscriptione, quæ (vt in l. Omnes 6. Cod: de præscript: 30. vel 40. annorum habetur) omne ius priuatim vel publicum, in quacunque causa, vel quacunque persona tollit, (& in iure Canonica appelletur) perimi Doctores iuris tradũt. Qua quidem * præscriptione
quadragenaria, etiam res seu 5.
bona Ecclesiæ, præsertim tẽporalia, vt fundi, syluæ, prædia vrbana & rustica, aliæque res Ecclesiasticæ, quæ ex certis causis etiam alienari possunt, acquiruntur. Id enim tàm iure Ciuili, in auth: quas actiones, Cod: de sacros: Ecclesiis, quam Canonico in cap: *De quarta*. cap. *Ad aures*. & cap: *Illud*: 8. cuius hæc sunt verba: *Illud autem te scire volumus & tenere, quod aduersus Ecclesias minorem præscriptionem, quàm quadraginta annorum Rom: Ecclesia non admittit, licet quidã*

Canones comprobant tricennalem: & Ecclesia se potest aduersus Ecclesiam quadragenaria temporis præscriptione tueri de re illa, quam inconcussè quadraginta annis noscitur possedisse, extr: de præscr: 6. disponitur. Sola tamen * Romana Ecclesia gaudet speciali priuilegio centū nimirū annorū præscriptione, cap: *Vobis.* 14. extra de præscript: itē cap: *Nemo.* 16. qu: 3. & ego notaui obser: 76. nū: 6. pract: obser: Cent: 1. Verùmenimuero sciendum est, quòd ad præscriptionem inducendā, cùm in aliis tùm vel maximè in Ecclesiæ bonis, non sufficiant sola temporum interualla, (quemadmodum sibi quidam persuadent) sed necessaria sit bona fides, & alia iuris requisita. Primùm * enim 7. omnium requiritur possessio, & illa quidem continua, cùm sine possessione præscriptio non procedat: cap: *Sine possessione.* 3. de reg: iur: in 6. Et quidem talis continua possessio esse debet, quæ nè momento quidem interrupta sit, alioquin illa siue Ciuiliter, siue naturaliter interrupta, etiam præscriptio rumpetur, l. naturaliter ff. de vsu cap. Accedit etiam illud, vt non sit per vim occupata huiusmodi possessio, sed tradita á verò rei illius domino. Nam ad præscriptionem bona fides necessaria est vt inferius dicetur, quæ adesse nō potest, vbi traditio non intercessit, gloss: in l. Celsus 27. ff. de vsu cap. Secūdò * ad præscriptionū requiritur iust' titulus, cap: *Si diligenti*, extra de præscript: qui quamuis in iure pluribus modis accipiatur, vt est gloss: in l. Non est, in verbo Titulus. Ced: fam: erciss: Hoc tamen loco, pro iusta causa possessionis, vel pro eo, per quod indicatur aliqua possidendi legittima causa sufficiens ad dominium 8.

acqui,

acquirendum accipi debet, cuiusmodi est titulus pro dote, pro hærede, & similes, qui in l. possideri. 3 §. genera. 21. ff. de acquiren: & ammitt: possess. & Instit: de rerum diuis. enumerãtur. Tertiò * re-
9. quiritur bona fides, l. vnica, Cod: de vsu cap. transferen. id est, sincera illæsaque conscientia, excusans vnũ quemque de ignorantia rei alienæ, cap. *Si virgo*: caus: 34. qu: 1. vbi expressè ita traditur *Tamdiu quisq; bonæ fidei possessor rectissimè dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum: cùm verò scierit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc malæ fidei possessor probibebitur, tunc iustè iniustus vocabitur.* Quæquidem bona fides, non tantum ab initio Possessiones, sed etiam omni tempore vsq; ad completam præscriptionẽ semper adesse debet: alioquin si quocunque tempore superueniat mala fides id est, scientia vel notitia rei alienæ, ante præscriptionem adimpletã, interrumpitur præscriptio, idq; tã in Ciuili, quàm & in Canonica, puta 40. annorum præscriptione procedit, cap: fin. extr: de præscrip. his verbis *Quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est, Synodali iudicio definimus, vt nulla valeat absq; bona fide præscriptio tam Canonica, quàm Ciuilis. Cùm generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum, quæ absq; mortali peccato non potest obseruari. Vnde oportet, vt qui præscribit, in nulla tẽporis parte rei habeat conscientiam alienæ.* Ex quibus manifestò apparet, quod iura Canonica in hac parte corrigant iura Ciuilia, quæ permittunt præscriptionẽ longissimi tẽporis, etiã cũ mala fide, l. Cùm notissimi. Cod: de præscript: 30 annorũ. Quartò requiritur * ad præscriptionem, vt res siue bona sint 10
eius naturæ, quæ præscriptione acquiri possunt. Res enim

quæ non sunt in commercio hominum, vt sunt res furtiuę, vi ablatæ, res sacræ, publicæ item quæ á legibus alienari prohibentur, vt sunt res pupilli, furiosi, res dotales, res Ecclesiasticæ, nulla ratione, præscribi possunt, secundum Gloss: supra rubr: ff de diuers. & tempor: præscript. Sānè* si
11 am isti qui præscriptionem, nescio qualem Ecclesiastico ordini abiiciunt, res vel bona Ecclesiastica, secundùm hæc omnia requisita iurisà se possideri ostenderēt, iustam procul dubio de beneficio præscriptionis sibi denegato, causam conquerendi haberent: at cùm de facto potiùs, quàm iure res vel bona Ecclesiæ occupantes, ea longissimi temporis spatio interueniente, tāquam propria sibi vendicare contendunt, videant quo iure, quauè iustitia nixi id faci-
12 ant? Cùm enim * bona siue res Ecclesiæ, aliter præter quam in euidentem Ecclesiæ vtilitatem, idq; interuenientibus certis quibusdam solēnitatibus, quas in Cent: 2. obser. pract. breui si per ociū licuerit, in lucem proditura obser: 38. nū: 10. persequor, alienari non possint: frustra quis alium modum acquirendorum eorumdem bonorum vsurpare sibi debeat. Ac proinde etiamsi quis emptionis, donationis, permutationis, vel alio simili titulo, citra tamen solennitatum, in alienādis bonis Ecclesiæ obseruantiam, eadem bona longissimo tempore possideat; nequaquam tamen ea præscribere potest, vt poté quòd alienatio huiusmodi sine consensu superiorum quorum interest, puta summi Pontificis, Episcopi, & Capituli; ipso iure sit nulla; & contra prohibitionem legis facta; prout de his fusiùs dict: obser: 38. traditum est. Quo etiam respexi.

ſpexiſſe uidetur, Conſtitutio illa Anni 1588. in fælici coronatione moderni Regis, de alienationibus bonorum Eccleſiæ promulgata. Et iure id quidem: nam cùm religio ipſa Catholica ſit perpetua atque æuiterna, conſequens eſt, quod etiam adnexa eidē, putá bōa & res Eccleſiæ, perpetuitatis iure gaudere debent. Cùm alioquin ex præſcripto iuris noſtri; quibuſcunque perſonis, etiam contra ipſum Regem, bona nullo iure recepta, nulla obſtante præſcriptione, repetendi ius ſit; prout dicta Conſti-
13 tutione 1588. de his latius diſponitur. At dicet* fortè aliquis? Sit ita; quod contra Eccleſiam non currat pręſcriptio, at contra perſonas priuatas, putá Eccleſiaſticas vel ſimiles: quæ ſiue pro decimis, ſiue pro cenſibus, ſiue pro aliis quibuſlibet iniuriis iure agere tantò temporis interuallo ceſſant, cur hoc beneficium præſcriptionis ſecularibus denegari debeat? Fateor equidem: ſi de huiuſmodi rebus, eadē apud nos, què apud alias nationes Chriſti nomen profeſſas, iuris dicendi iuſtitiæque exercendæ ratio conſtaret, ſaltem quo ad forum exterius, vtcunque id concedi poſſe; at cùm ex more & conſuetudine iſtius Regni, etiam pauperculo cuiuis ſacerdoti, imò egenis quoque & é mendicata ſtipe in hoſpitali viuentibus, pro exigua annui cenſus pecuniola, putá duodecem vel viginti groſſorum, primúm in iudicio terreſtri, poſtmodum in iudiciis Tribunalibus, idque ſine expenſarum refuſione, ius ſuum perſequi neceſſum ſit, quæ æquitas, quæué iuſtitia erit, talia ſibi vendicare titulo præſcriptionis, maximè verò quod in exigendis huiuſmodi rebus, non tàm

negligentia petentium, quàm difficultas & tarditas soluentium culpanda sit. Sæpius enim videmus, misellos istos, iam monere, iam rogare, iam obsecrare, vt de retentis decimis vel censibus iis satis fiat; at cùm satisfactio, nunc promittitur, nunc eluditur, & de die in diem, de anno in annum differtur: quid amplius expectare debeant, cùm non vident, tùm demùm non sine magnis sumptibus & fastidio, simul & semel iure id repetere coguntur, quod bonis modis obtinere non pos-
14 sunt. His itaque tot ac tantis rationibus, satis superque (nisi me omnia fallunt) demonstratum esse puto, quæ iurium atque immunitatum Ecclesiastica status, sit æquitas & iustitia. Vt verò omnis planè ex omnium animis in Ecclesiasticum ordinem maleuolentia (quæ mea quidem sententia, huiusmodi quæstionum fons est & origo) eximatur, præter alias consilij mei rationes, ea vel potissima fuit, quæ me non inuitarit solum, sed etiam coegerit, vt quantum vacui temporis ab occupationib' Aulicis haberem, succissiuis planè horis, eam iustissimam æquissimamq; Ecclesiastici ordinis causam, tractandam mihi assumerem. Qua in re, si quid profeci, aut præstiti, aliorum sit iudicium. Mihi sat erit, vt hic qualicunque meus labor; ad De gloriam, & Ecclesiastici status vtilitatem atque defensionem susceptus, sit meæ erga sanctam sedem Apostolicam, & religionē Catholicam, perpetuæ obseruātiæ monumentum.

LAVS DEO.

PRZEMOWA

TEGOZ AVTORA DO STANOW KO-ronnych, imieniem wszytkiego Duchowienstwá, ná Compolicyę w Wárszáwie Roku Pánskiego M. DC. VII. przypadaiącę, spisana y nágotowána.

DVchowienstwo wßytko / náßy Mościwy PP. y Bráćia / ktore ná ten Akt z Seymu przyßłego Wárßáwskiego náznáczony / nas posłáło: Mátkę nas wßytkich społną Kośćioł powßechny Chrześciáński / bárzo schorzáłą / okáleczoną / y śmiertelnemi ránámi boleiącą / stawia przed oczy Wáßmośćiow / ktorzyśćie sie tu ziácháli / będąc tákże posłáni od drugiey Bráći domá pozostáłey / dla zlecenia y porátowánia á opátrzenia zdrowia iey. Zá co niechay Pánu Bogu będźie cześć y chwałá wiekuista. Ale áby sie tym snádnieyßy rátunek y lekárstwo iey znaleść mogło / wprzod trzebá poznáć chorobę / y te rány / kiedy / iáko / y od kogo zádáne iey są. Krotce mowiąc / pięć rán bárzo ßkodliwych ná członkách swych odniosłá y odnosi mátká náßá Kośćioł Kátholicki / ktore

nie tylko zagoić sie iey nie mogą/ále im dáley tym bárziey sie odnawiáią.

Zrániona iest naprzod sroga y okrutna rána w głowe swą od Confederácyey: iáka to iest rána/ y co zá chorobe z niey ćierpi Kośćioł Boży/ mowić o tym wiele nie potrzebá/ skutek to sam pokázuie. Bo iáko skoro ná świ.t sie vkazała (á vkázáłá sie Sub Interregno, ná ten czás kiedy Páná zobcych kráiow obierano) zárázem miásto pokoiu ktory miał z niey płynąć/ wielki niepokoy tam in politicis, quám spiritualibus záwział sie w Koronie/ ktorego skutkow y teraz oto świeżo doználiśmy/ á day Boże ábyśmy wiecey nie doznawáli. Chcą tego po nas ludźie rozney religiey/ ábyśmy tey nowey Confederácyey iáko práwu podlegáli: á nie baczą tego/ że práwá żadne v nas stánowione być nie mogą bez pozwolenia stanow wszytkich Koronnych/ w czym sie też bez wszelákie° wątpienia zámyka stan duchowny. Ták iáko Státut Zygmuntá pierwszego w Piotrkowie/ Roku 1538. postánowiony obmawia temi słowy: Constitutiones nouas non nisi Consiliariorum & Nunciorum Terrestrium consensu, secundum Statutum Alexandri Regis faciemus, &c. A támiłá Confederácya/ iáko sie wyższey wspomniáło/ nie swego czásu/ mimo wolą y pozwolenie nie tylko wszy-

tkiego duchowieństwá/ále wielu zacnych y przednych ludzi ſtanu Rycerſkie°: tudzież cáłych Woiewodztw niektorych/ iáko Płockiego/ Mázowieckiego/ y Ráwſkiego/ y innich: oczym świádczą proteſtácye do Akt roznych podáne/ ieſt vknowana. przećiwko ktorey nie zaniedbali y ći/ ktorzy byli poſłáni do Francyey po nowego Krolá/ támże zárázem przy oddawániu Elekcyey y odbieraniu przyśiegi proteſtowáć śie. Wiec przy Koronácyey znowu wſzytko Duchowieńſtwo/ y z nimi wiele Senatorow świeckich ſolenniter śie proteſtowáło. Czego wſzytkiego bedzieli potrzebá/ gotowiſmy authentice dowieść. A wiec to zgodá/ wiec to práwo/ gdźie ták wiele proteſtáciy záſzło: niechay śie przypátrzą dobrze/ ieſtliże tákowym kſztałtem/ ábo tákowym porządkiem práwá one dawne y ſpiſki przodkow náſzych miłych ſtánowione były. Nie dáleko chodząc/ mimo innych wiele ſpiſkow y Confederáciy (ktore iáko śie to z metryk Rzeczypoſpolitey pokázuie/ nie miał wkáżdym z oſobná Woiewodztwie bywáły) one generálna Confederácya w Korczynie Roku 1438. die 8. Martij vczyniona weźmićie W. M. przed śie/ obaczyćie tám W. M. dáleko inſzy rząd okolo ſtánowienia praw y ſwobod ſumnienia śie dotykáiących. Nowi tám naprzod tá

 Confe-

Confederácya: Nos Principes spirituales & seculares. A tu obáczćie W. M. iesliże w tey nowey Confederácyey ktora nánas wloka/ iest wzmiánká iáka o Duchownych: Abo iesli iest/ tedy tylko dicis causa duchowni są miánowani. Mowi potym dáley: Barones & Comites, Principes. Milites, Nobilitas, Ciuitates, totaque communitas Regni Poloniæ. singulariter singuli, & vniuersaliter vniuersi, eodem animo, eadem voluntate, scientia & assensu,& rati habitatione. Pátrzćie iáka tu zgodá/ iáka iedność/ iákie wszytkich stanow zezwolenie? coż dáley mowi? Quicunque hæreticales errores fauere vel promouere vellent, in eorum destructionem consurgere volumus. Y dáley ieszże: nec pro eis loqui volumus aliquod verbum sed punire permittimus. Nie wspomináiąc tu Státutow Jágielonowych w Wieluniu Anno Domini. 1424. Zygmuntowego w Toruniu Anno. 1520. y w Krákowie Anno. 1525. vczynionych. Tákże innych Ediktow/ Dekretow/ y Mándatow od Krolow/ Zygmuntá y Augustá/ do Stárostow/ y innych vrzędow wydánych/ áby praua dogmata, á miánowićie Picardorũ, Boemorum, Anabaptistarũ, Sacramentariorũ, Luteranorũ, & aliorum Hæreticorum bronili/ y rośiewáć nie dopusczáli. A iákoż dla miłego Bogá te práwá gruntowne/ te Státuty poważne/ te Confederácye pierwsze y świątobliwe náplácu swym zostáć śię będą mogły/

iesliże

ieśliże tá nowa y tumultuarie vknowána Confederá-
cya ex diametro práwie ták poważnym y mocno vgrun-
towánym práwom przećiwna / mieysce mieć ma? coż
iuż bedźie po práwách / nie tylko duchownym osobom
służących / ále y świeckim: co po przywileiách / co po
Statutách / kiedy wßytko to studia & opiniões priuatorũ
zepsowáć y podnośić pro arbitrio suo bedą mogły? Wiec
pátrzćie W.M. co tu dáley za tym idźie. Vdawáią to
diuersæ religionis ludźie / y pieknym płaßczykiẽ przykry-
wáią / że idźie o pokoy pospolity. My záiste niewiemy
co to zá pokoy / kiedy ná wiáre powßechną / ná osoby
duchowne / ná sługi Boże / ná Kośćioł iego nástepuią /
y wniwecz práwie obroćić go chcą: á żeby to prawdá
byłá / przyznáć nam to káżdy muśi / że naprzod tá
Confederácya to ma w sobie / żeby káżdemu iákieykol-
wiek condicyey człowiekowi / wolno było wierzyć / na-
bożeństwá záżywáć w máietnośći swey podług vpo-
dobánia swe°. Záczym rzecz pewna / że prostemu czło-
wiekowi / á naybárziey vbogim poddánym / iuż be-
dźie záwárta drogá do prawdźiwey chwały Bożey. A
iáko sie iuż teraz znayduie te° wiele / że pan swym pod-
dánym nie dopuśći w inßym Kośćiele bywáć / iedno
w swym zborze. Atoż widźićie W.M. że tá Confede-
racya vbogich ludkow duße / krwią niewinną Páná y

Zbáwiciela naszego odkupione / ná mieśne (iáko po- spolicie mowią) iátki wydáneby od nas być musiały: czego nas vchoway Pánie Boże. Druga / zá takową Confederácyą / ázazby fundácye / errekcye / y insze ná- dánia ludzi pobożnych vstać nie musiáły ? Azazby Kośćioły Kátholickie / Szpitale / klasztory / zá tákowym práwem wnet nie były sprofánowáne / y ná brzydkie Panu Bogu nabożeństwá obrocone ? A co wietsza / á iáko my to Duchowny / bá y wszyscy Kátholicy / ktorzy iedney głowie naywyższemu Papieżowi podle- gamy / y ieden powszechny Kośćioł Chrześćiáński Rzymski wyznawamy / te Confederácyą zá práwo przyimowáć możemy ? Azaz niewiemy że ieden tylko iest pan / iedná wiárá / ieden krzest / iedná práwdá y co nam Apostoł ś. roskázuie / abysmy sie strzegli offensiones & offendicula præter doctrinam quam didi- cimus. A tá Confederácya nic inszego nie ma w sobie / iedno żebym ia katholik to trzymał o wierze Luter- skiey / Nowochrzeńskiey / y inszych że iáko wiárá moiá iest prawdziwa / ták y iego: y iáko ia w swey wierze moge być zbáwion / ták y on w swey. A nie tylko ábym ia ták rozumiał: ále żebym go y bronił w iego opiniey. Co iáko bydź może / niechay to sądzi káżdy báczny / In- szać iest rzecz tych rzeczy przebaczywáć / ácz y to żáłosna

ále

ále propter bonũ pacisá to y w tym ſie ludźiom dogádzać muśi: á inßa ſpiſowáć ſie y obowiezowáć ná pomagánie y obrone tákich rzeczy/iákowa ieſt táConfederácya. Bo to expreſſe ma w ſobie/ eos defendemus & tuebimur. Doſyć złego/pánie miły Ewángeliku/ że ia ćiebie ćierpie/znoßę kumam ſie ztobą/ żadneyći przykrośći nie wyrządzam: á ießcze ćie mam bronić/zá twą krzywdę ſie záſtáwiáć. á ty mnie Kośćioły pſuieß/ Klaßtory obalaß/ dobrá kośćielne ßárpaß/ á ná ſwoy pożytek własny obracaß: wielkąby to byłá á nieſłychána niesprawiedliwość/czego vchowa nas Pan Bog z miłośierdźia ſwego świętego/ y ći ták ſławni potomkowie onych zacnych przodkow Polſkich: ktorzy zá kátholicką wiárę meżnie ſie zaſtawiali/ nigdy tego nie dopußczą. W czym áby ich Pan Bog mądrośćią ſwą pośilać raczył/ my niegodni kápłani do iego ś. miłośći w gorących modlitwách náßych vćiekáć ſie będźiemy.

Idźmyß do drugiey rány tey Mátki náßey miłey. Zrániona ieſt y práwie okáleczona gwałtem czáſow przeßłych w ręke práwą/ ktorą iey Pan Bog wßechmogący ná poſtrách złym á nieposłußnym ſynom/ mieczem onym duchownym/ to ieſt iurisdictione Eccleſiaſtica vzbroił. Tá nie tylko iuż ieſt zwątlona: ále práwie obálona/ y z gruntu podnieśiona. Co ieśliż nie

żáłoſna/

żáłosna/ieśliżnie ſkodliwa rozum ſam nas ſłuſznie w tym rozſadźić ma. Aſkad/proſzę kácerſtwa/y inſze tym podobne przeſtępſtwá / ktore maieſtat Páná Bogá wſzechmogącego ſrodze obrażáia/tu w Koronie zágęśćiły ſię: iedno ſtąd / że nie maſz ktoby o krzywdę Bożą/ y obelżenie máieſtátu iego świetego vymowáć ſię miał. Co włáſnie y według przykazania Bożego y według práwá przyrodzonego ſámym ſługom Bożym/ á nie komu inſzemu należeć ma. Y dla tegoż wſzytkie práwa poſpolite Chrześćiáńſkie ſtan duchowny chćiały mieć iudices & vindices tákowych wyſtępkow. Tym przykłádem ſzli przodkowie WW. MM. tudźież y Krolowie oni święći / ktorzy ſtanowi duchownemu ten miecz w ręce podali/y roſądek inter lepram & lepram poruczyli tym ſpoſobem / áby ſeculare brachium dekretá / y wynálazki ich nád wyſtępnymi y zakletemi do ſkutku przywodźiło. Miedzy wiela innych/ godźi ſię przypomnieć wieczney w tey mierze pámiątki godny Státut Zygmuntá Królá/ Roku Páńſkiego 1543. vczyniony / ktory te słowá ma w ſobie: Inprimis ad ſpirituale iudicium pertinet iudicare differentias religionis, hæreſes videlicet, ſchiſmata, blaſphemias contra Deum & Apoſtaſias. pro decimis, ſeptem Sacramentis Eccleſiæ, veneficiis, ſacrilegiis, & ſimonia, &c. Coż może bydź iáſnieyſzego / co dowodnieyſzego/

iego/ nád to práwo? Acz mogłoby ſie pokazać wiele innych diplomátá y Státutow tym podobnych o tey iurisdykcyey duchowney dosyć iáwnie y iáſnie obmawiáiacych: Ale folguiac czáſowi / z tym ſie rozwodzić teraz niechcemy/ zwłaſzczá że nie rozumiemy / áby ſie kto ználeść miał / ktoryby tego ſtanowi duchownemu nie przyznawał/że iáko wiárá kátholicka náſtáłá tu w koronie/ tak záráżem poſpołu z nia iurisdictio Ecclesiastica w reku v Duchownych byłá. Tego iednak minać ſie nam nie godzi/ ieſliby ſie kto nátym ſadzić chćiał/ iákoby iurisdykcya duchowna zá Auguſtá krolá zniesiona bydź miałá. Czego y nie widzimy w práwie poſpolitym/ y choćby ſie też co tákowego ználázło / zá práwo tego nie przyznawamy: gdyż tákowym ſpoſobem nie tylko przywileie kośćielne / ále wſzytkie práwá Koronne zwatlone musiałyby bydź. Bo ſtan duchowny wſzytek temu kontrádikował / á oſobliwie Ich M. Xieża Biſkupi / ná ten czás ná Seymie wálnym bedacy / wſtawſzy z mieyſć ſwych z rády wyſzli proteſtácya o to solennem vczyniwſzy / ktora bedzieli tego potrzebá ſnádnie pokázać ſie káżdemu może. Rozſadzćieſz to tedy WM. ieſliże nie ſłuſznie ná te rány tá Mátká náſzá boleie/ ieſliże nie ſłuſznie do Páná Bogá o pomſte/ ábo ráczey/ żeby tym ktorzy iey te władza z reku wydzieráia vpá-

ią vpámiętánie raczył dáć / wzdycha. Nie o stánći duchowny ták dálece idźie / ktorzy. in humilitate & patientia zwykli possidere animas suas, ále idźie o gniew Páński / o kaśń Boża sroga / ktora nád námi iuż prawie wiśi / y iuż sie iey rękámi dotykamy. A nie dźiw / kiedy wszelákie przestępstwá / iáko sie wyższey powiedźiáło / máiestat iego obrażáiące / nie tylko nie hámuią sie : ále owszem gorę biora / stad że crimina manent impunita, á ordini Ecclesiastico záwiązáná ręká / że nie może iudicare malum. Czuyćie sie W. M. dla Páná Bogá / á chćieyćie wżdy kiedy to obaczyć / że o wás sámych / y o sumnienie wásze idźie.

Trzeći szwánk w ręce lewey / ktora podawáłá chlebá synom swym sługom Bożym szkárádźie podiełá. Chleb nic inszego nie iest / iedno dźieśięćiny kośćiołowi y sługom iego należące / ktore Pan Bog sobie ná wychowánie sług swych zostáwił / o czym pismá pełno wszedźie / ták w nowym iáko y w stárym zákonie / v Doktorow świętych / y nie trzebá o tym wiele wywodow. W koronie od wźięćia wiáry powszechney Chrześćiáńskiey / naprzod od Miecłáwá Krolá pierwszego Chrześćiáńskiego / dźieśięćiny ze wszytkich dobr kośćiołom są nádáne y fundowáne. Toż potym y drudzy Krolowie / iáko Bolesław / Kázimierz Wielki / Włády-

Władysław/ Jagiełło/ y iego/ potomkowie/ nie tylko świątobliwie potwierdzieli: ále y hoynie á szczodrobliwie tego chlebá kościołowi przyczynili: á co iescze więtsza/ tych ktorzy go sługom Bożym vwłaczáć chćieli/ hániebnie karáli. Długiby to czás wzięło wyliczać wszytkie te práwá y przywileie około dźieśięcin/ ktorych pełno nie tylko w Státutách Koronnych/ ále y po metrykách ták kośćielnych/ iáko y Krolewskich: kto nie iest gośćiem w tey Koronie/ á iest przyiaćielem prawdźie/ bez wiela wywodow przyznáć to vltro muśi: że dźieśięćiny kośćiołowi Bożemu/ y sługom iego iáko włásne y istotne dźiedźictwo od Krolow y Pánow nászych/ ktorzy tę Rzeczpospolitą fundowáli/ są pozwolone/ nádáne/ y mocnym práwem vgruntowane. Ale ázasz przez te kilká set lat byłá o tym kiedy wzmiánká/ żeby ich kápłanō kiedy vmykáć miano? Bo kontrowersia oná/ ktora zá Kázimierzá wielkiego wszcełá śię/ byłá miedzy Bodzántą Biskupem Krákowskim/ á miedzi obywátelmi Woiewodztw máłey Polski: á nie byłá nigdy o práwách dźieśięcinnich: ále tylko o sposobie wybieránia y wytykowánia y zwożenia ich. Jásne są słowá teo Státutu/ snádnie śię káżdy z nieo w tey mierze spráwić może. Zámilczeć y przepomnieć śię nie może ná teráźnieyszym plácu/ oneo welkie

 y świą-

y świątobliwego Krolá Władysłáwá Jágiełá Státutu/ ktory ták sie ma: Quicunque Princeps seu Capitaneus. Baro, Nobilis, decimas quas sibi Deus in signum vniuersalis dominij pro alimento seruientium reddi censuit, rapuerit, inuaserit, &c. Skąd iáśnie sie znáczy/ iż oni dáwni Monarchowie tey Korony/ dziesięciny według práwá Bożego y narodow wszytkich/ stanowi duchownemu należące przyznáwáli: y práwem pisánym/ ktore w Státutách koronnich zámyka sie/ vtwierdzili y vmocnili. Co ieśliż ták iest/ iákimże práwem ábo ráczey niespráwiedliwośćią przychodzi teraz do tego/ że zacnych onych przodkow nászych stárożytna pobożność w háńbę y sromotę nas wszytkich obracáć sie ma/ że dziesięciny kośćiołom/ żywność kápłánom/ ozdobę ołtarzom/ sámemu ná koniec Pánu Chrystusowi ofiárę przez gwałt y niespráwiedliwość wielką odeymuią. Záćiągniona iest ná przodki násze nie wiemy przecz/ y iáka kompozycya/ á zátym suspensia. y muśimy teraz z onim Prorokiem mowić: Patres nostri comederunt vuam acerbam, & obstupuerunt dentes nostri. Záprawdę ták sie z námi dźieie. kto to słychał kiedy/ áby creditor z dłużnikiem swoim muśiał sie zgadzáć o to co mu on winien: ábo żeby credytor ták długo czekáć miał/ poki by dłużnik zgody (ktoraby ná woley iego zosta-

zostawała) znim nieskończył: Nie rzekę nie słuszna/ y niespráwiedliwa/ ále práwie śmieszna byłáby sprá- wá/ dáć sie o swoie włásne ná cudzą diszkrecyą. Tym- że záiste kształtem y tá Páni Composicya / znamilsza corka swa suspensia iest ná nas wewleczona. Wzdyć nie tylko według wszelákich praw / ále do rozumu sie ućiekszy/ Composicya bywa o rzecz wątpliwą / niepe- wną / ktorą pospolicie oboia stroná sobie przywła- szcza: á nie o rzecz iásną / pewną / y właściwą / iákie iest práwo kośćiołá Bożego/ y nas sług iego ná dzie- sięciny. Co iż sie iuż wyższey wspomniało powtárzać niechcę. Málić sie prawdá rzecz / dawnoć iuż szyię złámać miałá słusznie tá miła suspensia: Bo weyrza- wszy w sáme Constitucyą/y ná mentem ábo rationem rei, iásnie sie to pokázuie/ że iuż dawno koniec swoy wziel- łá. Abowiem expresse to iest w niey: A exequucyą do drugiego Seymu/ ná ktorym też Composicya być ma / suspenduiemy. A toż niewiemy iáko ináczey to rozumieć sie ma/ ieno że tá suspensya nie dłużey iedno do blisko przyszłego Seymu / ná ktorym y do compo- cycyey przyść miáło/ trwáć miáłá. Bo kiedyby sim- pliciter do composicyey/á nie miánowawszy pewnego/ czásu / tá suspensya zostawała: tedy tá clausula (ná ktorym też composicyá bydź ma) nie potrzebnieby

 przydá-

przydáná byłá : iáko y owá druga/ sine præiuditio vtriusque partis. Bo á kto w tym wątpić może/ że tákowa suspensya niesfkończona / ktoraby in arbitrio aduersæ partis zostáwáć miáłá/ stanowi duchownemu musiáłáby bydź bárzo szkodliwa y niebespieczna. Weyrzawszy tez in mentem & rationem ipsius legis, gdyby tá suspensya nie do blisko przyszłego Seymu/ ále do niezámierzonego pomienioney composycyey czásu trwáć miáłá: á coby inszego stąd było / iedno iáko pospolićie mowią/ Márchułtowe drzewo. Bobyći / ktorym dźieśięćiny nie smákuią snádnie temu zábiegáć mogli/ żeby composicya nigdy nie doszła : á zátym żeby tez suspensya ná wieki trwáłá. Nie trácąc iednák sercá ostosmy sie tu stáwili miedzy WW. MM. ná ten plác z wielką chęćią/ á szczerą y vprzeymą powolnośćią y skłonnośćią do wszytkich sposobow y śrzodkow/ ktore iedno słusznie/ spráwiedliwe / z prawy y z przywileymi nászemi zgadzáiące sie/ od WW. MM. nam podane będą. Obiecuiąc to / że nas W. M. w żadney słuszney y spráwiedliwey rzeczy alienos nigdy nie vznáćie. Pewni tez tego będąc / że y W. M. wzáiemną szczerość y vprzeimość w tych spráwách nam y wszytkiemu Duchowienstwu pokażećie / y nic tákowego po nas/ czegobysmy illæsa cõscientia nostra, & sine præiudicio iurium

cio iurium, priuilegiorum, ac immunitatum Ecclesiasticarum vczynić nie mogli/ potrzebowáć nie bedźiećie.

Vkázuie ieszcze dáley tá Mátká nászá WW. MM. okrutna ráne w boku/ ktora do sercá iey przenikáiac/ iuż práwie do grobu wpráwić ia chce. Azaż nie śmierći sie rowna/ pátrzyć ná ták wielkie zniszczenie y sprofánowánie kośćiołow/ y innych mieysc świetych ná cześć ychwałe Boża od świátobliwych onych przodkow fundowánych. Znáyduie sie w sámey Diocezyey Krákowskiey do kilku set kośćiołow Katholickich zburzonych/ y rozmáitemi sposobámi zepsowánych: nuż w Gnieznienskiey pewnie sto przeszło: á w Kuiáwskiey niemal tyleż/ tákże w inszych. Idzmyż do dobr/ fundusżow/ czynszow/ y skárbow kośćielnych/ O Boże/ iáko wiele sie tego/ tám gdźie nie miáło bydź/ obroćiło. Nápátrzáły sie oczy ludzkie tego/ kiedy kielichy y krzyże kośćielne zlewano/ kiedy ornaty kráiano/ kiedy insze ápparaty kośćielne psowano / y wniwecz obrácano. A wiec to nie żal/ nie boleść serdeczna/nie tylko kápłanowi/ále nayoziebleyszemu kátholikowi pátrzyć ná to/ kiedy rzeczy Pánu Bogu świátobliwie oddáne w márny pożytek ludzki sie obracáia: á przećie o ták wielka krzywde Boża/ y obelżenie máiestatu iego práwá v nas nie mász/ y milczeć każa. O iáko niezbożność/

żność/ y rzecz się może ßaleństwo niewypowiedziáne? Chcemy áby nam Pan Bog błogosłáwił / y dárował nam pokoy: á my go ták lekce sobie poważamy / álboć rozumiemy że non est Deus. vtinam aliquando saperemus & intelligeremus.

Odnosi ostátnią ránę w nogách / z ktorą áczkolwiek się odkryć niechce: iednák bárzo ią boli/ y muśi ná nię nie pomáłu chrámáć. á to z tey miáry / że sługi kośćielne y osoby duchowne / mimo stárodawny zwyczay/ y práwo wßytkich práwie narodow Chrześćiáńskich opisáne/ mimo dekretá Synodow świetych/ á nákoniec mimo sáme powołánie ich/ od własney głowy naywyżßego pásterzá y na mieśnikow iego / do świeckich iákichśi subsellia poćiągáią. Bo gdyby ná tym stánąć miáło / żeby kápłani iáko niektorzy d.cą/ nie prezd Biskupy y przełożonymi swemi/ ále przed vrzedámi świeckiemi in personalibus stáwáć y spráwowáć się mieli. A w coż ich prerogatywy / w coż práwá duchowne y Kanony święte / kiedy mnie kápłaná lubo to Státu.em koronnym / lubo Máydeburskim práwem / ábo Sáxonem iákim sądzić będą. A drudzy zás ná to náćieráią/ áby remota appelatione do nayważßey głowy / nas sądzono. A niewiedzą tego / że áppellácya dla dwu przyczyn iest w práwie postánowiona.

wiona: iedna áby grauatus beneficium miał ad superiorē Iudicem prouocandi. druga áby superioris authoritati & iurisdictioni derogácya się nie działá. Otoż by też dobrze od tego nas beneficium odstrychniono / á Oycu ś. iáko w tym praeiudikowáć mogą: y iáko my będąc członkami iego/ możemy ná to pozwolić / y od niego się odstrychnąć? Pośłoćby to coś ná ono co o wilkách powiádáią / ktorzy psow chćieli zbyć od trzody ták też y nas podobno od głowy y pásterzow nászych oddzielić chcą / áby tym bespieczniey custodibus remotis in gregem Domini saeuire mogli. Dlá Bogá poczuwayćie się W. M. o waśći to y o sumnienie wásze idźie. Nie ná tym ći stánie / kiedy kápłany y stan duchowny zniszczą / y prerogátywy ich nádwątlą: ále zátym o sam fundament wiáry powszechney Chrześćiáńskiey tym śmieley kuśić się będą / nie máiąc ktoby im wstręt vczynić miał w zamysłách ich. Macie W. M. w Státućie ártykuły opisáne / o ktore duchowni powinni przed sądem ziemskim odpowiádáć: bá y ná blisko przeszłym Seymie ad alios casus poćiągniono tego práwá. A czemuż by się tym nie kontentowáć / czemuby w tey mierze nie iść záprzodkámi swemi / ktorzy piè & sanctè postánowili / áby osoby duchowne ad forum seculare nie tylko

póciągáne nie były: ále owßem chćieli to mieć / áby świecka osobá o ßkodę ábo krzywdę duchownemu v⸗czynioną in foro spirituali odpowiádáłá. O czym świádczy Státut Zygmuntá Królá Anno 1543. w Krákowie vczyniony. Tákowáć byłá przedtym wolność y vßánowánie stanu kápłáńskiego / á teraz wßytko sie odmieniło: y iáko nas też Pan Bog błogosłáwi / widzimy ná oko.

Te rány swoie y vrázy kośćioł Boży mátká náßá WW. MM. vkazawßy supplices manus tendit do W. W. MM. ktorzy ná ten czas vniuersam Reipub: formam repræsentatis, á byśćie z miłośći tey / ktorą pobożni synowie rodzicom swym / vlitowáli sie tego bolu y vrázow iey / á nie odbiegáli iey z tego plácu ládáiáko: ále żebyśćie sie zgodnie stáráli o to / iákoby do pierwßey siły y zdrowia przyść mogłá. Bo ieśliby (czego strzeż Boże) dłużey w tym bolu trwáć miáłá: á czego inßego / iedno zwątpiwßy iuż o porátowániu swym / ostátniego vpadku spodziewáćby sie iey przyßło. Do czego áby iey nie przychodziło: przez człónki swe choćiaż bárzo schorzáłe y zránione / przez głowę naprzod swoie / to iest oblubieńcá swego w ktorym was porodziłá y wychowáłá: przez ręce w ktorych nosi Sákrámentá święte / ktorymi was karmiłá / y do tych czásow kar⸗

ſow karmić nie przeſtawa: przez bok nákoniec ſwoy/ z ktorego was krwia niewinna Páná Zbáwiciela náſzego omyłá / WW. MM. wſzytkich synow ſwych prosi y obteſtuie. My tez imieniem wſzytkiego Duchowieńſtwá oto WW. MM. PP. y Bráci náſzey miły prosimy/ y iáko náypilniey vsiłuiemy / ábyście W. M. priuatá wſzytkie ſtudia ná ſtrone odłozywſzy/ pilno te ſpráwe wzieli przed ſie. y vmiárkowánemi ánimuſzámi weyrzeli w to / co vrazá PANA Bogá wſzechmogacego/ chwałe iego świeta/ á potym y nas ſługi iego/ y ták te rzeczy náprawowáli y leczeli/ coby było z pomnożeniem chwały imienia iego świetego/ z zbáwieniem duſz ludzkich / z ochrona praw kościelnych/ á nieśmiertelna chwała W MM. y potomſtwá WW. MM. W czym ábyś nam wſzyſtkim Pánie Boże wſzechmogacy obrońco náſz iedyny z miłosierdzia ſwego ś. pobłogoſłáwić raczył/ oto ćie wſzyſcy pokornie prosimy/ Amen.

Vis. Ius.

...ius aduersum, Vis aduersana Iuri. Inuersum aduersum nomen utrumque sibi...

